Вівторок, 24 вересня 2002 року. № 174 (2925)

Голос України

ГАЗЕТА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

ЦЬОГО ДНЯ

■ 1801 р. На Полтавщині народився Михайло Остроградський, видатний математик. ■ 1802 р. Помер Олександр Радищев, письменник, просвітитель, основоположник революційних традицій у російському визвольному русі. ■ 1918 р. В Україні за наказом Центрального військово-революційного комітету розпочалося формування повстанських дивізій для боротьби з німецькими військами та гетьманською владою. ■ 1933 р. Не стало живописця, архітектора і мистецтвознавця Опанаса Сластіона. ■ 1970 р. Радянський космічний корабель «Луна-16» доставив на Землю місячний ґрунт. ■ 1993 р. У Москві підписано договір про створення Економічного союзу СНД.

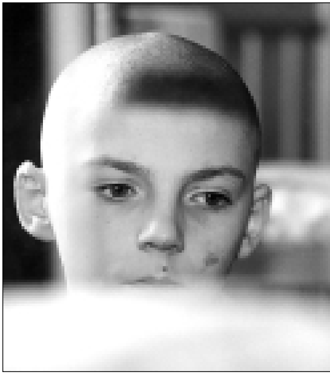

Гроші для всіх, гроші з кожного

4, 6

На всі ноги мастак!

19

А у нас краще... сидіти

20

ОФІЦІЙНО

Погано працюєш — поверни підприємство

Президент України Леонід Кучма доручив Кабінету Міністрів розібратися і в установленому порядку внести на розгляд парламенту законопроект про реприватизацію.

Цей документ має встановити «порядок повернення у державну власність майна і корпоративних прав підприємств, які працюють неефективно, на умовах, адекватних приватизації», **повідомило агентство «Інтерфакс-Україна»** з посиланням на прес-секретаря Президента Олену Громницьку.

Доручення дано за підсумками робочої поїздки Л. Кучми до Донецької області 6 вересня нинішнього року.

До того ж уряд зобов'язано розробити заходи з погашення протягом 2003—2004 років заборгованості із заробітної плати і соціальних виплат за 1996—2000 роки працівникам вугільної галузі, у тому числі і з залученням бюджетних коштів.

Бюджетний процес у сесійній залі

Цього тижня парламентарії розпочинають бюджетний процес безпосередньо в сесійній залі, а також обговорення ситуації, що склалася внаслідок акції протесту 16 вересня. Про це йшлося на погоджувальній раді керівників депутатських фракцій і груп, яку вів перший заступник Голови Верховної Ради Геннадій Васильєв.

(Закінчення на 2-й стор.).

Передусім економіка і міжпарламентське співробітництво

Триває офіційний візит делегації українського парламенту на чолі з Головою Верховної Ради України Володимиром Литвином до Російської Федерації. Спілкуючись з російською пресою, В. Литвин окреслив непросте завдання на ці два дні візиту: обговорити весь спектр україно-російських відносин — від міжпарламентського співробітництва до економіки. За його словами, насамперед йдеться про те, що мають зробити парламенти двох країн для ефективного розвитку економічної складової стосунків між Україною і Росією.

(Закінчення на 2-й стор.).

«ХОЧУ, ЩОБ ЛЮДИ ЖИЛИ МІЖ СОБОЮ, ЯК ЧЕРНИЦІ У МОНАСТИРІ»

Фото Сергія ПАВЛЕНКА.

— такого висновку дійшла Ольга Василівна Павленко, заступник генерального директора ВАТ «Чернігівобленерго», проживши кілька місяців послушницею у Данівській Свято-Георгієвській обителі.

(Закінчення на 12—13-й стор.).

БАЛАНС ТИЖНЯ

У вулиці і Нацбанку боліла голова

Минулий тиждень розпочався важким понеділком. У столиці, не кажучи вже про регіони, не працювало чимало пунктів з обміну валют. Наївні «заготівельники зелені» вирішили, що її прибрали подалі від революційно налаштованого люду, а вулични міняйли скористалися політичним моментом.

(Закінчення на 4-й стор.).

УВАГА!

Редакція відкриває юридичну клініку

З 1 жовтня нинішнього року в редакції газети «Голос України» розпочне роботу безплатна юридична клініка

Її створення зумовлене насамперед тим, що акція «Залишайся з «Голосом», яку неодноразово проводила редакція для своїх передплатників для надання юридичної допомоги, викликала чималий інтерес серед наших читачів.

(Закінчення на 18-й стор.).

У НОМЕР

***

Постійна делегація Верховної Ради України бере участь у четвертій частині сесії Парламентської асамблеї Ради Європи, що триває. Делегацію очолює народний депутат Борис Олійник. ПАРЄ планує, зокрема, обговорити питання вступу до Ради Європи Сербії та Чорногорії, забезпечення прав людини в Калінінградській області в контексті розширення ЄС, ситуацію в Грузії, дотримання Вірменією та Азербайджаном обов'язків і зобов'язань, узятих під час вступу до РЄ. Представники Верховної Ради мають намір узяти активну участь в обговоренні всіх важливих для континенту питань.

***

Новий метод боротьби зі злоякісними пухлинами розробив завідувач кафедри Черкаського технологічного університету Геннадій Столяренко. Метод дає змогу ліквідувати ракові клітини, не пошкоджуючи при цьому здорові. Науковці високо оцінили відкриття, назвавши його м'яким опроміненням, оскільки під дією озону не виникає опіків і некрозу нормальних клітин.

Черкаський винахідник запатентував також ще один пов'язаний із використанням озону в медицині метод детоксикації плазми крові. Цей метод може широко використовуватися під час лікування багатьох гострих і хронічних захворювань, **повідомляє наш кореспондент Лідія ТИТАРЕНКО.**

***

Виставами аматорських та професіональних колективів області в суботу на Театральному полі родової садиби Тобілевичів «Хутір Надія» розпочалося традиційне всеукраїнське свято театрального мистецтва «Вересневі самоцвіти».

Цього року воно приурочене до 120-ї річниці заснування обласного музично-драматичного театру імені Марка Кропивницького, тому основні заходи відбуватимуться саме тут. Протягом тижня кіровоградці і гості міста зможуть переглянути вистави за творами Михайла Старицького, Івана Карпенка-Карого, Марка Кропивницького, Івана Нечуя-Левицького, інших класиків вітчизняної драматургії, **повідомляє наш власний кореспондент Олег БОНДАР.**

***

На шахті 9/10 Марганецького гірничо-збагачувального комбінату, що на Дніпропетровщині, відкрито нову видобувну дільницю. Ще два роки тому копальню вважали неперспективною і готували до закриття. Кошти на її відновлення, які сягнули 17 мільйонів гривень, спромігся вишукати комбінат. Нині тут сподіваються виймати на-гора додатково півмільйона тонн руди щороку, до того ж з набагато вищим вмістом марганцю. Одержувати сировину вже побажали феросплавні заводи Нікополя та Запоріжжя, **повідомляє наш власний кореспондент Микола НЕЧИПОРЕНКО.**

Передусім економіка і міжпарламентське співробітництво

(Початок на 1-й стор.).

Програма насичена зустрічами на найвищому рівні — у Раді Федерації Федеральних зборів, Держдумі, з Прем'єр-міністром Михайлом Касьяновим і Президентом Росії Володимиром Путіним. Саме тому інтерес до цього візиту величезний і в російських мас-медіа.

Після традиційної церемонії покладання вінка до могили Невідомого солдата офіційна делегація Верховної Ради України відбула до Ради Федерації Федеральних зборів Росії — верхньої палати російського парламенту. На зустрічі Голови Верховної Ради України Володимира Литвина з главою Ради Федерації Сергієм Мироновим, в якій брали участь українські парламентарії та російські «сенатори», сторони домовилися створити міжпарламентську комісію із співробітництва між вищими законодавчими органами обох держав на рівні парламентських комітетів і комісій. До її складу входитимуть 40 осіб — 20 від Верховної Ради України і по 10 від Ради Федерації та Держдуми Росії. За словами С. Миронова, основними завданнями цієї комісії мають стати інформаційний обмін і законодавче супроводження міжпарламентського співробітництва. Володимир Литвин назвав в інтерв'ю журналістам цю зустріч «конструктивною і корисною». Він закликав, щоб відносини між Україною та Росією, зокрема міжпарламентське співробітництво, перейшли «від кількості до якості».

Відповідаючи на запитання НТБ, чи можлива після акцій протесту опозиції відставка Президента України Леоніда Кучми? — Володимир Литвин відповів: «І після 16, і 24, і 29 вересня, і всі наступні дні сонце сходитиме і заходитиме. Якщо ми є демократами, то повинні діяти згідно з демократичними нормами і правилами. Якщо людина обрана і комусь це не подобається, то треба на наступних виборах обрати достойнішу людину, а сьогоднішні заклики опозиції входять у грубу суперечність з основними правилами демократичного суспільства і Конституції».

Делегація українського парламенту також зустрілася з представниками української громади в Культурному центрі України в Москві.

Щоб розв`язати проблему міграції, на думку Голови Верховної Ради, держава має створити умови, за яких було б вигідно працювати і заробляти в Україні. Встановлення подвійного громадянства не дозволяє українська Конституція, але, зазначив Володимир Литвин, треба прийняти якесь компромісне рішення. Зокрема, це питання може бути виписане у законі про статус закордонного українця, який нині перебуває на розгляді у Верховній Раді. Питання про спрощений перетин російсько-українського кордону невдовзі обговорюватимуть на зустрічі на найвищому рівні у Бєлгороді з участю керівництва парламентів двох держав. Проблеми російської мови в Україні, за словами В. Литвина, взагалі не існує, навпаки, є проблема української мови в Україні.

Делегація українського парламенту на чолі з Головою Верховної Ради після відвідин храму Христа Спасителя мала зустріч з Патріархом Московським і Всія Русі Алексієм Другим. А вчора ввечері відбулася зустріч глави українського парламенту з главою уряду Російської Федерації Михайлом Касьяновим.

Юліана ШЕВЧУК
(телефоном із Москви).

Бюджетний процес у сесійній залі

(Початок на 1-й стор.).

Бюджетний процес заплановано розпочати у вівторок з представлення проекту основного економічного закону 2003 року. Цьому питанню буде присвячено інформацію Нацбанку про основні засади грошово-кредитної політики на наступний рік, законопроекти про затвердження прожиткового мінімуму та встановлення розміру мінімальної зарплати, про податок на доходи фізичних осіб та деякі інші.

Лідер фракції соціалістів Олександр Мороз назвав продуманим план питань, запропонованих для обговорення на вівторок, за винятком одного і найпершого. Він, а потім і лідери деяких інших фракцій не сприймають підхід до обговорення вересневих акцій «Повстань, Україно!» лише з погляду дотримання учасниками та правоохоронними органами чинного законодавства. Вони зауважували, що питання дотримання чинного законодавства — це прерогатива судових органів, а парламент має дати політичну оцінку цим подіям і прийняти відповідне рішення. На відміну від цього, як зауважив головуючий на засіданні Геннадій Васильєв, заплановано заслухати інформацію Міністра внутрішніх справ, Генерального прокурора, відвести по десять хвилин на запитання цим високопосадовцям.

З розглядом цього непростого питання певною мірою може бути пов'язана доля аж восьми законопроектів про вибори народних депутатів України, які заплановано розглянути у вівторок, та семи законопроектів про засади внутрішньої та зовнішньої політики нашої держави (у плані на середу).

У п'ятницю депутати планують заслухати звіт голови Держкомінформполітики, керівників державних телерадіокомпаній про хід виконання постанови ВР з висвітлення роботи другої сесії парламенту. Не менш дискусійним може виявитися і законопроект народного депутата Валентини Семенюк про реприватизацію майна в Україні.

Загалом, як наголосив Перший заступник Голови Верховної Ради Г. Васильєв, до розгляду на сесії цього тижня заплановано 52 питання (61 законопроект). Менш напруженішим, за кількісним показником, має бути четвер — день прийняття рішень, адже визначатися доведеться лише з 20 питань, а не з 50, як було під час минулого сесійного тижня.

Анатолій БЕНЬ.
Фото Олександра КЛИМЕНКА.

У НОМЕР

Тиждень гострих дискусій

На прес-конференції заступник Голови Верховної Ради Олександр Зінченко повідомив про найважливіші питання, що їх має розглянути парламент цього тижня. Так, у вівторок йтиметься про дотримання законності учасниками акції «Повстань, Україно!», з одного боку, та органами влади 16—17 вересня — з другого. Передбачено заслухати виступи силових міністрів. По тому — дискусія учасників пленарного засідання.

Особлива увага, наголосив О. Зінченко, проектові бюджету-2003. Тут не обійтися без обговорення таких принципово важливих питань, котрі впливають на формування бюджету, як податкова система, приватизація, рівень зарплати, пенсій, система соціальних пільг тощо.

Цього тижня передбачено також продовження дискусії про внесення змін до виборчої системи. На сьогодні з цього приводу подано вісім законопроектів. Завдання полягає в тому, щоб максимально узгодити основні позиції. О. Зінченко зауважив, що силами одного профільного комітету зробити це просто неможливо. Тому потрібна конструктивна співпраця народних депутатів.

Олександр Зінченко відповів на запитання журналістів.

Іван ДМИТРЕНКО.

Сенсації і політична арифметика

ПІДСУМОК ТИЖНЯ

Період між двома сплесками опозиційної активності — з 16 по 24 вересня — характеризувався ще кількома важливими подіями. Той, хто у вихідні дивився телебачення, вже знає, що їх нарекли сенсаційними. Але спочатку про подію звичайну.

Антипрезидентські акції опозиційних сил Леонід Кучма охарактеризував як «наявність демократії в Україні». Що він і привітав. У цій ситуації для глави держави залишається відкритим лише «питання моралі»: на вулицю людей вивели колишні Прем'єр-міністр, віце-прем'єр і Голова Верховної Ради, які перебували при владі, «коли ситуація була гіршою». А нині «вулиця» бунтує на «тлі економічного поліпшення, збільшення зарплат і пенсій».

Що ж. Тонке питання моралі завжди відзначається складністю. Тому не дивно, що той, хто бере участь в акціях протесту або відважно підтримує їх подумки, міг заплутатись у ситуації і відгукнутися на заклик «колишніх». Хоча б тому, що запам'ятав, кому має дякувати за перелом у зарплатах і пенсіях. А з приводу економічного поліпшення, то голова парламентського Комітету з питань бюджету Петро Порошенко, який хоч і належить до «Нашої України», але в затятій прихильності до опозиції не помічений, узагалі заявив недавно, що «попри переможні реляції чинного уряду про економічне зростання держбюджет цього року виконується незадовільно, є небезпечні тенденції до погіршення ситуації».

Припустимо, влада має рацію, коли минулого тижня оприлюднила через ЗМІ «бажання більшості народу»: країні потрібна стабільність, а не революції. Припустимо, й опозиція має рацію, коли на перманентних мітингах закликала не до взяття вокзалів і телеграфів, а розкривала суть нинішньої стабільності, коли все «спокійно», бо «владу і народ розділяє глибока прірва». Але знову ж таки відкритим залишається невелике питання. Чи здатна нинішня влада змінитися і виконати революційну обіцянку: підвищити ефективність своїх дій не заради власного захисту, а заради захисту інтересів народу? Чи здатна опозиція — припустимо, потенційна завтрашня влада — змінити ситуацію, коли сьогодні її обіграють на політичному полі все ще сильніші противники? Відсутність обгрунтованої і чіткої відповіді на ці запитання впливає на млявість суспільства більше, ніж «нічні операції».

А тепер про сенсаційні події. Напевно, ніхто не здивується, що в їх епіцентр потрапили лідери об'єднаних сил опозиції. Минулого тижня ГПУ скерувала до суду першу справу, пов'язану з діяльністю ЄЕСУ, — корпорація, очолювана свого часу Юлією Тимошенко, звинувачується за цілим «букетом» статей Кримінального кодексу. А поки суд та справа, наївні прихильники «незламної Юлі» мають на вибір теми: що їм більше подобається — гасло «Геть!» чи процес прокручування в голові «поцуплених» сум. Не легше і простодушним симпатикам Олександра Мороза. «Перехват» розмови про начебто (де слово «начебто» не розшифрувалося через шумові перешкоди) його причетність до зникнення Георгія Гонгадзе виявився дуже вчасним. Прошита сенсація, щоправда, не справила належного враження: надто грубий рубець, але народ залікавила. А коментар з цього приводу заступника Генпрокурора п. Шокіна додав таємничості: ми не відкидаємо жодної версії. І знову задача на політичну кмітливість для багатьох голів...

Петро Симоненко в телефонних розмовах і статтях ККУ не фігурує. Принаймні поки що. Його просто «підвів» віковий ценз демонстрантів у «червоних» колонах. У теле- й газетних звітах зазначено: тут зібралися люди похилого віку. І все зрозуміло.

І все ж найскладніша ситуація в Ющенка — також у межах «сенсацій». Спочатку колишній прем'єр підписав рішуче звернення мітингу і начебто спалив за собою мости. А потім почав будувати пором — для діалогу з владою. Після нічних подій у наметах весла знову сушилися, і діалог змінився пристрасним «посвяченням» владі. Потім знову на «палубі» мокро — «нашоукраїнець» у пошуках «постійно діючого «круглого столу» всіх політичних сил» і конструктивної більшості... Від такого «плавання» — голова обертом навіть у найпалкіших прихильників. Здається, це той випадок, коли прокурорські і медійні «послуги» зайві.

Чим закінчиться нинішня акція, ще невідомо. Політична арифметика на тлі сенсацій перетворюється на алгебру.

Людмила КОХАНЕЦЬ.

«Необхідна докорінна ревізія трудового законодавства...»

ХТО Є ХТО, ПРЕДСТАВЛЯЄМО ГОЛІВ КОМІТЕТІВ

Із досьє «ГУ»

Хара Василь Георгійович. Народився 1947 року в селі Максимівка Волноваського району Донецької області. Освіта вища, закінчив Ленінградську Вищу школу профспілок. Одружений — дружина Людмила, донька Еліна, син Олександр.

Більша частина його трудової діяльності пов'язана з профспілками. З 1978 року працював безпосередньо у профспілкових організаціях металургійної та вугільної промисловості Донецької області.

Народний депутат України двох останніх скликань. Безпартійний, член фракції КПУ. Захоплення — автотуризм.

Предки Василя Георгійовича, рятуючися від гніту турків, за часів Катерини II переселилися з Греції до Приазов'я. До речі, прізвище має вимовлятися з наголосом на останньому складі —Хара. Що в перекладі з грецького — «радість».

Коли ми говоримо про це, Василь Георгійович зазначає:

— Щоб любити Україну, не обов'язково народитися українцем. За народженням грек, але тут мої столітні корені, і я люблю мою справжню батьківщину, як син рідну матір. Так що, монополія на патріотизм за суто національною ознакою швидше скидається на звичайний націоналізм.

Природно, постає питання: а що його особисто — як патріота, громадянина і тепер ось депутата, наділеного довірою народу, турбує найбільше?

— Це питання соціальної політики держави і стану ринку праці. Для нас, тих, що знали кращі часи, поняття «ринок праці» все ще звучить дикувато, але доводиться миритися з реаліями нинішнього «перехідного періоду», з його багато в чому болючими явищами. Це — соціальна незабезпеченість і незахищеність, масове безробіття та мізерна зарплата у тих, хто хоч якось і чимось зайнятий.

Сьогодні це найбільш гострі проблеми у нашому суспільстві, які за нині чинною Конституцією називають соціальними. Так ось, саме ці проблеми — пряме і приховане безробіття, низький рівень зарплати, злидарські пенсії — багато в чому визначають суспільно-політичний «клімат» країни.

Тим паче важливий пошук реального виходу з цього стану, на що Василь Хара відповідає так:

— Ще в минулому скликанні наш комітет робив все можливе, щоб вибудувати законодавчу «драбинку», по якій хай повільно, але неухильно можна було б підніматися до рівня гідного життя. Для цього розробили та внесли на розгляд Верховної Ради потрібні законопроекти. На жаль, лише деякі з них знаходили підтримку окремої частини депутатського корпусу. А на ухвалені Верховною Радою закони про повернення грошових вкладів, привласнених державою, індексацію зарплати, заборону підвищувати вартість комунальних послуг, погашення заборгованості в частині соціальних виплат та інші накладав вето Президент.

— Вочевидь, ці питання залишаються пріоритетними і для нинішнього складу вашого комітету...

— Так, і ціла низка інших. Ми поставили завдання — сформулювати оптимальну модель соціального суспільства в Україні. Не лише за декларативним рядком Конституції, а й за фактичним наповненням. Багаті зобов'язані віддавати найманим робітникам більшу частину від виробленого продукту. Лише тоді можна казати про соціальний мир у суспільстві. Так живе, приміром, благополучна Швеція. Крім того, треба обов'язково створити безпечні умови праці, відтворення робочої сили та підготовку кадрів.

Підсумовуючи сказане, хочу наголосити, що склад комітету підібрався хоча і невеликий — усього десять народних депутатів — але всі рішення приймаємо погоджено, а це дуже важливо для голосування на сесії. Нині головне завдання — переглянути нині чинне законодавство. Напрацювання концептуальних змін уже є, ми поглиблюватимемо їх та удосконалюватимемо.

Розмова торкнулася і останніх ініціатив Президента про політичні реформи у країні. Своє бачення їхньої суті Василь Георгійович висловив так:

— Є два принципи, якими здавна і успішно користується влада. Перший — поділяй і пануй. Другий — щоб позбавити влади, треба спочатку її очолити. Тут, схоже, обидва наявні. «Ініціатива» — це превентивний політичний хід, спрямований на попередження дій опозиції, внесення розладу в її й без того нестрункі лави. І поки опозиція чи ті, хто грає в опозицію, з'ясовуватимуть між собою стосунки, глава держави «реформує» політичний лад так, як йому вигідно.

Розмову записав Іван ДМИТРЕНКО.

Депутатський десант у Гончарівському

Мешканці військових містечок уже змирилися з тим, що політики зазвичай згадують про них лише під час виборних кампаній. А тому приїзд групи депутатів Верховної Ради — членів фракції політичних партій промисловців і підприємців України та «Трудової України» — до загубленого в чернігівських лісах Гончарівського, де розквартирована перша окрема танкова бригада Північного оперативного командування Сухопутних військ, став справжньою подією, про яку ще довго згадуватимуть у солдатських казармах і офіцерських родинах.

(Закінчення на 9-й стор.).

Фото Василя ГРИБА.

На знімку: депутати фракції політичних партій ППУ і «Трудової України» біля пам'ятника воїнам-танкістам у Гончарівському.

Олександр СУГОНЯКО: «Політика Національного банку щодо кредитування банків має бути зрозумілою та прозорою»

Аби зберегти темпи зростання української економіки, підприємства потребують довгострокових інвестицій. Тим часом банківська система України вже накопичила значний потенціал кредитування реального сектору економіки.

За оцінкою самих банкірів, Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.02. № 1106 «Про заходи щодо підтримки інноваційно-інвестиційних проектів» та Тимчасове положення НБУ про порядок кредитування (рефінансування) Національним банком України банків, які здійснюють довгострокове кредитування, може стати важливим стимулом розвитку економіки та банківської системи в умовах економічного зростання.

Адже підходи, закладені в ці нормативні акти, орієнтовані на повніше забезпечення потреб економіки в кредитних ресурсах на прийнятних для виробника умовах.

Водночас механізми реалізації цих підходів значною мірою недостатньо відпрацьовані і викликають багато запитань та зауважень з боку комерційних банків. На прохання «Голосу України» ситуацію коментує президент Асоціації українських банків **Олександр СУГОНЯКО**.

— Ініціативи Нацбанку привабливі. Але епідемію «дешевих кредитів» Україна свого часу вже пережила... Чи не порушує НБУ своїми діями принципи здорової монетарної політики?

— Це питання — докір НБУ. Таке враження, що саме Нацбанк бере на себе зобов'язання компенсувати різницю між ринковою вартістю довгострокових кредитних ресурсів та фактично пільговою ставкою рефінансування. Але ж Нацбанк — монетарний, а не бюджетний «центр» країни, а тому в бюджеті самого Нацбанку (навіть з точки зору ідеології цієї шанованої установи) не може бути коштів для такої компенсації...

— Олександре Анатолійовичу, у згаданих документах, які мають сприяти розвиткові довгострокового кредитування реального сектору економіки, немає чіткого визначення, що таке «інноваційно-інвестиційний проект».

(Закінчення на 11-й стор.)

У НОМЕР

Потрібна стабільність, а не великі потрясіння

Влада України не допустить, щоб країна пережила ще одну революцію, заявив Президент України Леонід Кучма, **повідомляє агентство «Інтерфакс-Україна»**.

Виступаючи в суботу на святкуванні 1000-річчя міста Хотина, глава держави заявив: «Більшість людей прагне стабільності, а не потрясінь».

Серед головних нерозв'язаних проблем України Л. Кучма назвав боротьбу з бідністю, доступну для кожного медичну допомогу, пенсійну реформу, можливість отримати якісну освіту незалежно від рівня добробуту батьків. Він зазначив, що за нинішньої динаміки розвитку національної економіки ці проблеми можна розв'язати протягом найближчих одного-двох років.

Для цього, вважає Президент, треба, зокрема, налагодити вітчизняне виробництво більшості ліків, котрі набагато дешевші за імпортні, принаймні удвічі підвищити розмір мінімальної пенсії, зарплати вчителям та деяким іншим категоріям працівників.

Головною умовою досягнення вказаних цілей Президент вважає постійне підвищення ефективності влади, підтримку суспільством дій влади, спрямованих на підвищення життєвого рівня людей.

Громадяни чекають діалогу влади та опозиції

43,5% киян виступають за діалог між опозицією та владою. Опитування проводила соціологічна служба центру Разумкова.

Частина опитаних — за необхідність нарощування масштабів акцій протесту опозиції, посилення тиску на владу з метою домогтися виконання своїх вимог (25,9%).

При цьому 7,5% учасників опитування вважають, що опозиції треба згорнути акції протесту і визнати свою поразку, а 21,3% респондентів не змогли відповісти на запитання, якими мають бути подальші дії опозиції.

Більш як половина опитаних киян (54,9%) вважають, що влада, зі свого боку, має вступити в діалог з опозицією. Значно менше столичних мешканців — 18,9% — дотримуються думки, що влада повинна визнати і виконати вимоги опозиції. При цьому 6,3% респондентів переконані, що влада має всіма силами перешкоджати проведенню акцій протесту, а 19,9% не змогли відповісти на запитання про подальші дії влади.

Телефонне опитування проводилося в Києві 19 вересня. Методом випадкової вибірки було опитано 579 респондентів старше 18 років.

Один переможець — відомий

Народний депутат України Лев Миримський переміг на виборах до парламенту Криму в окрузі № 25 Сімферополя.

Як повідомив в інтерв'ю журналістів голова виборчої комісії автономії Михайло Малишев, за Л. Миримського проголосувало 4262 виборці з 6648, які взяли участь у голосуванні.

Однак відповідно до ст. 78 Конституції України «народні депутати ... не можуть мати другого представницького мандата». Тому Левові Миримському належить зробити вибір між парламентом України і ВР АРК.

Явка виборців на дільниці становила 52,1% від кількості внесених у списки (12938).

За словами М. Малишева, протоколи дільничних і окружної комісій надійшли до виборчкому автономії в понеділок о 2.00. Жодних скарг до виборчкому не надходило. Поки що є дані про явку виборців в окрузі № 30, де з 14393 осіб, внесених до списків, проголосували 8687 (60,3%). Результати мають бути доставлені найближчим часом. Раніше повідомлялося, що тут лідирує Василь Хмельницький, народний депутат минулого скликання від Партії зелених України.

ФОТОФАКТ

У селі Парутине Очаківського району Миколаївської області керівник сільгосптовариства «Ольвія» Федір Іванов збудував дитячий садок з плавальним басейном, зимовим садом, комп'ютерним і спортивним залами, балетною студією.

На знімку: голова правління сільгосптовариства «Ольвія» Герой України Федір Іванов у комп'ютерному класі дитячого садка.

Фото Олександра КРЕМКА (Укрінформ).

Крок уперед та два назад

Аналіз пропозицій уряду щодо бюджету-2003

24 вересня народним депутатам буде презентований проект закону про держбюджет на 2003 рік, підготовлений Кабінетом Міністрів. Хоча розробники виконали свої конституційні обов'язки і проект потрапив у Верховну Раду точно в терміні, визначені Бюджетним кодексом, методологія його формування залишилася старою, уряд так і не зміг забезпечити фінансовий контроль і наповнення бюджету. Багато які проблеми з головного фінансового документа країни нинішнього року перенесені в наступний. Бюджет укотре стає каменем спотикання між виконавчою і законодавчою владою.

Віддати статті на поталу

Проаналізуймо нинішні бюджетні показники. За перше півріччя 2002 року рівень виконання доходної частини становив 44,4% від річних показників, а видатної —відповідно 38,6%. Є всі підстави очікувати, що цього року бюджет не буде виконано в повному обсязі. Головна причина — в невиконанні завдання з наповнення бюджету податками. Борг за податковими зобов'язаннями зріс з початку року на 3,6 млрд. грн. і на 1 липня становив 9 млрд. 909,6 млн. грн. Уряд також не зміг впоратися із завданням з мобілізації ресурсів для фінансування бюджету і не досяг запланованих показників з перерахування до бюджету коштів від приватизації державного майна.

Кабінет Міністрів із двох варіантів економічного прогнозу на наступний рік —оптимістичного і консервативного, вибрав останній, що свідчить про досить нестійкі економічні процеси в країні.

За таких умов Кабінет Міністрів пропонує відмовитися від переліку захищених статей витрат бюджету, ніби для досягнення його реальності і збалансованості. Народні депутати, у свою чергу, вважають, що бюджет, як своєрідний гарант виконання зобов'язань держави перед своїми громадянами, повинен містити перелік захищених статей.

Інформація про бідних — це дорого

Візьмімо план реалізації стратегії переходу від системи пільг до адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення. Ідея добра, але для її реалізації необхідно створити єдину інформаційну базу всіх пільгових категорій населення, що лежить вочевидь за межами бюджету. Сьогодні обласні управління, до компетенції яких входить функція обслуговування пільгової категорії громадян, не мають достатньої кількості коштів, техніки та умов, щоб виконати поставлене перед ними завдання. Бракує коштів навіть на виконання поточних завдань. Тому в держбюджеті-2003 треба передбачити кошти на створення такої інформаційної бази в сумі, яка обгрунтована Міністерством праці та соціальної політики України.

Неоднозначну реакцію викликає намір уряду ввести наступного року у взаємовідносини з бюджетними установами — вищими навчальними закладами III і IV рівня акредитації договірні принципи виділення бюджетних коштів. Можливо, така форма взаємовідносин держави з вищими навчальними закладами економічно вигідніша за наявну. Але для початку необхідно виробити концепцію проведення організаційних змін у вищій школі, врахувати економічні реалії щодо купівельної спроможності населення. І лише потім робити кроки в цьому напрямі.

Поклали в банк — платіть відсоток

Сумнів у частині доцільності викликає пропозиція уряду щодо розширення податкової бази за рахунок оподаткування відсотків по вкладах населення. В Україні населення і так не довіряє банкам унаслідок цілого ряду обставин. Усі свої вільні грошові кошти громадяни вважають за краще переводити у тверду валюту і зберігати вдома. До послуг банків звертається невелика частина людей. Запровадження податку на відсотки по вкладах населення призведе до того, що і ця частина може зменшитися. Придбається небагато, а втрачається головне — можливість розвиватися фінансовому сектору країни, банківській системі, на яку бюджетом покладено завдання кредитування реального сектору економіки.

Приватизаційні — з'їсти, кредитні — на борги

Візьмімо пропозицію Кабміну про те, щоб надходження коштів від приватизації держмайна, які заплановані на рівні 2,1 млрд. грн., спрямовувати на погашення державного боргу, що не відповідає державній стратегії соціально-економічного розвитку, згідно з якою кошти від приватизації повинні йти на розвиток. У зв'язку з цим Верховною Радою внесене доповнення: 40% коштів, отриманих від приватизації державного майна, мають спрямовуватися на капітальне будівництво. Інша частина цих коштів може бути використана на погашення боргу. Хоч така міра є вимушеною.

Уряд серед чинників, що ускладнюють процес формування держбюджету-2003, вказує на загострення боргової ситуації, зокрема на наявність значних сум заборгованості суб'єктів господарювання по кредитах, отриманих під державні гарантії. Майже 3 млрд. грн. Україна витрачає на обслуговування свого боргу. Кабінет Міністрів планує 2003 року зменшити частину держборгу в обсязі ВВП з 27% до 26%. На жаль, досвід останніх років показує: заходи, що їх вживає уряд для розв'язання цієї проблеми, виявляються безсистемними і неефективними.

Інший важливий чинник, який істотно ускладнює бюджетний процес, — це наявність невідшкодованого ПДВ, що досягнув рівня 5,7 млрд. грн. Вирішувати цю проблему тільки за рахунок коштів бюджету надто ризиковано, оскільки в бюджеті і так не вистачає коштів на соціальні витрати, що змушує Верховну Раду йти на вельми непопулярні заходи і припиняти дію норм деяких законів. Необхідно шукати прийнятніші в цій ситуації варіанти, наприклад, зобов'язати органи митної служби спрямувати додаткові зусилля на виявлення фіктивних експортних операцій, які скорочують надходження до бюджету і створюють подібні проблеми.

Найближчим часом Бюджетний комітет розгляне цілу низку актуальних питань. Серед них — приватизація держмайна в його зв'язку з бюджетом, грошово-кредитна політика НБУ, місце і роль Казначейства в обслуговуванні бюджетів усіх рівнів, фінансове забезпечення паливно-енергетичного комплексу тощо.

Потрібно підкреслити зростання ролі і значення Рахункової палати як контролюючого органу Верховної Ради України за виконанням бюджету і використанням бюджетних коштів. Досвід показує, що без запровадження жорсткого режиму економії фінансових і матеріальних ресурсів народні обранці під час прийняття чергового держбюджету будуть змушені стояти перед фактом вибору з двох зол — меншого.

Валерій КОНОВАЛЮК, народний депутат України, перший заступник голови Комітету з питань бюджету, член фракції «Регіони України».

У вулиці і Нацбанку боліла голова

БАЛАНС ТИЖНЯ

(Початок на 1-й стор.).

Похмура прикмета

Причини тривіальні. Податківці заходилися перевіряти порядок валютних операцій, встановлений Нацбанком, в момент, коли у обмінників на довір'ї (так у народі називають обмінні пункти, що працюють за агентськими угодами) не було навіть генеральних ліцензій нового зразка. Є підозра, що перевірку призначали ду-у-у-же політично поміркованi люди. На таку ліцензію мають право небанківські установи, які відкрили рахунки у комбанках для контролю за обмінними операціями. А заразом виконали ще низку жорстких вимог, за невиконання яких світить або штраф на суму незаконної операції, або й небо у клітинку.

Для обмінних пунктів, які працюють практично «у тіні», це такий собі ультиматум. Ні для кого не секрет, що, встановлюючи курс обміну, скажімо, 5,30 — 5,31 гривні за американський долар, вони гребуть сплатою податку у Пенсійний фонд, привласнюючи скуплену «зелень». Навіть курсова різниця між купівлею і продажем американського долара у 6 пунктів не означає, що обмінник торгує за правилами, як це роблять комерційні банки. Через мізерну рентабельність валютообмінних операцій банки недовго сумували, що за них узявся приватний бізнес. До речі, відколи це сталося, АППБ «Аваль» жаліється: істотні коливання на рахунках Пенсійного фонду не дозволяють їх використовувати, а пенсії стали головним болем людей похилого віку.

Збої в роботі обмінних пунктів відмовилися коментувати у прес-службі НБУ. Нашвидку опитані представники комерційних банків також запевняли, що процес купівлі-продажу готівки їхніми структурами триває як завжди. На вулиці у це не повірили, підспудно передчуваючи зле. І вулиця не помилилася.

Рецидиви старої хвороби

У середу Міністр фінансів Ігор Юшко сповістив громадськість, що секвестр держбюджету може відбутися, поки що він торкнувся інвестиційних програм, але...

Минулого тижня ваш оглядач писав про те, що усі проекти бюджетів, у тому числі сімейних, якщо вони не збалансовані, загрожують перманентним дефіцитом. Не заробивши коштів на автомобіль, відпочинок в Ялті і дублянку, ви від чогось відмовляєтеся. Або ж купуєте замість автомобіля — велосипед, відпочиваєте — на селі у матері, а дружині замість дублянки даєте поради вдягатися тепліше.

На яке обрізання видатків державного бюджету наважиться Міністр фінансів, сказати важко. Уряд стверджує, що бюджетна дірка сягне двох мільярдів гривень, а вулиця — не менш як 11! І має на те підстави, про що свідчать розміри податкового недобору і не включених у загальний фонд бюджету доходів у вигляді зовнішніх позик та приватизаційної виручки. Отже, минулий тиждень пройшов під знаком пошуку грошей — в парламенті, уряді, на вулиці.

Комерційні банки, як вже зазначалося, більше турбують проблеми на ринку безготівкового долара: він є головним індикатором курсоутворення в країні. Розуміють це і на вулиці, де за звичкою перераховують 165 гривень мінімальної зарплати, які уряд закладає в проект бюджету, за курсом американського долара. На результат дивляться зневажливо: якщо в Європі повінь здатна змити курс євро, то в Україні навіть цей мізер може поглинути бюджетна діра.

Антибіотики є. Але поки що не на вулиці

На міжбанківському валютному ринку кредити невідчутно дешевшали і зміцнювалася гривня. Лише після того, як її перетравлять на фінансовому та товарних ринках, частка їх може стати рятівними ліками для вулиці. Отже, нескоро. І лише за умови, якщо економічне зростання не вщухне, як осіння мжичка. Адже коли цього року економіка не вийде на очікуване зростання валового продукту, урядові доведеться знову розраховувати лише на посилення фіскального тиску.

Але віра у дієві ліки від безгрошів'я не зникала. Неухильно зростає балансовий і статутний капітали комерційних банків. Попри дефляцію найпотужніші з них нарешті розкрутилися для кредитування реального сектору економіки, а не лише торговельних операцій. Щоправда, їхні пропозиції з рефінансування інвестиційних проектів не перевищили навіть мільярда гривень. Але річ не в тому: на пріоритети дефіциту немає, бюджет — дефіцитний. А новий механізм з рефінансування є цілком розумний і цивілізований спосіб емісії грошей Центральним банком для вирішення першочергових потреб економіки. Ризикований — так, адже кредити видаватиме Нацбанк комерційним банкам під 8 відсотків на 3 роки. Зате не менш ефективний, ніж скупівля доларів на міжбанківському ринку, бо комбанки видаватимуть позики виробникам, а не продавцям продукції. На міністерському рівні подібні схеми кредитування себе не виправдовують, про що свідчать мізерні закупівлі урядом зерна під заставні ціни. Але це не означає, що ми сидітимемо без хліба, як не сиділи без доларів під час вимушеного «антракту» обмінників.

Температура ринку

Упродовж тривалого часу Нацбанк продавав долари винятково за 5,3315 і купував за 5,3285 гривні за долар, демонструючи тим самим бездоганну роботу механізму курсоутворення, скерованого на стабільність. Думалося: і комерційні банки ситі, і валютні резерви цілі, навіть зростають. А вулиці грошей не вистачає — і пістрявіла вона здебільшого політичними гаслами.

Про економічну ситуацію доповідав уряд в парламенті. Якщо не брати до уваги очікувану бюджетну дірку, то підстав для девальвації гривні немає. Попри теорії про шкідливість дефляції, економіка таки поволі зростає. А позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу робить честь економіці, галузі якої на 80 відсотків залежать від імпорту енергоносіїв. Слава Богу, торгувати навчилися. На цьому тижні Держкомстатистики повідомив, що за 8 місяців обсяги роздрібної торгівлі зросли на 15,5 відсотка, проти і без того вдалого для торгівлі минулого року, — до більш як 24 мільярдів гривень.

Довготривале зниження цін на ринках товарів і послуг змусило багатьох експертів прогнозувати їхнє подорожчання у жовтні. Потенційний інфляційний сплеск (різке підвищення температури на ринку товарів і послуг) деякі члени уряду і відомі банкіри прогнозували ще на початку року, натякаючи вулиці на можливе знецінення гривні. Але то виявилося штормом у склянці води. Проте тепер люди прислухалися до експертів, бо промислові та оптові ціни на товари і послуги зростали ще у серпні, коли була зафіксована дефляція. Бо близько 80 відсотків зовнішньоторговельних контрактів спираються на американський долар, а його курс погрозливо загойдався на міжнародних біржах. Бо страхові і транспортні компанії світу, в тому числі й українські, ухиляючись від банкрутства, вже підняли свої тарифи, провокуючи зростання цін на товари й послуги. Бо через бюджетні проблеми болить голова не лише на вулиці. На минулому тижні продовжували сперечатися головний фінансист країни Ігор Юшко і головний банкір Володимир Стельмах. Предмет суперечки — 700 мільйонів гривень. На переконання Міністерства фінансів, Нацбанк має перерахувати їх у доходну частину бюджету на рік наступний. А Нацбанк запевняє, що не матиме ніяких доходів через довготривалу дефляцію, яка звела нанівець доходи від розміщення цінних паперів.

Виявляється, у вулиці і Нацбанку — схожий головний біль.

Сергій ВЛАД.

Компроміс завжди взаємовигідний

Заступник Голови Верховної Ради України Олександр Зінченко вважає за необхідне якнайшвидше розв'язати низку невідкладних питань у торгово-економічних відносинах України та Росії.

Виступаючи на українсько-російському діловому форумі в Одесі, О. Зінченко, зокрема, наголосив на потребі контролю за виконанням досягнутих домовленостей, а також активнішого розв'язання проблем, які перешкоджають розвиткові взаємовигідної торгівлі, **повідомив секретаріат заступника Голови ВР.**

На думку заступника Голови Верховної Ради, потрібно також вирішити питання митного врегулювання, встановлення транзитних тарифів та режимів, місцевих податків і портових зборів.

О. Зінченко висловився за прискорення ратифікації російською стороною договору про створення зони вільної торгівлі між країнами СНД та підписання нової українсько-російської угоди про зону вільної торгівлі.

«В україно-російських відносинах немає проблем, які неможливо розв'язати. Важливо послідовно та поступально просувати їх урегулювання. Врешті-решт, усе залежить від доброї волі сторін та готовності до пошуку взаємоприйнятних компромісів в інтересах кожної держави», — заявив О. Зінченко.

ФОТОФАКТ

В Одесі триває україно-російський діловий форум, в якому беруть участь бізнесмени і політики України та Російської Федерації.

На знімку: **в кулуарах саміту глава Одеської облдержадміністрації Сергій Гриневецький, посол Росії в Україні Віктор Черномирдін, заступник Голови Верховної Ради України Олександр Зінченко.**

Фото Олександра СЕРОГО (Укрінформ).

Земляк земляка бачить здалека

Першу громадську організацію на принципах земляцтва створено у Верховній Раді — спілку народних депутатів «Вінниччина».

— Ми об'єдналися з однією метою — спільно працювати в інтересах своєї малої батьківщини, — каже координатор спілки народний депутат Григорій Калетник. — Земля дідів і прадідів дала нам сили для громадянського становлення, тому ми не повинні забувати про неї.

Організатори запросили до співпраці й інших вінничан. Є питання як «крик душі» — що більше народних обранців лобіюватиме їх вирішення, то швидше зрушимо камінь з місця, додав співрозмовник. Це стосується, зокрема, «вирівнювання» цін на продукцію тваринництва, розв'язання проблем бурякоцукрового комплексу. Депутати-вінничани ініціювали прийняття закону про запровадження мінімальної ціни на цукор, мають намір внести на обговорення парламенту законопроект про надання місту Хмільнику статусу курорта-поліса, дбатимуть про розвиток духовного потенціалу і культурно-мистецьких надбань. Так, минулої суботи 11 із 14 народних депутатів від області взяли участь у заходах, присвячених 639-й річниці з дня заснування міста над Бугом.

— Спільні дії, — зазначає Г. Калетник, — роблять нас згуртованішими, дружнішими і навіть стриманішими, попри політичні вподобання кожного.

Віктор СКРИПНИК.
Вінниця.

Вибуховий пристрій спрацював

учора в самому центрі Києва — у під'їзді житлового будинку на бульварі Тараса Шевченка, 38. У результаті дві особи дістали поранення. Вибух стався о 8-й годині 37 хвилин. У однієї із постраждалих, яка працює прибиральницею в офісі, розташованому на першому поверсі будинку, тяжкі травми голови, її було госпіталізовано. Інший постраждалий — бізнесмен, який мешкає в будинку, — дістав незначні поранення. На думку мешканців, вибух був спрямований проти нього. Ця версія перевіряється разом з іншими, **повідомляє «Магнолія ТВ».**

Фото УНІАН.

Російський літак з нашим «серцем»

На навчально-бойові літаки п'ятого класу Як-130 встановлюватимуть створений в ЗМКБ «Прогрес» двигун А1-222-25, який серійно виготовлятиме ВАТ «Мотор Січ». Про доцільність такої українсько-російської економічної та військово-технічної інтеграції вже заявили головний конструктор ВАТ «ДКБ ім. А. Яковлєва» Костянтин Попович і директор з особливих доручень компанії «Рособоронекспорт» Михайло Завалій. Поки що Як-130 існує в єдиному екземплярі, але незабаром почне масово надходити на озброєння Військово-повітряних сил Російської Федерації.

Олександр АБЛІЦОВ.
Запорізька область.

Верховна Рада України з глибоким сумом сповіщає, що 19 вересня 2002 року на 55-му році життя помер народний депутат України третього скликання
АГАФОНОВ Микола Іванович
і висловлює щире співчуття рідним та близьким покійного.

Голова Верховної Ради України В. ЛИТВИН,
Перший заступник Голови Верховної Ради України Г. ВАСИЛЬЄВ,
заступник Голови Верховної Ради України О. ЗІНЧЕНКО,
керівник апарату Верховної Ради України В. ЗАЙЧУК.

Рада Всеукраїнської професійної спілки народних депутатів України у Верховній Раді України та профспілковий комітет профспілкової організації народних депутатів України IV (XV) скликання висловлює скорботу з приводу смерті народного депутата України III (XIV) скликання **Миколи Івановича Агафонова** та висловлює глибоке співчуття рідним, близьким та друзям померлого.

Українська галузева компанія «Укрпиво» висловлює щире співчуття генеральному директору Сичевському Миколі Петровичу з приводу тяжкої втрати — смерті батька
Петра Андрійовича.

Колектив Національної асоціації цукровиків України «Укрцукор» висловлює щире співчуття генеральному директору ЗАТ «Укрпиво» Сичевському Миколі Петровичу у зв'язку з тяжкою втратою — смертю його батька
Петра Андрійовича.

КРИМІНАЛ

На кордоні «Ниви» ходять...

Два комбайни «Нива» вартістю майже 400 тисяч гривень затримали співробітники управління СБУ в Донецькій області. Машини виробництва заводу «Ростсільмаш» нелегально перетнули україно-російський кордон і вигулькнули на території Тельманівського району. Порушено кримінальну справу: контрабандисти можуть отримати до п'яти років із конфіскацією предметів контрабанди.

Ліна КУЩ.

«І в смерті з рідним краєм поріднюся...»

Сьогодні у Вінниці в рамках свята міста, що традиційно відзначають щороку, відкрито пам'ятник поетові-земляку Василю Стусу.

Скульптор Анатолій Бурдейний відтворив поета у бронзі таким, яким його знали сучасники, — з мужнім, відкритим обличчям, поглядом, спрямованим у майбутнє. Встановили пам'ятник на майдані по Хмельницькому шосе, а поруч посадили білокору берізку. «І в смерті з рідним краєм поріднюся», — писав поет у неволі на чужині...

Віктор СКРИПНИК.

ВІСТІ З ЧЕРНІГІВЩИНИ

Чернігівський День Перемоги

У вихідні Чернігівщина відзначила 59-ту річницю визволення від фашистських загарбників. З цієї нагоди керівники області та громадськість поклали квіти в пам'ятних місцях, до братських могил та поховань. Незважаючи на дощ, відбувся урочистий ритуал вшанування загиблих на меморіалі Слави. Після урочистих зборів в обласному театрі ім. Т. Шевченка ветеранів чекав святковий концерт, а юнь — спортивні змагання, турнір з історичного фехтування тощо. Більше 30 тисяч молодих людей зібралося на Красній площі на вечірні заходи свята, феєрверк.

Десять тисяч — це солідно!

У районної газети «Новини Городнянщини» ювілей: вийшов у світ 10-тисячний номер! Газету заснувала місцева влада ще у 1917 році. Відтоді районка щотижня радує читачів своїми новинами, аналітичними статтями.

Вікно в Європу... прорубали!

На Корюківській фабриці технічних паперів, яка є вітчизняним лідером з виготовлення високоякісних шпалер, встановлено нову комбіновану машину виробництва німецької фірми «Herbert OLBRICH». Її вартість — 3 мільйони євро. Нове придбання дасть можливість корюківським виробникам подвоїти випуск вінілових шпалер (до 400 тисяч рулонів різних кольорів щомісяця) і зайняти міцні позиції на європейському ринку.

Похрестили за 200 доларів

У село Чапаївку Менського району заїхали дві «цілительки» з Сумщини. Одній матері п'ятирічного хлопчика вони сказали, що той смертельно хворий і потребує негайного перехрещення, за що видурили 200 доларів. Хворій старій жінці порадили для зцілення зашити в подушку велику суму грошей, а потім послали її за святою водою... Того дня злодійки «зняли порчу» в багатьох довірливих селян, які схаменулися лише після того, як шахрайок і слід прохолов.

«Ювілейна» думка вчених

У Чернігові відбулася міжнародна наукова конференція, присвячена 200-річчю Чернігівської губернії та 70-річчю утворення Чернігівської області. У ній взяли участь майже 100 науковців, викладачів вузів Придесення і України. З увагою її учасники прослухали головні доповіді конференції — «Чернігово-Сіверська земля в історії Центрально-Східної Європи в епоху середньовіччя» Володимира Коваленка, «Чернігівщина на зламі XIX—XX століть: соціально-економічний аспект» Володимира Половця, «Роль і місце культури Чернігівщини в загальноукраїнському контексті» Григорія Самойленка та інші.

Палатки у сквері

«За соціальну злагоду в суспільстві» — під таким девізом 22 вересня пройшов день громадських організацій Чернігівщини. У сквері Б. Хмельницького обласного центру представники 39 товариств, клубів, об'єднань установили палатки-павільйони і ознайомили жителів міста зі своєю діяльністю. Відбувся своєрідний «презентаційний мітинг». Як повідомив нашому кореспонденту начальник управління з питань внутрішньої політики ОДА Дмитро Никоненко, нині в області зареєстровано 117 обласних громадських об'єднань і 287 міських — у Чернігові. Того самого дня лідери цих організацій зустрілися за «круглим столом».

Добірку підготував Сергій ПАВЛЕНКО.

Фото автора.

На знімку: **вихід «у народ» чернігівських громадських організацій.**

Колумби рідної вітчизни

Хто, кого і за що може відправити у відставку

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА РОЗВИТКУ

Відомо, що Колумб відкрив Америку, розв'язуючи стратегічне завдання пошуку нових, коротших шляхів із Європи до Індії. А тактик щодо господарського освоєння відкритих земель він був ніякий. Нові землі, за його правління, дивідендів іспанській короні не давали, а якось зовсім навпаки, потребували з казни все нових і нових витрат. За що великого Христофора було усунуто з поста віце-короля Нової Індії і помер він, як подейкують історики, у злиднях і невідомості.

За зворотним азимутом

Не збираюся відкривати Америку. Стратегічну мету нашої вищої державної влади, передусім виконавчої, історично було визначено мало не з перших днів незалежності: вперед, до Європи, точніше, до західноєвропейських стандартів якості життя. Тільки от з кожним роком ми все далі й далі від тих стандартів відкочуємося.

При цьому в економіці коїться практично неймовірні речі. Скажімо, за останні два роки валовий внутрішній продукт зростає мало не рекордними темпами (2001 рік — 9,1 відсотка; за сім місяців року нинішнього — ще на 4,4 відсотка), а фінанси держави марніють! Реальний дефіцит виконання бюджету—2001 (з урахуванням кредиторської заборгованості бюджетних організацій і боргів держави платникам ПДВ) становив 9,5 мільярда гривень, а не задекларовані урядом 1,3 мільярда. Нагадувати, що початково бюджет планували з нульовим сальдо, на цьому тлі, гадаю, не варто. Так само, як і той факт, що наповнення казни за сім місяців цього року становило лише 44,4 відсотка від запланованого.

Ще один парадокс. Виробництво промислової продукції торік зросло більш як на 14 відсотків, сільського господарства — майже на 10 відсотків. Цього року — на 6,1 і 6,2 відсотка відповідно. І при цьому кількість збиткових підприємств помітно збільшилася і в місті, й на селі!

Це ж, даруйте, що відбувається? За рекордного врожаю 2001-го, який мало не вдвічі перевищив урожай 2000-го, чистий прибуток сільгоспвиробників знизився на 930 мільйонів гривень! І куди вони поділися? Адже, як відомо, в економіці діє класичне правило збереження коштів: якщо в одному місці їх кількість різко зменшується, то на стільки само зростає в іншому. Де? Та де завгодно, але не в державній скарбниці.

І останній парадокс з цього ряду. У нашій економічній реальності їх безліч.

При тому, що ВВП зростає високими темпами, середній рівень доходів наших громадян залишається до непристойного низьким — трохи більш як 30 доларів США на кожного. А коли зважити, що середній рівень доходів — це те саме, що середня температура по лікарні, то чи варто дивуватися, що майже половина мешканців України ледве животіє за межею бідності? Що попри всі переможні реляції заборгованість із нарахованої, але не сплаченої зарплати за шість місяців нинішнього року зросла ще на 2,5 відсотка, сягнувши позначки 2,5 мільярда гривень?

На день проголошення незалежності наша державна скарбниця була якщо не порожня, то економічно імпотентна. Такою залишається й донині. Принаймні за десять років (незважаючи на багатомільярдні зовнішні запозичення) держава не спромоглася проінвестувати і реалізувати жодного системного промислово-економічного проекту, який забезпечив би піднесення вітчизняної індустрії або сільського господарства якщо не сьогодні, то хоча б у найближчій перспективі. Адже не можна, справді, вважати таким горезвісний нафтопровід Одеса—Броди, який коли ще приноситиме дивіденди, та й чи приноситиме взагалі — теж питання.

Отож, усі наші так звані досягнення фінансував та й досі фінансує, дедалі міцніше затягаючи паски, багатотерпеливий український народ. Та він же не двожильний. Що й засвідчив останній перепис...

Руки тягнуться до керма

Нинішній уряд не гірший і не кращий за попередні. Насмілюся твердити: при тому, що протягом усіх років незалежності у Кабміні змінювалися персоналії, стиль і зміст роботи, а головне — методологія постановки завдань і спроб їх розв'язання залишалися незмінні.

Не виняток і Кабінет Кінаха. На першій сесії Верховної Ради цього скликання запропоновану урядом програму дій нардепи повернули на доопрацювання через її надмірну декларативність, а головне — через відсутність системної, взаємоув'язаної за напрямами методологічної конкретики діяльності Кабміну, якої ми всі вже давно і поки що безнадійно чекаємо.

■ ■ ■

При тому, що ВВП зростає високими темпами, середній рівень доходів наших громадян залишається до непристойного низьким — трохи більш як 30 доларів США на кожного.

■

У запропонованій програмі стратегічні цифри не тільки не було ув'язано з бюджетним процесом, а й не було прописано джерела матеріально-технічного забезпечення їх досягнення.

Особисто в мене склалося враження, що уряд так і не зрозумів суті претензій і рекомендацій, висловлених народними депутатами на попередній сесії з приводу озвученої ним програми. Що в Кабміні взагалі немає фахівців з системно-цільового планування, яке передбачає і визначає конкретну, до певної міри навіть рутинну, повсякденну роботу заради досягнення поставленої мети. Набагато простіше складати й пропонувати суспільству стратегії, котрі ні до чого не зобов'язують! Заздалегідь знаючи, що наступний кабінет все розпочне спочатку, а за недосягнення продекларованих тобою цифр чи конкретики ніхто й ніколи не спитає. І таки ж не питаємо! Наведу лише кілька найнаочніших прикладів.

Ще на світанку свого президентства Леонід Кучма, визначаючи, як і належить главі держави, стратегію розвитку країни, крім усього іншого, справедливо наголошував на потребі створення Земельного (іпотечного) банку як фінансової опори реформування відносин власності на селі. Хто, якщо не найвищий орган виконавчої влади, мав здійснити цю ідею? Та уряди змінювали одне одного, а про Земельний банк ніхто не турбувався. Більше того. Ні для кого не таємниця, що саме ручне управління згори призвело до банкрутства і краху агропромислового банку «Україна». А разом з ним у фінансовій безодні опинилися десятки тисяч його клієнтів, передусім сільгоспвиробників. То чи варто дивуватися втраті ними мільярдного прибутку за високого врожаю? І хто за це відповів?

Або. Попередній кабінет фактично відмовився платити за внутрішніми державними боргами, списавши при цьому, щоправда, і борги деяких бюджетних, і не тільки, підприємств та організацій. На тій підставі, що вони були зобов'язаннями його попередника. Чи поліпшив такий акт ручного управління економічним процесом фінансову ситуацію в країні? Аж ніяк. На сьогодні дебіторська заборгованість суб'єктів господарювання становить 220 мільярдів гривень, кредиторська — 282 мільярди.

Криза неплатежів дедалі поглиблюється. Протягом минулого року відношення дебету до кредиту зросло на 35 і 24 мільярди відповідно. Хіба то не кричуща ознака продовження системної кризи?

Тим часом, далі Кабінет Кінаха захоплюється ручним управлінням замість організації і здійснення системної роботи з подолання кризових явищ у нашій економіці. Принаймні ні в запропонованій урядом програмі, ані в конкретних діях Кабміну не проглядаються ефективні заходи зі, скажімо, коригування деформацій у структурі промислового комплексу, що сформувалися ще за радянської влади і лише поглибилися за десять років демократичних перетворень. Так, частка продукції ПЕК і чорної металургії протягом останніх десяти років зросла майже вдвічі, перевищивши 60 відсотків. Натомість частка машинобудування й металообробки скоротилася з 26 до 13 відсотків, а продукції легкої та харчової промисловості — з 37 до 20 відсотків.

Не менш гостра і така, що потребує системного підходу, проблема зниження затратності нашого виробництва взагалі. Адже протягом останніх десяти років трудо-, енерго- та матеріалоємність промислових виробів і продуктів харчування, що їх виготовляють в Україні, в тому числі й вирощування сільгоспкультур, зросли мало не втричі. Ось де неоране поле для діяльності нашої виконавчої влади згори донизу, чи не так?

Нині, приміром, розглядають проект створення дочірнього підприємства НАК «Нафтогаз України» — компанії «Нафта України». Методика тут цілком традиційна і достеменно відповідає командно-адміністративним засадам ручного управління: зібрати шляхом безоплатного вилучення держпакети профільних АТ і віддати їх майбутній компанії в управління. Інакше кажучи, створюють холдинг, завдання якого —отримувати дивіденди. Але ж раніше створені у такий спосіб холдинги, як відомо, перетворилися на структури, котрі активно виводять тіньовими методами пакети акцій контрольованих підприємств із державної власності! А хто, дозвольте запитати, платитиме за створення й утримуватиме нову державну компанію? Адже отримання дивідендів у наших умовах, де бездивідендна форма управління підприємством стала нормою, —величезний журавель у небі. Це одне. По-друге, автори проекту не приховують, що мета створення «Нафти України» — «підвищення ефективності управління підприємствами нафтовидобування і нафтопереробки». По суті, у столиці створюють структуру з оперативного втручання у діяльність цілком самостійних підприємств. І, нарешті, третє. Усю цю метушню, як заведено, прикривають розумними деклараціями про економічну доцільність створення національної вертикально-інтегрованої компанії, — від розвідування надр до пістолета на заправках, — на кшталт російських «Лукойл», ТНК чи західних «Стандарт Ойл», «Бритиш Петролеум» тощо. Але ж ці акули нафтового бізнесу виростали на базі найпотужніших нафтовидобувних підприємств, за всіма законами ринкової економіки, а не шляхом вилучення фінансових активів із чинних структур і механічного їх об'єднання в одних руках з єдиною метою, за будь-яку ціну «порулити»!

Гра без правил

Негативний ефект від ручного управління суб'єктами господарювання аж ніяк не обмежується прямими виробничими і фінансовими втратами. В умовах реформ значно більш руйнівними для економіки, суспільства загалом стають політичні наслідки цієї тривалої, хронічної недуги нашої виконавчої влади.

Соціальна трансформація ігнорування Закону представниками вищих ешелонів влади нині вже вилилася в загальновідомі процеси і явища. Підзвітні їй управлінські та силові структури, суб'єкти господарської та підприємницької діяльності, усе суспільство платять своїм керівникам тією самою монетою, нехтуючи інститутом законності скрізь, де це тільки можливо.

Ну, скажіть, прошу, в якій іще країні силові структури дефакто є (звичайно, незаконно!) активними операторами ринку? Прикладів — безліч. Порушення кримінальних справ на замовлення конкурентів чи зацікавлених осіб давно вже перетворилися на норму нашого життя. Два роки поспіль, на догоду певним силам, наша доблесна прокуратура за надуманими звинуваченнями буквально тероризувала керівництво акціонерного товариства «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод». Більш як півтора року в судах Фонд держмайна, знов-таки під надуманим приводом, оскаржував право корпоративної власності американської і швейцарської компаній, співзасновників АТ «Укртатнафта», які інвестували в неї три мільйони американських доларів. А хто нині згадує про те, що не без безпосередньої участі нашого славного МВС було розвалено системний і колись потужний банк «Відродження»? Для цього було достатньо протримати його голову Анатолія Скопенка вісім місяців у львівському СІЗО за сміховинними звинуваченнями, зокрема за незаконне зберігання вогнепальної зброї.

До речі, цей мотив найтиповіший для порушення надуманих кримінальних справ на замовлення. Саме під цим приводом й досі утримують під вартою колишнього голову правління АТ «Укртатнафта» В. Матицина. Під час обшуку в його будинку було виявлено мисливський карабін, номер якого у двох не поряд розташованих цифрах не збігається з номером, що вказано в дозволі. Елементарна технічна помилка, якої цілком міг припуститися й співробітник міліції під час реєстрування зброї. І на цій підставі пенсіонера, який протягом п'ятнадцяти років очолював кременчуцький нафтопереробний комплекс, заслужену людину, відзначену численними урядовими нагородами, почесного громадянина міста продовжують утримувати під вартою! Можна лише здогадуватися, кому це знадобилося. Адже арешт проведено точнісінько напередодні загальних зборів акціонерів АТ «Укртатнафта».

Показовим є мотив, за яким полтавська прокуратура порушила кримінальну справу: В. Матицину інкримінують дворічної давності заборгованість АТ «Укртатнафта» торговому дому «Татнафта-Україна». Але те саме можна інкримінувати й нинішньому керівництву. І взагалі керівникові будь-якого підприємства. Виходить, що господарська діяльність взагалі, а вона саме й полягає в умілому управлінні дебіторськими і кредиторськими боргами, що перманентно виникають, за поставлені чи отримані товари і послуги, апріорі є злочином. Абсурд? Безперечно. Але така наша дійсність.

■ ■ ■

Представники влади перебувають у ролі акторів, які грають на сцені виставу перед зовсім порожнім залом. Вони живуть і діють ніби самі по собі, а все суспільство — само по собі.

■

От уже справді: як гукнеш, так і відгукнеться. Якщо уряд дозволяє собі створювати компанії шляхом експропріації у чинних підприємств матеріальних і фінансових активів, які належать і не належать державі, то й підприємці чинять відповідно.

Чому в нас досі не працює повноцінний фондовий ринок? Та тому, що 99 відсотків торгових операцій з частками в ТОВ або пакетами акцій ЗАТ і ВАТ відбуваються шляхом передавання «чорної» готівки зеленого кольору з рук у руки. При цьому в документах, які фіксують операції, вказують суми в сотні й тисячі разів менші за реальну вартість активів.

Не за правилами грають усі. Замість ринкової конкуренції економічні процеси в країні визначають напівкримінальні, заборонені у цивілізованих країнах методи. Так, сьогодні експортери брухту чорних металів ведуть атаку на активи донецького металургійного заводу «ІСТИЛ-Україна». Зарубіжному підприємцю, який вклав у реконструкцію підприємства 90 мільйонів доларів і створив перший в Україні новітній металургійний комплекс, вони просто не постачають металобрухт, сподіваючись, що збитки від простою потужностей змусять його відмовитися від бізнесу в нашій країні. До речі, про такий розвиток подій у коридорах Мінпромполітики подейкували ще кілька років тому...

Брехня, ніби іноземні інвестори бояться вкладати гроші в економіку України. Їх просто сюди не пускають. Нещодавно, приміром, одна з італійських приватних фінансових компаній практично добилася згоди всіх, хто візує відповідні документи, на відкриття (обминаючи ЄБРР) кредитної лінії для модернізації Північного ГЗК у розмірі 200 мільйонів доларів США під 8,2 відсотка річних з відстрочкою погашення основного боргу до завершення реконструкції. З огляду на те, що підприємство збиткове, як закладне покриття італійці погоджувалися прийняти обладнання Північного ГЗК, що більше нагадує металобрухт і підлягає заміні згідно з планом модернізації, представленим позикодавцеві. Операція не відбулася. Чому? Відгатайте з трьох разів, після того, як навколо приватизації Північного ГЗК вибухнув черговий, звичний для нашого ФДМ, судовий скандал. Але ж у світі, між іншим, понад 90 відсотків інвестицій припадає саме на приватний капітал, а не на міжнародні валютні організації. То чи не час нашому Кабмінові докорінно переглянути свою інвестиційну політику? Зорієнтувати її передусім на приватного інвестора, усунувши штучні перепони, що множаться при ручному управлінні економікою?

■ ■ ■

Брехня, ніби іноземні інвестори бояться вкладати гроші в економіку України. Їх просто сюди не пускають.

■

Взагалі схильність до ручного управління народним господарством уже призвела до того, що представники влади перебувають у ролі акторів, які грають на сцені виставу перед зовсім порожнім залом. Вони живуть і діють ніби самі по собі, а все суспільство — само по собі. Тому, либонь, нікого не здивувало недавнє повідомлення в пресі про те, що цього року витрати населення України перевищили доходи на 20 мільярдів гривень! І вже зовсім показово сакраментально пролунав коментар з приводу цього повідомлення міністра праці і соціальної політики. Він, бачте, оцінив тенденцію як позитивну. Висловив сподівання, що після виходу економіки з тіні та легалізації капіталів це забезпечить збільшення відрахувань до Пенсійного фонду. Кого там «живлять сподівання»? Однак міністр Іван Сахань аж ніяк не юнак. І має чудово розуміти, що без відмови від ручного управління, без переходу Кабінету Міністрів на комплексне, системно цільове планування своєї діяльності, яке забезпечило б наступність передусім у методології досягнення поставлених цілей від кабінету до кабінету, від персони до персони, переведення нашої економіки на цивілізовані рейки немислиме.

Звичайно, слід зізнатися, що не всі «правила гри» виписано найвищим законодавчим органом країни. Саме тому наш комітет, особисто я як уповноважений депутатської групи «Народовладдя», та й, переконаний, більшість народних депутатів, попри політичні суперечки та амбіції, готові до конструктивного співробітництва з нинішнім Кабміном. Однак у членів нинішнього уряду, м'яко кажучи, дещо своєрідні погляди на зміст і цілі такого співробітництва. Як інакше пояснити вимогу Кабміну про першочергове прийняття 180 (!) законів, без яких, бач, реальне реформування економічного і соціального життя країни неможливе. Що це як не прагнення законсервувати неписане право державної влади на ручне управління суспільством і державою? І чим така впертість обернеться вже в найближчому майбутньому? Адже завтра може виявитися, що в країні «рулити» не буде чим і не буде ким... Не можна виключати й інший варіант. Щоб не довелося нинішній владі зазнати долі Христофора Колумба. З тією лише відмінністю, що у відставку нас усіх відправить не король, а український народ. Без права на виправдання перед історією.

Володимир ДЕМЬОХІН,
перший заступник голови Комітету Верховної Ради з питань економічної політики, управління народним господарством, власності та інвестицій, уповноважений депутатської групи «Народовладдя».

99 відсотків торгових операцій відбуваються шляхом передавання «чорної» готівки зеленого кольору з рук у руки

Мечіар виграв вибори, але не прем'єрське крісло?

Парламентські вибори в сусідній з нами Словаччині, що відбулися 20—21 вересня, багато хто називав «історичними». Адже в разі повернення до влади екс-прем'єр-міністра Владіміра Мечіара шанси Братислави на вступ до Євросоюзу та НАТО були б доволі примарні. Мечіар, характеристики якого рідко обходяться без слів «авторитаризм» та «корупція», є абсолютно неприйнятною для Заходу фігурою. Отож словакам було над чим замислитися.

Фото АП.

І Мечіар ... переміг. Його Рух за демократичну Словаччину набрав найбільше голосів — майже 20 відсотків. Більш як на п'ять відсотків він випередив Словацький демократичний християнський союз (СДХС) Мікулаша Дзуринди. Всього до Національної ради пройшли, подолавши п`ятивідсотковий бар'єр, сім політичних партій.

Мечіар виграв вибори, та, судячи з усього, не виграв прем'єрського крісла. Бо як і 1998-го, охочі до створення з ним коаліції навряд чи знайдуться. А якщо й знайдуться, то замало. Найімовірніше, більшість буде сформовано СДХС, Партією угорської коаліції, Християнсько-демократичним рухом та «Альянсом нового громадянина» — разом у них вийде 76 голосів у 150-місному парламенті.

Проте правлячим партіям буде над чим подумати. Популярність Владіміра Мечіара залишається доказом невдоволення багатьох словаків політикою чинного уряду. Більше того, з'явився ще один доказ: вперше в новітній словацькій історії до Національної ради пройшла Комуністична партія (шість відсотків голосів), що також не може не спонукати до певних роздумів. Те саме можна сказати й про успіх партії «Смер» (третє місце), яка вправлялася в критиці уряду й піддавала сумніву доцільність вступу до ЄС. Очевидно, що у словацькому суспільстві існують дуже різні, коли не протилежні, погляди на одні й ті самі важливі для країни речі. Урядові буде нелегко.

Анатолій МАРЦИНОВСЬКИЙ.

На знімку: Мікулаш Дзуринда — новий старий прем'єр-міністр?

Військове співробітництво розвивається

У Києві з офіційним візитом перебуває міністр оборони Республіки Білорусь Леонід Мальцев. У плані візиту —зустрічі з Прем'єр-міністром України Анатолієм Кінахом і Міністром оборони Володимиром Шкідченком.

Сторони планують обговорити питання регіональної безпеки, стан і перспективи двостороннього військового та військово-технічного співробітництва, участь Збройних Сил України в операціях з підтримання миру, розвиток співпраці Україна—НАТО в рамках програми «Партнерство заради миру», а також обмінятися досвідом реформування збройних сил.

Перемоги і поразки

Правляча Соціал-демократична партія Німеччини з невеликим відривом перемогла своїх основних політичних опонентів — консервативні Християнсько-соціальний та Християнсько-демократичний союзи на виборах, що відбулися минулої неділі. Вона матиме 251 місце в Бундестазі. Консерваторам дісталося 248 парламентських мандатів. Але, незважаючи на перемогу, соціал-демократам не вдалося отримати більшість у парламенті. Тому вони створять коаліцію з Партією зелених, які дістали 55 мандатів. Отже, наступні чотири роки при владі в країні знову буде «червоно-зелена» коаліція.

Проте консерватори не вважають себе переможеними, бо, попри політичні скандали, що супроводжували їх після минулих виборів, змогли утримати популярність своїх партій, набравши на 4 відсотки голосів виборців більше, ніж раніше. Соціал-демократи тимчасом втратили 2,6 відсотка голосів. Справжньою сенсацією став успіх Партії зелених, які несподівано перемістилися з четвертого на третє місце в списку парламентських партій. 8,6 відсотка голосів виборців і 55 парламентських мандатів — найвище досягнення «зелених» за 22 роки політичної діяльності. Розчарування спіткало лібералів — Вільну демократичну партію, котра розраховувала отримати 18 відсотків голосів виборців, а має 7,4 відсотка. 2 мандати в Бундестазі заміcть 37 на минулих виборах — такий результат їхніх нинішніх старань. Невдалою цього разу була спроба пройти до Бундестагу Партії демократичного соціалізму. Вона не змогла досягти потрібного п'ятивідсоткового бар'єра: за неї проголосували 4 відсотки виборців.

Політологи ще аналізуватимуть причини перемог і поразок. Але, здається, у німців уже давно не було такого відчуття, що рушається самі підвалини їхнього будинку — стабільна економіка і що треба щось у ній радикально змінювати. Проте мало хто знає, як це «щось» потрібно робити, — ось проблема і драма цих виборів. Свої варіанти запропонували лідери провідних політичних сил — канцлер, голова Соціально-демократичної партії Герхард Шрьодер і прем'єр-міністр землі Баварія, голова Християнсько-соціального та Християнсько-демократичного союзів під час передвиборної кампанії Едмунд Штойбер. І якщо програма Шрьодера не передбачала негайного розв'язання проблем і розрахована на триваліші терміни, то Штойбер пообіцяв упоратися з ними вже невдовзі, щоб кожний виборець міг швидко переконатися в ефективності запропонованих заходів. Експерти критикували обидві програми. Часто-густо за їх неконкретність і відсутність механізму реалізації. Особливо грішив цим Едмунд Штойбер. Хоча обіцятелеві його пропозиції видавалися привабливішими. Тому тривалий час Штойбер у політичних рейтингах дещо випереджав Шрьодера.

Але якщо позиції кандидатів у внутрішніх справах були хоча й різні, але не суперечливі, то в питаннях зовнішньої політики, а надто в підтримці планів воєнної інтервенції США проти Іраку, їхні погляди розійшлися. Як-

Фото АП.

що Шрьодер заявив, що за його правління Німеччина не братиме участі у воєнних авантюрах, то Штойбер вважає, що не можна позбавляти США підтримки, які в складні повоєнні часи простягнули Німеччині руку допомоги. І що неучасть німців у операціях проти Іраку може ізолювати їх від європейської спільноти. Оливи у вогонь підлила міністр юстиції Дойблер-Кемелін, яка порівняла методи вирішення складних питань Джорджем Бушем з методами Адольфа Гітлера. Звісно, Америка образилася. Міністр юстиції заявила, що її неправильно зрозуміли, а Шрьодер надіслав вибачного листа американському президентові, котрий вважає, що канцлер під час передвиборної кампанії проводив антиамериканську лінію. Навряд чи Буш поспішатиме тепер з вітальною телеграмою новообраному канцлерові. Політологи вважають: навіть якби переміг Штойбер, то йому ще довго довелося б налагоджувати зіпсовані через Ірак німецько-американські відносини.

Крім того, у своїй передвиборній кампанії Штойбер був наполегливіший, часом навіть агресивний. Громадяни, які брали участь в опитуваннях громадської думки, зазначали, що він доволі часто «б'є нижче пояса». Особливо перепадало Шрьодеру за високий рівень безробіття, хоча кон'юнктура на світових ринках праці теж не сприяла збільшенню кількості робочих місць. А також за підвищення цін на бензин і тютюнові вироби, що робило його для багатьох курців і багатьох власників автомобілів мало не особистим ворогом.

Шрьодер, у свою чергу, підкреслював, що за час правління його кабінету уряд почав віддавати державний борг, який за часів правління консерваторів хоча й не збільшувався, але й не зменшувався. А саме від цього залежить, наприклад, збільшення розміру пенсій і так званих дитячих грошей. Розроблено також програму з боротьби з безробіттям, але результати її здійснення буде видно пізніше. Проте на тлі наступально-обвинувальних промов Штойбера оборона канцлера не здавалася такою вже переконливою.

До останньої хвилини підрахунку голосів виборців ніхто не міг сказати, хто все-таки переможе: кандидати йшли, як тут кажуть, голова до голови. Інколи за результатами голосування в округах очевидну перевагу мав Едмунд Штойбер і його партії. Але підсумки виборів показали: переміг Герхард Шрьодер. Чим саме соціал-демократи змогли переконати виборців у перевазі їхньої програми, ще мають розібратися аналітики. А поки що «червоно-зелені» святкують перемогу.

Валентина ПИСАНСЬКА.

Франкфурт-на-Майні.

ХРОНІКА. ФАКТИ. ПОДІЇ

■ Київ

Нехай ООН розсудить

Міністр закордонних справ України Анатолій Зленко звернувся до голови Ради Безпеки ООН з проханням з'ясувати питання про причетність України до продажу зброї Іраку і поінформувати про результати такого розслідування український уряд.

МЗС України повідомило, що таке прохання було зумовлене намаганнями звинуватити Україну в порушенні санкцій ООН і причетності до продажу Іраку станцій радіотехнічної розвідки «Кольчуга». Наш міністр наголосив, що Україна суворо дотримувалася і дотримуватиметься санкцій, запроваджених ООН стосовно Іраку.

Водночас британський тижневик «Обсервер» умістив статтю під заголовком «Досьє засвідчує спроби Іраку здобути ядерну зброю», в якій Україна згадується серед держав, чиї компанії співпрацюють з Багдадом. Мова йде про документ, який, стверджує видання, сьогодні планує оприлюднити британський уряд.

Проблема йододефіциту

Невдовзі в Україні за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) буде проведено моніторинг для оцінки початкових рівнів йодо- та залізодефіциту в українців. Про це заявив учора представник ЮНІСЕФ в Україні Джеремі Хартлі. За його словами, дослідження проведуть Міністерство охорони здоров'я України, Академія Інституту праці, фахівці з Державного комітету статистики, Інституту ендокринології та метаболізму. Буде обстежено близько 2 тис. жінок і дітей. Дж. Хартлі також повідомив: дослідження, проведені на заході України, показали, що майже 90% населення страждає на йододефіцит. Рівень захворювання на хвороби щитовидної залози зріс на 40—50%, а «в деяких регіонах України за останні 10 років цей показник збільшився на 100%». Крім того, лише 4,6% населення України вживає йодовану сіль, що «є одним із найнижчих показників у світі». А почесний посол Дитячого фонду ООН Анатолій Карпов вважає: «Йдеться про національну безпеку та порятунок інтелектуального потенціалу наших народів, оскільки нація втрачає до 10—15% інтелекту в умовах йододефіциту. І ми за нашого економічного становища не маємо права розкидатися такими можливостями, тим паче що розв'язання цієї проблеми не потребує величезних фінансових витрат».

■ Тбілісі

Шеварднадзе запросив російських інспекторів

Президент Грузії Едуард Шеварднадзе підтвердив свою пропозицію Росії направити до Панкиської ущелини російських спостерігачів, які «матимуть змогу стежити за перебігом здійснюваних там антикримінальних та антитерористичних заходів».

■ Берн

Доля «зайвого» золота залишилася невідомою

У Швейцарії відбувся референдум, на якому громадяни країни мали вирішити, що робити із сотнями тонн золота, яке перевищує потреби країни. Жоден із запропонованих варіантів не дістав підтримки тих, хто проголосував. На пропозицію правої Народної партії надлишок мав піти до Пенсійного фонду. Уряд виступив з іншою пропозицією — розподілити його між кантонами, пенсійним фондом і гуманітарними програмами.

■ Тирана

В Албанії паводок зруйнував сотні будинків

У північно-західній частині Албанії внаслідок паводку зруйновано сотні будинків. Спричинили його зливи. Уряд оголосив чотири райони країни зоною стихійного лиха.

Фото АП.

За повідомленнями кореспондентів «ГУ» та зарубіжних інформагентств.

Це було в Путивлі

Полон

Це було в 1941-му...

Вересневого ранку з прифронтового аеродрому знялася в повітря ланка бомбардувальників Пе-2. В складі її був і екіпаж молодшого лейтенанта Михайла Воскресенського. Фашисти вже взяли Конотоп, Путивль, Глухів, Суми і запекло рвалися далі, на північний схід. Льотчики одержали завдання знищити одну з ворожих колон, що просувалася до фронту. Ціль виявили під Конотопом. Команда — і літаки пішли в піке. Бомби лягали просто в гущу фашистських машин. Знову розворот, зниження, знову кулі і бомби настигають ворога.

— Над нами «месери», — стривожено повідомив радист.

— Приготуватися до відбиття атаки! — командує Воскресенський. Задимів один стерв'ятник. Але сили були нерівними. Молодший лейтенант відчув сильний удар — це ворожий снаряд влучив у правий мотор. Можна дотягти до своїх і на одному моторі. Та влучає ще один снаряд, цього разу в кабіну.

— Залишаємо літак! — наказує Воскресенський. Однак мовчить штурман, не подає голосу стрілець-радист. Певно, обох немає в живих. Михайло відкидає ліхтар і каменем падає вниз. Але стропи заплуталися, парашут розкрився не повністю. Земля стрімко мчала назустріч. Сильний удар — і більше Воскресенський не пам'ятає нічого.

Опритомнів у кузові автомобіля. Ніби крізь туман, долинула чужа, уривчаста говірка. «Німці! Полон!» —блискавкою промайнуло в голові. Підняв голову, побачив, як машина наближається до мосту через широку річку. Це — Сейм, через нього Воскресенський не раз літав на завдання. Скочив на ноги, розраховуючи стрибнути у воду, а там — що буде. Однак удар прикладом відкинув його від борту — і тепер він знепритомнів надовго.

Перше, що Михайло побачив, прийшовши до пам'яті, були білі стіни, білий халат людини, яка схилилася над ним.

— Де я? Хто ви? — прошепотів Воскресенський.

— У Путивлі ви, друже, в лікарні.

— Що з моїми ногами, лікарю?

— Усе буде гаразд, потрібен тільки час.

Ось що розповідала мені про ті дні Тетяна Степанівна Гамшеєва (дівоче прізвище Лелюшкіна), яка по війні працювала в Міністерстві торгівлі України:

— Коли німці взяли Путивль, нам не вдалося евакуюватися. Дійшли чутки, що в лікарні залишилося багато поранених. Вирішили разом з подругами — Валею Георгієвською, Ольгою Вороніною, Оленою Маклаковою взятися доглядати наших бійців, бо персоналу там майже не було. Якось у лікарню німці привезли пораненого льотчика, а через кілька днів — ще одного. Фашисти забрали всі медикаменти, перев'язувальний матеріал, лікувати майже не було чим. Але льотчики стійко зносили біль. Наша спільна група, ватажком якої була Валя Георгієвська, вирішила допомогти льотчикам утекти. Адже всіх, хто ставав на ноги, гітлерівці відразу відправляли до концтабору. Треба було тільки роздобути одяг і документи. Та вийшло все зовсім не так, як ми розраховували.

Справи у Михайла Воскресенського, хоча й повільно, але посувалися до одужання. Лікарі, медсестри, няні віддавали пораненим усю свою майстерність, тепло душі. Сутужно було з продуктами, бо окупанти нічим не забезпечували лікарню. Тоді медики звернулися до населення з проханням поділитися хто чим може. І люди відгукнулися. Майже кожного дня льотчикам, їхнім товаришам надходили передачі. Одного разу до нього підійшла медична сестра Соня Куперштейн.

— Ви, я знаю, пілот. У сусідній палаті теж лежить льотчик.

Зійшлися одразу. Нового знайомого звали Миколою Калініним. Командував ланкою бомбардувальників. З початку війни мав уже кілька десятків бойових вильотів. Збили його поблизу Путивля і теж напівнепритомного взяли в полон. Одразу дійшли висновку: треба тікати. Але де взяти одяг? У військовій формі їх схопить перший же патруль.

Втеча

Якось до лікарні завітав невисокий, сухорлявий дідусь на протезі. Довідався, в якій палаті лежать льотчики. Передав їм харчі, відрекомендувався:

— Василь Петрович Докукін, із села Пруди.

Своїх переконань новий знайомий не приховував. З гнівом говорив про фашистські порядки, про те, що народ не збирається коритися окупантам, що в Спадщанському лісі люди бачили партизанів. Радістю спалахнули очі льотчиків, коли довідалися, що Василь Петрович охоче береться допомогти здійснити їхній задум.

Хто ж такий Докукін? Партизанив ще в громадянську війну, потім у рідному селі очолював комітет незаможних селян. У місцевому колгоспі був бригадиром. І хоча в село наїздили окупанти, з'явилися поліцаї, але колгоспники, як і раніше, ішли до Василя Петровича за порадою, підтримкою і допомогою. І сьогодні в Прудах пам'ятають такий випадок: один із поліцаїв відібрав у багатодітної сім'ї корову. Поскаржилася жінка Докукіну. Не роздумуючи, попрямував той до двору посіпаки.

— Поверни корову туди, де взяв. Бо ми тобі цього не подаруємо. Такий великий авторитет був у Василя Петровича, що поліцай послухався його беззастережно.

Коли дружина Докукіна довідалася, з якою метою збирається він у місто, теж не вагалася:

— Святе діло задумав. Щасти тобі, Василю!

Свідком розмови Докукіна з льотчиками мимоволі стала Соня Куперштейн. Вони, було, стривожилися, але, з'ясувалося, марно. Соня благала:

— Візьміть і мене з собою. Тут мені життя все одно не буде: довідаються фашисти, що я єврейка —розстріляють.

Василь Петрович пообіцяв Воскресенському й Калініну, що підбере одяг за зростом і доставить до лікарні. Але щось йому, певно, завадило. А тут пройшла чутка: хворих, які одужують, німці збираються перевести в інше відділення. Воно охороняється і вирватися звідти буде не так просто. Побачивши, як захвилювалися льотчики, Соня запропонувала самій сходити до Докукіних. Увечері дівчина пішла в Пруди. Василь Петрович домовився з Сонею, що вони з Миколою Калініним доберуться до його хати самі, а за Воскресенським (Михайлові ще важко було ходити) він приїде підводою і чекатиме після обіду біля міського кладовища.

Настав довгожданий ранок. І раптом ретельно продуманий план полетів шкереберть. Прибуло кілька гітлерівців з наказом доставити льотчиків до комендатури. Однією з перших довідалася про це Соня. Скориставшись тим, що фашисти зайшли спершу до кабінету лікаря, Соня метнулася до палати.

— На збір — одна хвилина. Перевдягаймось і чорним ходом, — не розгубився Калінін.

— Коли за три хвилини фашисти зайшли до палати, льотчиків там уже не було. Приклад Калініна й Воскресенського надихнув багатьох іти до лінії фронту, в партизани, — згадувала Олена Андріївна Маклакова, ще одна, учасниця підпільної групи Валі Георгієвської.

Попереду ішов Калінін, за ним — Соня і останній — Воскресенський. Біля кладовища Михайло затримався. Тут мав чекати його з підводою Василь Петрович. Та в кущах замість підводи побачив кілька фашистських автомашин. Затримуватися тут стало небезпечно, і Михайло попрямував униз. Соня з Калініним тим часом зникли з очей. Куди йти далі, Михайло не знав. А тут ще останні сили почали покидати його. Ледве додибав до городу, на якому двоє хлопчаків копали картоплю.

— Хто ви, дядечку? — співчутливо запитали його.

— Я — радянський льотчик, тікаю від фашистів. Допоможіть дістатися Прудів, там на мене чекають. — Воскресенський довірився підліткам і не помилився. Потихеньку, обминаючи людні місця, дісталися хати Докукіних.

Надія Іванівна відразу завела Михайла в хату, де вже сиділи Соня з Миколою, а хлопчакам, подякувавши, наказала:

— Ані пари з вуст. Довідаються німці — всім нам петля.

— Що ви, тьотю, за кого нас маєте? Ми он допіру лінію зв'язку ворожу вивели з ладу, а ще раніше скати на машині порізали.

Фашисти та їхні поплічники навіювали нишпорили по навколишніх селах, розшукуючи льотчиків і тих, хто допоміг їм зникнути. Прибули поліцаї і в Пруди, зібрали всіх мешканців, оголосили:

— Хто вкаже, де переховуються льотчики, одержить 15 тисяч марок і гектар землі.

Ніхто не прохопився ані словом.

І все ж небезпека не минула. Проводили обшуки поліцаї, приїздили за продуктами німці. Якось зайшли і до Докукіних.

— Кури є? — питають.

— Немає, все вже ваші взяли, — відрізала Надія Іванівна. А по очах бачить — не вірять. Ось-ось почнуть скрізь нишпорити. «Зачекайте, зараз я вас почастую». Підкралася поза тином до сусідського індика, схопила тишком-нишком — і назад: «Беріть та дайте спокій».

— Отак уперше в житті гріх на душу взяла, на чуже зазіхнула, — згадувала з посмішкою Надія Іванівна. — Але ніхто мені з сусідів і словом за те не докоряв.

Залишатися в Докукіних більше не можна було. Жовтневого вечора до них завітав давній товариш Василя Петровича Григорій Іванович Полтавцев із сусіднього сільця Сафонівки. Разом вони партизанили в громадянську. У Григорія Івановича було троє синів —один, Андрій, воював у артилерії, Іван — у батальйоні аеродромного обслуговування, а найстарший, Володимир, на одному з авіазаводів у глибокому радянському тилу працював. У загоні Сидора Артемовича Ковпака взяли на приціл і Григорія Івановича як людину надійну, з досвідом партизанської боротьби. От який був товариш у Василя Петровича. Довідавшись, у чому річ, рішення прийняв одразу:

— Завтра надвечір перевозь льотчиків до мене. У нас тихіше та й до лісу, в разі чого, рукою подати.

У сім'ї Полтавцевих зустріли Михайла, Миколу і Соню, як рідних. Наталія Петрівна, дружина Григорія Івановича, готувала відвар із сухих трав, у якому Михайло парив ноги. Мали невелику пасіку і медом лікували побиті груди Миколи. З кожним днем поверталися сили.

Похмурого ранку товариші сиділи і дивилися у вікно, за яким розкинувся колгоспний сад. А далі котив свої хвилі Сейм, ще далі — ліс, де, ходять чутки, дедалі більше не дають спокою фашистам партизани. Швидше б туди! Раптом Михайло штовхнув Миколу:

«Дивись». Той глянув — і пополотнів: до хати йшов Григорій Іванович у супроводі чотирьох німців.

Вибігти до хліва, сховатися на горищі вже не було коли. Ледве встигли залізти на піч, Наталія Петрівна накрила їх ковдрою й подушками, а на лежанці посадила онучат, наказавши їм мовчати.

З'ясувалося, німцям хтось підказав, що у Григорія Івановича є човен і він допоможе їм наловити риби. Риби не ловили, зате добрих дві години пиячили в хаті Полтавцевих. І не знали вороги, що зовсім поруч, за ситцевою запоною, ті, кого вони шукали вже другий тиждень.

— Ще двічі після того навідувалися гітлерівці до нас, — розповідала мені Ганна Матвіївна, дружина Полтавцева. — Стало зрозуміло, що мешкати й далі льотчикам у нас ризиковано. І Григорій Іванович подався до Спадщанського лісу, на колишній лісосплав. Там у нього було умовне місце зустрічі з партизанами. Повернувся повеселілий.

Незабаром на світанку до хати постукали. «Німці?» — сполохано мовила Наталія Петрівна. Григорій Іванович вдивився в передранкову темряву і спокійно мовив: «Наші».

Зайшло четверо на чолі з Василем Поповим, командиром розвідки Путивльського партизанського загону,

— Маємо доручення переправити вас до загону, — звернувся він до льотчиків.

І ось вони в дорозі. Звивисті, помітні лише розвідникам стежки ведуть углиб лісу. Їх зустрічає партизанська застава. Спершу гостей нагодували, потім провели до Сидора Артемовича Ковпака. Командир радісно привітав льотчиків:

— Не спускали ми з вас очей, відколи німці запроторили вас до лі-

М. Калінін, Герой Радянського Союзу В. Яремчук, М. Воскресенський.

■ ■ ■

— Приготуватися до відбиття атаки! — командує Воскресенський. Задимів один стерв'ятник. Але сили були нерівними.

■

карні. І Докукін, і Полтавцев — це наші люди, зв'язкові. З дорученням нашим, як бачите, вони впоралися непогано, і тепер ви в безпеці. Підліковуйтеся, набирайтеся сил і ставайте в стрій — бійці нам потрібні.

Швидко пролетів місяць, молоді організми стараннями партизанського лікаря Діни Маєвської взяли своє. Можна тепер і в стрій. На той час Спадщанський ліс покидав партизанський загін харків'ян під командуванням Воронцова. Він ішов до лінії фронту. Довідалися про це Калінін з Воскресенським, звернулися до Ковпака з проханням:

— Відпустіть і нас із Воронцовим. В авіації ми зможемо принести більшу користь.

— Що ж, хочете літати — в добру путь, неволити не стану, — посміхнувся Сидір Артемович.

Назавтра харків'яни рушили на північ. Із собою вони взяли Воскресенського і Калініна. Прощай, гостинний Спадщанський ліс, прощайте всі, хто допоміг вирватися з фашистської неволі і знову повернутися в лави бійців за священну справу.

І знову в небо

Але нелегким був шлях до фронту, ще не раз смерть заглядала друзям в очі. Під селом Слоут, що в Глухівському районі, зупинився загін відпочити, запастися продуктами. У партизанів було борошно, але хто візьметься спекти з нього хліб? Узялися Калінін з Воскресенським. За пекарню обрали хату на узліссі. Обидва й гадки не мали, що господар її був зрадником, ще вчора дав знати фашистам про партизанів. І поки вони місили тісто та ліпили паляниці, близько сотні фашистів оточили будинок. Помітили небезпеку тільки тоді, коли шлях до лісу був відрізаний.

Тим часом у загоні довідалися, що льотчики потрапили в пастку. Хлопців, яких з такими труднощами визволили з полону ковпаківці, — і знову віддати ворогові? Хто в чому був, хто яку зброю тримав у руках — кинулися в бій. Василь Яремчук, який згодом очолив партизанський загін імені Устима Кармелюка, за мужність і відвагу був удостоєний звання Героя Радянського Союзу, першими ж пострілами поклав ворожого офіцера та його ординарця. Фашистам довелося відступити ні з чим.

Та дорогою ціною здобуто цю перемогу. Шестеро партизанів і серед них Олександр Глазков, найхоробріший месник у загоні Воронцова, заплатили за це своїм життям. Ховаючи їх, кожен дав слово помститися за товаришів.

— Через півтора року, наступаючи на захід, наш авіаполк зупинився поблизу Глухова, — розповідав мені Михайло Григорович Воскресенський. — Я відшукав цю могилу, повідомив у сільвиконкум, хто тут похований.

М. Воскресенський зі своїми рятівниками Н. Докукіною, Н. Полтавцевою, Г. Полтавцевою та Г. Полтавцевим.

Льотчики дорожили цією клятвою скрізь, де вони не були б. І тоді, коли обладнували в Брянських лісах партизанський аеродром, і коли знову сіли за штурвали своїх бомбардувальників.

Ось лише два епізоди з фронтової біографії Михайла Воскресенського. 1944-й рік, Білорусія. На південний схід від Бобруйська було оточено значне угруповання фашистів. Але де саме воно, куди ворог готується нанести удар, аби спробувати вийти з оточення? Розвідати це доручили екіпажеві капітана Воскресенського. На місцевості, яку було доручено розвідати в штабі, нічого не виявлено, можна б повертатися додому. Однак капітан ще й ще борознить заданий йому квадрат. Ось де вони замаскувалися: автомашини, танки, артилерія. «Авіації було наказано нанести удар. 526 літаків піднялися в повітря і протягом години бомбардували ворога. Незабаром район, який зазнав бомбардування, являв собою кладовище — повсюди трупи і потрощена техніка», — так описує ці події в своїй книзі «Солдатський обов'язок» маршал Радянського Союзу К. Рокоссовський. Блискучий удар з повітря дав змогу радянським військам з ходу оволодіти Бобруйськом, фашисти тисячами здавалися в полон.

■ ■ ■

Блискучий удар з повітря дав змогу радянським військам з ходу оволодіти Бобруйськом, фашисти тисячами здавалися в полон.

■

1945-й. Померанія в Німеччині. Її з'єднує з основним розташуванням гітлерівських військ міст через Одер. Вивести з ладу його взялися Воскресенський разом з екіпажами Круглова і Демченка. Кілька влучних попадань — і одного з найбільших мостів у Європі не стало, померанське угруповання було відрізане і незабаром знищене. За ці та інші бойові подвиги Михайла Григоровича удостоєно трьох орденів Червоного Прапора, Вітчизняної війни, двох — Червоної Зірки.

— Інакше воювати не веліла наша совість. Згадував, бувало, як десятки людей ризикували собою і життям своїх близьких задля того, щоб урятувати нас, і забував про небезпеку. Любов народна окриляла і додавала сили в боях, — не без хвилювання писав Микола Михайлович Калінін.

Після повернення до свого полку він за короткий час оволодів технікою нічних польотів. Траси його дальнього бомбардувальника Іл-4 пролягли до Заполяр'я, Будапешта, Берліна. Повернувся по війні додому Микола Михайлович з двома орденами Червоного Прапора, Олександра Невського, Червоної Зірки.

А як же склалася доля Докукіних, Полтавцевих, Соні Куперштейн?

Василь Петрович Докукін за станом здоров'я не міг піти разом з льотчиками в партизани. Але він допомагав месникам чим тільки міг. Ходив у розвідку, передавав цінні дані, переховував зв'язкових. 1942 року фашисти арештували Докукіна. Тримався він мужньо, не прохопився жодним словом про бойових друзів. Нічого не добившись, кати розстріляли Василя Петровича.

Певно, хтось доніс, з ким зв'язаний і Григорій Іванович Полтавцев. Почали навідуватися поліцаї, наказували з'явитися до комендатури. Двічі дивом йому вдавалося уникнути засідок. Тією самою стежкою, якою вів колись льотчиків, пішов і сам до лісу. Згадав свою ще з часів першої світової війни спеціальність гармаша. Брав участь у рейді на Правобережжя України.

Це їхня батарея підбила ворожий катер і баржу на Прип'яті, сіяла паніку і смерть серед ворогів. А потім — тяжка контузія в одному з боїв, евакуація на Велику землю — і радість зустрічі з сім'єю восени 1943-го.

Мужньо ділила з партизанами тягар боїв і лісового життя Соня Куперштейн, лікувала, допомагала пораненим. Тут, у загоні, знайшла вона свою долю — відважного десантника. Але недовгим було їх щастя, в одній із запеклих сутичок чоловік загинув, а Соню переправили літаком за лінію фронту, де вона незабаром народила доньку Людочку.

Кожному з учасників цієї історії війна відвела своє місце і кожний робив свою справу, як справжні сини і дочки своєї матері-Вітчизни, — з любов'ю до друзів і священною ненавистю до ворогів.

* * *

Замовкли останні залпи війни. Але не можна було зачохлювати мотори бойових літаків. Воскресенський і Калінін по війні закінчили академію, стали льотчиками I класу, дослужилися до полковників. Миколу Михайловича Калініна життєва стежка повела до Мінська, де після виходу у відставку він викладав в університеті, Михайла Григоровича Воскресенського — до Києва. Тут він працював на авіазаводі, керував військово-патріотичною секцією товариства «Знання». В столиці України тривалий час мешкали відважний месник Василь Максимович Яремчук та Софія Наумівна Куперштейн. Увесь час вони підтримували зв'язки зі своїми рятівниками.

Роки невмолимо беруть своє. Пішли з життя старий партизан Григорій Іванович Полтавцев, його вірна подруга Наталія Петрівна. Не стало і Надії Іванівни Докукіної. Спочивають вони над сиво-зеленим древнім Сеймом, котрий пам'ятає і тужливий плач Ярославни, і дзвін мечів ратників князя Ігоря, і відгомін перших боїв партизанів-ковпаківців у Спадщанському лісі.

І немов би шепочуть віковічні сосни та дуби, передаючи цю бувальщину від покоління в покоління, наказуючи берегти пам'ять про неї, мов зіницю ока: «Не забувай. Це було в Путивлі, восени 1941-го»...

Володимир СІРЯЧЕНКО.
Путивль
Сумської області.

АКТУАЛЬНО

Депутатський десант у Гончарівському

(Початок на 3-й стор.).

Бо цього разу відомі в Україні політики, серед яких були керівник фракції С. Тігіпко, народні депутати — колишній Міністр оборони України генерал армії О. Кузьмук, генерал-полковник Д. Рудковський, І. Шаров, А. Деркач, М. Оніщук, В. Веретенников, С. Довгий, Н. Мхітарян, А. Рахайський, С. Буряк та інші — приїхали не агітувати, а уважно вислухати військових, на місці ознайомитися із соціальними проблемами містечка, в якому мешкає понад три тисячі цивільних громадян — членів офіцерських родин.

У гарнізонному Будинку культури, де і проходила зустріч, не було вільних місць. Окрім солдатів і офіцерів, сюди прийшло чимало жінок. Майже всі вони не мають можливості працевлаштування. І якщо за радянських часів дружини військових клали на вівтар родинного щастя професійну кар'єру, мирилися з цим, бо навіть лейтенантської зарплати цілком вистачало на все необхідне, то сьогодні проблема жіночого безробіття постала особливо гостро. Бідність оселилася в тутешніх квартирах.

Від недостатнього фінансування армійських потреб давно потерпає вся соціальна сфера закритих містечок. Скажімо, у Гончарівському 620 дітей змушені навчатися у дві зміни в переповненій середній школі. Єдиний у містечку дитячий садок мав закритися на початку жовтня через дірявий дах — на ремонт немає коштів.

Знаючи це, депутати не обмежилися оглядом військової бази, відвіданням полігону, де проходили навчання особового складу. Розподілившись на групи, вони побували всюди — в медсанчастині, середній школі, дитячому садочку, в майстернях побутового обслуговування і в солдатській їдальні.

Оскільки візит народних обранців відбувався напередодні Дня танкіста, то, як і годиться, гості привезли з собою подарунки. І треба було бачити солдатів, які обідали за одним столом з колишнім Міністром оборони України, з відомими політиками. Радістю світилися й очі військових лікарів, які приймали привезену зі столиці найсучаснішу карету швидкої допомоги. Крім неї, медсанчастина танкової бригади отримала в дарунок від депутатів так необхідне тут медичне обладнання і ліки.

Вихованцям гарнізонного дитсадка депутати вручили телевізор і відеомагнітофон з багатою відеотекою мультфільмів, іграшки і канцелярське приладдя. Гості твердо пообіцяли вихователям і дітлахам, що зроблять усе, аби садочок не закрили. За кілька тижнів на ньому буде новий дах.

Школярі також одержали подарунки — бібліотеку підручників та музичний центр. Під час зустрічі з учителями місцевої школи з'ясувалося, що діти військовослужбовців вивчають інформатику без елементарної практики. Комп'ютерний клас школи налічує лише три машини, та й ті непрацюючі. Ця обставина спонукала депутатів взяти школу під свою опіку, облаштувати її впродовж першої чверті комп'ютерним класом і необхідними комунікаціями для роботи в Інтернеті. Депутати клопотатимуть про надання школі статусу гімназії, а також про фінансування добудови шкільних приміщень.

І все-таки домінантою зустрічі були військові питання, актуальні, і для першої окремої танкової бригади, і для Збройних Сил України. «Для нас надзвичайно важливо розібратися в тому, що і як слід робити сьогодні, аби кардинально змінити ситуацію в Збройних Силах України», — наголошував керівник фракції Сергій Тігіпко.

Сьогодні, вважає він, є багато охочих критикувати армію. Проте армійські негаразди треба не заговорювати, а вирішувати, в тому числі і на законодавчому рівні. Фракція промисловців і підприємців і «Трудової України», за словами С. Тігіпка, обстоюватиме якнайшвидше прийняття закону про цивільний контроль за діяльністю Збройних Сил України, ініціюватиме і підтримуватиме інші законопроекти, спрямовані на якнайшвидше розв'язання соціальних проблем військовослужбовців.

ФОТОФАКТ

У Шабельнянському лісі Вінницької області відзначили День партизанської слави. Учасники святкування поділилися з сучасниками спогадами, запалили партизанське багаття і пом'янули своїх побратимів.

Фото Олександра ГОРДІЄВИЧА (Укрінформ).

На знімку: **театралізоване дійство з нагоди Дня партизанської слави.**

Конституційна скарга:

чи може громадянин захистити себе, вимагаючи тлумачення закону?

ДІАЛОГ

Вироблений у країнах західної демократії і в останньому десятиріччі в Росії механізм захисту конституційних прав громадян передбачає право на конституційну скаргу. Це — особливий і вкрай важливий інститут демократії, пов'язаний з функціонуванням у суспільстві конституційного суду, який судить за правом, а не за фактами, і тому доступ громадян до конституційного правосуддя має бути надійною гарантією дотримання державою їх конституційних прав. Конституція України не передбачає права особи на конституційну скаргу. Чому так сталося? Очевидно, через поспішне прийняття законодавцем вісім років тому Основного Закону і через недостатню увагу політиків до гарантій захисту конституційних прав громадян. Проблема стає дедалі актуальнішою і гострішою. Отже, тим пізнавальнішим і цікавішим є діалог доктора юридичних наук професора ***Анатолія СЕЛІВАНОВА*** *і заступника Голови Конституційного Суду України* ***Павла ЄВГРАФОВА****, який пропонуємо увазі читачів.*

Анатолій Селіванов: — Перед юристами дедалі частіше постає запитання: чому за наявності Конституційного Суду фізична особа не може звернутися до нього зі скаргою на порушення її прав державою і таким чином захистити свої конституційні права? Сучасні теорія і практика конституціоналізму стверджують, що Основний Закон повинен передбачати право людини і громадянина на конституційну скаргу.

Павло Євграфов: — На превеликий жаль, Анатолію Олександровичу, це так, тому я цілковито поділяю вашу думку щодо необхідності запровадження у нашій країні такого правозахисного інституту, як конституційна скарга громадян на закони. Але водночас існує конституційно-правовий порядок, згідно з яким до Конституційного Суду з питань прийняття рішень про відповідність Конституції України (конституційність), зокрема законів, можуть звернутися Президент, не менш як сорок п'ять народних депутатів, Верховний Суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим. Перевірка законів на конституційність у такий спосіб досить надійна, хоча, як на мене, діяльність Конституційного Суду в зазначеному контексті мала б бути набагато ефективнішою. Так, за станом на вересень 2002 р. Конституційний Суд розглянув 453 справи, з яких прийнято 88 рішень, 9 висновків і 356 ухвал. Серед рішень у справах про відповідність Конституції України законів більшість була ухвалена з метою захисту прав і свобод людини і громадянина.

Анатолій Селіванов: — На мій погляд, тут насамперед вбачається логіка того законодавця, який у 1996 році прийняв Конституцію України, і, таким чином, усі інститути держави сприймаються з позицій офіційного праворозуміння. Але очевидним є й те, що громадянин змушений чекати, коли Президент України або уряд знайдуть за можливе підтримати індивідуальну скаргу про порушення права у чинних законах. Природно, що у більшості випадків переважає офіційна позиція влади у відносинах з громадянами. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має обмежені ресурси представити до Конституційного Суду України кожну скаргу громадянина, у якій вбачає порушення конституційних прав людини або їх обмеження у конкретному законі певною дискримінаційною нормою. З 31 рішення, які стосувалися безпосередньо захисту прав людини, прийнятого Конституційним Судом України за п'ять років, правозахисники підрахували: лише три — за поданнями Президента України, 19 — поданнями народних депутатів України, Кабінет Міністрів України зовсім не звертався з цих питань до судового контролю. За поданнями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини прийнято 3 рішення. На жаль, як бачимо, громадянин не вправі відстоювати і захищати безпосередньо, як цього вимагає частина третя статті 8 Конституції України, свої конституційні права і свободи, оскільки стаття 150 Основного Закону не відносить громадянина до суб'єктів права звернення до Конституційного Суду. Отже, гарантоване право на захист конституційних прав залишається декларацією, якщо влада не поділяє правову позицію громадянина — його скарга на закон, який обмежує або скасовує конституційні права і свободи людини, до розгляду в Конституційному Суді не дійде. І все-таки за безпосередніми зверненнями громадян стосовно тлумачення норм законів Конституційний Суд прийняв 12 рішень.

Павло Євграфов: — Відповідальність нашої держави перед людиною і громадянином поки що визначається через відповідні її владні органи: Президента, Верховну Раду, Кабінет Міністрів, суди, інші державні органи, на які Конституцією і законами покладено обов'язок утверджувати і забезпечувати права і свободи людини і громадянина. І в цьому — істотна різниця між рішеннями Конституційного Суду України і Європейського суду з прав людини. Водночас можна стверджувати й те, що Конституційний Суд України в окремих своїх рішеннях досить близько підійшов до відповідальності держави перед громадянами. Як приклад хотів би нагадати рішення Конституційного Суду від 25 грудня 1997 року (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води), в якому йдеться про зобов'язання України щодо компенсації реальної вартості знецінених державних цінних паперів.

Анатолій Селіванов: — Виходячи з аналізу кількості звернень і скарг громадян на закони та інші нормативно-правові акти, які стосуються колізії їх прав і свобод (тільки до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини їх надійшло у 2001 році 62 тисячі), слід визнати, що відсутність сьогодні у людини права подавати до Конституційного Суду конституційну скаргу — одна з істотних прогалин конституційного правосуддя і обмеження гарантій щодо оскарження неправових законів. Навіть така демократична держава, як ФРН, не змогла повністю поручитися за суддів загальних судів і надала громадянам право оскаржувати будь-яке судове рішення до федеративного конституційного суду Німеччини, якщо людина вичерпала всі можливості правового захисту в суді. У нашій країні, як свідчить правова реальність, якщо навіть громадянин і досягне Верховного Суду України, що зазвичай займає не менш як півтора року, і його касаційна скарга дійде до палати з цивільних чи кримінальних справ, то предмет розгляду може і не охоплювати власне захисту конституційних прав.

Павло Євграфов: — Конституційний Суд не повинен перетворюватися на якусь додаткову касаційну інстанцію. Ухвалюючи рішення про визнання неконституційними положень законів, інших нормативно-правових актів, суд може вказати на преюдиціальність свого рішення при розгляді судами загальної юрисдикції позовів у зв'язку з правовідносинами, що виникли внаслідок дії неконституційного акта. Отже, конституційна скарга одного громадянина може вирішити питання, які стосуються прав мільйонів громадян. Вважаю за необхідне вкотре підкреслити, що сама ідея конституційної скарги, як гарантії захисту прав і свобод людини, не може оспорювати прийняті на основі закону рішення органів держави, а лише власне сам закон.

Анатолій Селіванов: — Отже, ми, Павле Борисовичу, маємо спільну думку щодо запровадження нового механізму гарантій дотримання конституційних прав і свобод людини і громадянина, щоб привернути увагу Верховної Ради України до об'єктивної функції держави, пов'язаної з прийняттям законів в інтересах людини і громадянина. Тому варто запропонувати розширити статтю 150 Конституції України введенням права людини і громадянина на конституційну скаргу. Без неї доступ громадян до конституційного правосуддя здається малоефективним, а конкуруючий характер досягнення правової справедливості з іншими суб'єктами права практично відсутній. Чому Конституційному Суду України за законом надано повноваження перевіряти на відповідність окремим положенням Конституції України законопроекти про внесення змін до самої Конституції, а права перевіряти конституційність законів за скаргами громадян, обмежених у конституційних правах, він позбавлений за своїм статусом? Можна запропонувати нову конституційну формулу реалізації права громадян на конституційну скаргу. Для цього достатньо через процедуру внесення змін до Конституції України, передбачену статтями 154—159, закріпити у п. 1 частини першої статті 150 повноваження Конституційного Суду України, що «правом на звернення з індивідуальною чи колективною скаргою на порушення конституційних прав і свобод наділені громадяни, права і свободи яких порушуються законом».

Павло Євграфов: — Принципово для осмислення наявної прогалини у конституційному законодавстві варто підтримати саме таку позицію, оскільки право на конституційну скаргу важливо надати не тільки громадянам України, а й іноземним громадянам, особам без громадянства і об'єднанням громадян.

Анатолій Селіванов: — І тут, Павле Борисовичу, доречно зупинитися на одному дуже вразливому моменті нашої конституційно-правової доктрини і системи засобів гарантування конституційних прав і свобод людини і громадянина. Незважаючи на чинний Закон України «Про звернення громадян» від 1996 року, службовці різних рівнів уже навчилися навіть не відповідати на листи і скарги людей, а повідомлення в засобах масової інформації про кричущі факти порушення прав і свобод громадян органи влади навіть не беруть до уваги. Придивімося до негараздів у тій у самій судовій системі... Зрозуміло, чому українські громадяни дедалі частіше спрямовують скарги до Європейського суду з прав людини і вже багато з них визначено як прийнятні (обґрунтовані та доведені) і порушено процеси проти України. Зрозуміло чому Європейський суд у Страсбурзі стає дедалі зрозумілішим і доступнішим інститутом для тих громадян України, які намагаються домогтися захисту своїх прав на міжнародному рівні.

На жаль, ситуацію ускладнили й окремі рішення Конституційного Суду України, які позбавляють народних депутатів права вносити пропозиції щодо відповідальності за порушення законів правоохоронними органами, стосовно суддів, що потурають права і свободи громадян під час розгляду справ.

Хоч як це парадоксально, але за наявності в країні численних правоохоронних структур та наукових юридичних установ і навіть Ради національної безпеки і оборони України за роки незалежності не було розроблено концепції безпеки людини, яка унеможливила б загрозу її життєво важливим інтересам.

Павло Євграфов: — Ще не пізно передбачити в концепції національної безпеки одну з найважливіших складових — безпеку людини. Верховна Рада може зробити це у другому читанні відповідного законопроекту. Ось чому право громадян на конституційну скаргу бачиться вже не тільки як правовий інструмент захисту конституційних прав і свобод, а й як орієнтир для держави, яка зобов'язана дбати про людину, сприяти формуванню громадянського суспільства і відповідати за його безпеку.

Не можна обійти і таку важливу проблему, як прийнятність скарги на порушення законом конституційних прав і свобод людини і громадянина.

По-перше, зазначу, що у разі, якщо закон зачіпає конституційні права і свободи громадян, то для визнання прийнятності скарги не має значення, чи були справді порушені права громадянина в конкретній справі. Скарга прийнятна тільки стосовно закону, а не будь-якого іншого нормативно-правового акта.

По-друге, коли ми маємо конкретну справу, розгляд якої завершено або розпочато в суді чи в іншому органі, який застосовує закон, то не має значення зміст рішень, прийнятих у справі судом, і чи розглянуто воно всіма судовими інстанціями. Адже йдеться про конституційність закону, який застосовується судом щодо тих чи тих конституційних прав і свобод громадянина.

По-третє, конституційна скарга може бути й на закон, який застосовано або має бути застосовано у конкретній справі. Звідси необхідно визнати, що закон можна оспорювати тільки в тій частині, яка застосована по відношенню до конкретного конституційного права, і якщо громадянин доведе, що до цього призвело застосування саме зазначеного закону.

Анатолій Селіванов: — Проте погодьтеся, шановний суддя, що не завжди можна довести неправовий зміст закону або його норми. Наприклад, коли закон має дефекти (незрозумілість формулювання, прогалини тощо). Вважаю, дефекти закону призводять у процесі правозастосування до такого тлумачення його норм, яке порушує або може порушити конкретні конституційні права і свободи громадян. Громадянин міг би, якби в нього було право на конституційну скаргу, вимагати: перевірки закону за змістом норм, за формою акта; порядку підпису, оприлюднення і введення в дію з точки зору розподілу влад, що встановлено Конституцією України.

Павло Євграфов: — Розгляд конституційної скарги, що необхідно було б передбачити в Законі України «Про Конституційний Суд України», завершується винесенням одного з рішень. Це мотивоване визнання закону або окремих його положень такими, що відповідають Конституції України, або визнання їх такими, що не відповідають Основному Закону України цілковито чи в окремих положеннях. На мій погляд, це мало б для громадян та їх об'єднань, а можливо, й для інших суб'єктів права важливі юридичні наслідки. Якщо визнання неконституційним закону стосується конкретної справи, то це тягне за собою перегляд даної справи компетентним органом за звичайною процедурою. Таке правило здається особливим випадком перегляду рішень інших судів і має відношення тільки до результатів перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону у справі за скаргою громадянина чи об'єднання громадян. Важливо зазначити, що у такому разі є підстави для перегляду справ, які розглянуті не тільки судами, а й іншими повноважними органами державної влади і органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному законом. Відмова будь-якого органу переглянути справу на підставі рішення Конституційного Суду України означала б порушення самої Конституції і могла б призвести до серйозних політико-правових наслідків та суворої відповідальності посадових осіб. Для правозастосовчих органів, зокрема в сфері діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, судів загальної юрисдикції, прокуратури, їх посадових осіб визнання закону неконституційним означало б неможливість його застосування під час нового розгляду справи.

Анатолій Селіванов: — У цьому процесуальному механізмі щодо розгляду конституційної скарги громадянина мала б бути дуже важлива обставина. Йдеться про можливість змін у Закони України «Про Конституційний Суд України», а саме — створення нової двопалатної структури суду. Одна з палат, як це зроблено у ФРН, Росії, займалася б виключно розглядом прийнятних конституційних скарг громадян на неправові закони, що дало б можливість отримувати попередню інформацію на особистому прийомі громадян безпосередньо в Конституційному Суді України. Такий стан конституційного правосуддя полягає у недосконалості самого чинного Закону «Про Конституційний Суд України». Постановка питання про право громадян на конституційну скаргу є назрілою державною проблемою, оскільки суспільство не може самостійно її розв'язати. Тому не виключається складний і довготривалий процес опанування нового права, перш ніж механізм захисту прав і свобод громадян знайде свою повну юридичну врегульованість. Але залишити без уваги відсутність у громадян України такого важливого конституційного права означає обмежувати велику місію Конституції України як основи демократії і громадянського суспільства.

За безпосередніми зверненнями громадян стосовно тлумачення норм законів Конституційний Суд прийняв 12 рішень

Ювелірні шви «Фроніус-Факела»

Мальовниче село Княжичі, що на Київщині, знають в Австрії, Німеччині, Італії, інших країнах Європи не за його шляхетною, княжою назвою. Відоме воно продукцією дев'яти підприємств, які працюють на його території. Більшість створено за допомогою іноземного капіталу, і на них застосовують світові технології.

Виникли спільні підприємства не на рівному місці. Тривалий час у селі успішно працював завод «Факел». Підприємство спеціалізувалося на випуску обладнання для відновлення спрацьованих деталей машин методом наплавки і напилення, нанесення захисних і антикорозійних покриттів, зварювання, пайки, різання. Ця продукція користувалася неабияким попитом у споживачів колишнього Радянського Союзу. Завод був лідером у цьому напрямі.

На початку перебудови, коли партнерські зв'язки почали втрачатися і не стало ринків збуту, колишній директор заводу Анатолій Козленко (нині — заступник глави Полтавської облдержадміністрації) як досвідчений фахівець зрозумів, що по-старому працювати вже не можна. «Факел» поділили на кілька самостійних виробництв. Анатолій Михайлович вважав: маленькому підприємству в ринкових умовах вижити буде легше. Життя підтвердило правильність його кроку. 1987 року було утворено одне з перших СП — «Інтерфакел», а 1990 року — українсько-австрійське ТзОВ «Фроніус-Факел».

Електротехнічна австрійська фірма «Фроніус» знана в усьому світі. Її заснував 1945 року підприємець Гюнтер Фроніус. Штаб-квартира — у Вельсі, Верхня Австрія. Фірма спеціалізується на випуску зварювального обладнання.

Австрійські спеціалісти з самого початку навчили княжицьких колег якісній роботі. І вже через рік після створення підприємства, тобто 1991 року, на виставці в Ленінграді «Фроніус-Факел» було визнано кращим учасником виставки «Ленекспозварювання» і нагороджено дипломом № 1. Нині його представництва відкрито в Москві, Одесі, Львові, Дніпропетровську, Запоріжжі, Харкові.

За порівняно короткий час свого існування княжицькі майстри освоїли виробництво майже 15 типів нових високоефективних зварювальних апаратів (трансформаторів, напівавтоматів, випрямлювачів). Сьогодні споживачам пропонують зварювальне обладнання стандартного та інверторного типу, випрямлювачі для ручного дугового зварювання, обладнання для орбітального зварювання. Отже, щоб придбати зварювальні апарати європейського зразка, не обов'язково їхати чи телефонувати до Австрії. Княжицька продукція і за дизайном, і за якістю нічим не гірша.

У цьому переконалися на Крюківському вагонобудівному заводі, що на Полтавщині, Харківському заводі імені Малишева, Київському пивзаводі «Оболонь», на фірмі «Октан-Україна», інших відомих підприємствах. Успішно завершено проект постачання спецкомплектів зварювання вузлів літака Ан-140.

Багато замовлень надходить у Княжичі з Росії. Понад сто одиниць зварювальних напівавтоматів придбало в Княжичах АТ «Вентал» (Обнінськ, Росія). Ювелірні шви «Фроніус-Факела» є на виробах Брянського машинобудівного заводу.

Дуже цінують фахівці зварювальні апарати подвійної дії «Транспокет-1400» вагою всього 4,2 кг та силою струму 140 А.

Нині завод почав випуск найновіших напівавтоматичних апаратів МІГ/МАГ на 250, 350, 450 ампер з елементами програмування.

— Ми пропонуємо споживачам обладнання, яке відповідає європейським стандартам, — каже генеральний директор ТзОВ Олександр Комісар. — Тому воно користується великим попитом. Наприклад, ми виграли тендер, оголошений представництвом електротехнічної фірми АВВ, яка відкривала виробничі потужності в Рівному. У змаганні взяли участь п'ять найкращих фірм. Перемога дісталася нам. Чому? Тому що ми не тільки пропонуємо продукцію, а впроваджуємо своє обладнання у виробництво, безкоштовно навчаємо зварювальників, надаємо консультації з технічних питань. Найближчим часом маємо намір створити свій власний технологічний та навчальний центр, де висококваліфіковані фахівці австрійського «Фроніуса» та ТзОВ «Фроніус-Факел» втілюватимуть у виробництво нові зварювальні технології та водночас готуватимуть персонал.

— У нас не тільки якість продукції європейська, а й зарплата відповідна, — приєднався до розмови директор з маркетингу Віталій Бондаренко. — Середній заробіток на підприємстві — 700—800 гривень. Багато спеціалістів знають німецьку, англійську мови, регулярно проходять стажування в Австрії. Роботою своєю вони дорожать, тому дбають про підвищення кваліфікації та професійних навичок.

Крім випуску такої цінної продукції, колектив «Фроніус-Факела» постійно надає допомогу селу, завжди йде назустріч сільській владі. Про це розповіла голова сільської ради Ольга Касьян.

— Торік підприємство виділило 10 тисяч гривень на придбання шкільної форми для учнів місцевої школи. Допомагають «комісарівці», як ми їх жартома називаємо, дитячому садку, всім бюджетним установам і організаціям, які до них звертаються.

Оскільки мова зайшла про допомогу, я поцікавилася сільським бюджетом. Адже на території села працює дев'ять підприємств. Здавалося б, бюджетні надходження мають бути вагомими. Але ні. Третина податків підприємств йде на потреби району, до Державного бюджету, а в сільський бюджет потрапляють копійки.

— Якби хоч 70 відсотків відрахувань від прибуткового податку з громадян залишалося в сільському бюджеті, тоді можна було б частково вирішувати назрілі проблеми, — додає Ольга Іванівна. — А так тих 25 відсотків, що залишаються на потреби села, вистачає лише на зарплату працівникам державних установ і організацій, розташованих у селі. А ремонтувати дах будинку культури, бібліотеку, добудовувати школу, утримувати пожежну частину, налагодити роботу системи газо- і водопостачання, немає за що. Очевидно, доопрацювання потребує законодавча база, яка не дозволяє залишати більше грошей в сільському бюджеті.

Надія ГРИЦЬКОВА.

Княжичі Броварського району Київської області.

На знімку (зліва направо): директор СП «Фроніус-Факел» Олександр Комісар, голова Княжицької сільської ради Ольга Касьян, представник австрійської фірми «Фроніус» Олександр Шімф, голова Броварської райдержадміністрації Леонід Вайсфельд.

АКТУАЛЬНО

Олександр СУГОНЯКО: «Політика Національного банку щодо кредитування банків має бути зрозумілою та прозорою»

(Початок на 3-й стор.).

— Так, хоча саме від визначення приналежності кожної конкретної програми до класу інноваційно-інвестиційних проектів буде вирішальною мірою залежати рішення про надання банку довгострокового кредиту НБУ.

Із тексту постанови Кабінету Міністрів України також не зрозуміло, чи інноваційно-інвестиційні проекти мають готуватися обов'язково за участю міністерств та інших центральних органів виконавчої влади і рефінансуватимуться НБУ лише проекти за пріоритетними напрямами соціально-економічного розвитку, чи прийматимуться до рефінансування НБУ проекти, безпосередньо підготовлені підприємствами-позичальниками, що їх банки готові прийняти до кредитування.

Для забезпечення ясності і прозорості механізмів відбору таких програм Асоціація українських банків запропонувала НБУ визначити базове поняття «інноваційно-інвестиційного проекту» та виробити спільну з урядом позицію стосовно того, хто готує і як подає проекти.

— Наскільки, з точки зору фахівців Асоціації українських банків, виправдана вимога НБУ стосовно наявності у банку-потенційного позичальника сплаченого статутного капіталу в сумі не менш як 5 млн. євро?

— На погляд банків, ця вимога абсолютно невиправдана. Адже вона ставить у нерівні умови банки, статутний капітал яких менш як 5 млн. євро, тобто позбавляє майже 2/3 українських банків можливості на рівних конкурентних умовах узяти участь у кредитуванні інноваційно-інвестиційних програм суб'єктів господарювання. Порушує ця вимога і права невеликих, зокрема сільськогосподарських, переробних підприємств, на отримання довгострокових кредитів на прийнятних для них умовах.

Не забезпечуються також і права невеликих, зокрема сільськогосподарських, переробних підприємств, які зазвичай обслуговуються в малих та середніх банках. Такий підхід суперечить державній політиці стосовно підтримки малого та середнього бізнесу, яку проводить Президент України.

Мало того, зазначена вимога порушує ст.42 Конституції України та норми Закону України «Про підприємництво».

Враховуючи викладене, Асоціація українських банків пропонує встановити рівний підхід для всіх банків, передбачивши, що довгострокове рефінансування можуть отримати банки, розмір регулятивного капіталу яких відповідає вимогам Закону України «Про банки і банківську діяльність» та Інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні».

— Однією з найболючіших проблем для будь-якого банкіра є проблема забезпечення кредиту, тобто застави...

— Справді, з точки зору фахівців АУБ, вимоги забезпечення за кредитними договорами, укладеними з НБУ, є нечіткими. Зокрема, незрозуміло, які вимоги будуть висуватися до такого специфічного виду застави, як договори про надання кредитів, навіщо здійснювати експертну оцінку коштів, розміщених на кореахунках або депозитних рахунках банків, якщо ці кошти перебувають у грошовій формі.

Фактично із об'єктів застави, перелічених у Тимчасовому положенні, дієвими сьогодні є лише державні цінні папери. Тому, на думку банкірів, потрібно розширити і перелік об'єктів застави, включивши до нього корпоративні облігації суб'єктів господарської діяльності та майно (грошові кошти, цінні папери, основні фонди) поручителів — третіх осіб.

— А чи врегульовано у згаданих документах взаємовідносини між Нацбанком та комерційними банками-позичальниками?

— Передбачена Тимчасовим положенням заборона на пролонгацію кредитних договорів з НБУ фактично ставить банки в положення «заручників», коли підприємство-позичальник з об'єктивних причин не зможе вчасно розрахуватися з банком. Така ситуація, безперечно, негативно позначиться на платоспроможності та ліквідності банку, для підтримання якої саме й передбачено механізм рефінансування НБУ.

У зв'язку з цим Асоціація українських банків пропонує передбачити можливість пролонгації кредитного договору з Нацбанком за умови звернення банку з обґрунтованими пропозиціями та наданням реального плану з погашення позичальником його заборгованості перед банком.

— Чи може відсутність чітко визначеного переліку документів, які має надавати банк для отримання довгострокового кредиту НБУ, привести до необґрунтованої відмови або затягування процедури розгляду заявки на фінансування інноваційно-інвестиційних проектів?

— Аби уникнути такої ситуації, експерти Асоціації українських банків запропонували встановити чіткий перелік документів, які банк мусить надати до територіального управління Нацбанку, та визначити термін, протягом якого територіальні управління повинні надати до НБУ свої пропозиції стосовно можливості рефінансування банку.

На думку банкірів, Тимчасове положення потребує уточнення та доопрацювання, оскільки відсутність чітких механізмів та прозорих умов відбору інноваційно-інвестиційних проектів може стати приводом для зловживань та корупційних дій і з боку НБУ та органів виконавчої влади, і з боку комерційних банків.

ФОТОФАКТ

«Київоблводоканал» завершує підготовку до осінньо-опалювального сезону. Вже на 90% підготовлено очисні каналізаційні та водопровідні споруди.

Фото Леоніда ДОБРОВОЛЬСЬКОГО (Укрінформ).

На знімку: Глибичанська гребля верхнього водосховища. Тут утримується 14 мільйонів кубометрів питної води, що надходить до Узина, Умані та Білої Церкви.

«Хочу, щоб люди жили між собою, як черниці у монастирі»

(Початок на 1-й стор.).

Уже завершуючи розмову з ігуменею Данівського Свято-Георгієвського монастиря Пелагиєю, запитав її:

— Колись у XVII столітті на Придесенні Дмитро Ростовський писав «Руно орошенное» про дива Богородиці у чернігівських монастирях. А як тепер? Невже тоді вони можливі були, а нині — ні?

І не сподівався, що зачепив тему, яка чи не найактуальніша у жіночій обителі. Ігуменія Пелагия дозволила мені піднятися на другий поверх монастирського приміщення. Я був вражений пачками виданої літератури. Тут же черниця, яку вона покликала, розірвала одну з упаковок і дістала для мене дві книжечки «Про благодатну допомогу і зціленнях від чудотворної ікони» та «Аз єсмь с вами и никтоже на вы. Повествование о чудотворной иконе Пресвятой Богородицы». У цих книжках і йдеться про конкретні дива, свідками яких стали паломники, прочани, черниці обителі.

— Прочитайте спочатку першу, — сказала ігуменія, яка, закінчивши у 1974 році філологічний факультет Київського держуніверситету ім. Т. Г. Шевченка, оформила-записала разом із сестрами в монастирі його історію, свідчення жителів Данівки та околиці про древню обитель, зафіксувала випадки зцілення хворих після моління біля ікони Богородиці «Аз єсмь с вами и никтоже на вы».

Можливо, те, що сталося зі мною у наступні години та дні після перебування в монастирі, і не можна назвати дивом. Але... Приїхавши додому, повечеряв і, вмостившись біля телевізора, хотів відпочити та переглянути новини, якийсь фільм. Та телевізор не вмикався! На екрані з'явилася невеличка веселка і згодом запахло димом. Приїхали!

Замість новин і фільму мимоволі взявся читати книжечки, які подарувала мені ігуменія... До обителі приїхали священик і три послушниці з Молдови, щоб поклонитися чудотворному образу Богоматері... І з ними сталося неймовірне. Заспокоїлися лише після помазання святою олією із незгасимої лампади перед образами.

Уранці задзвонив телефон.

— Добрий день, — привіталася незнайома жінка. — Я Ольга Василівна Павленко...

— ?

— Ні, ні. Я не ваша родичка. Просто мені потрібна ваша консультація про святого князя Михайла Чернігівського. Ви колись про нього написали книгу. Уже кілька днів телефоную у корпункт, але вас немає. Слава Богу, нарешті застала.

— Був у відрядженні, — пояснив їй, — у Бобровиці, а потім заїжджав у Данівський Свято-Георгієвський монастир.

— Та ви що!!? — жінку останнє вочевидь вразило.

— Чому ви так дивуєтеся?

— Я була послушницею цього монастиря...

Матушка Феодосія — найстаріша черниця обителі

Настала моя черга бути враженим. Ще більше здивувало, коли дізнався, що Ольга Василівна пішла у монастир з посади заступника генерального директора ВАТ «Чернігівобленерго». Ми проговорили з нею майже годину по телефону. Але постало багато запитань, відповіді на які хотілося почути з вуст людини, що відчула дух монастирського життя. Адже ігуменія Пелагия майже нічого не розповіла про черниць, їхній шлях в обитель, зіславшись на те, що все це детально описано у книзі «Во славу Божию», яку теж подарувала мені. За кілька днів ми зустрілися з Ольгою Василівною поблизу Катеринівської церкви міста. У свої 56 років вона мала вигляд на 40—45, була енергійною, елегантною, просто красивою. Чому вона зробила такий вибір? Що змусило її покинути сім'ю, а потім повернутися до неї? Я старанно записував її відповіді, які, сподіваюся, будуть не тільки цікаві читачам, а й змусять декого замислитися про наше життя-буття в миру. Отже — наша бесіда.

— У сповіді однієї черниці монастиря прочитав, що в неї була пухлина в голові, вона вже помирала, але оздоровлення несподівано прийшло до неї, коли обрала духовну стезю... Може, ви, Ольго Василівно, захворіли і втратили віру в лікарів?

— Що ви! Це було не так. Для монастиря цього недостатньо. А те, що ви розповіли... То людина уже прийшла до Бога, довго шукала себе і, нарешті, зробила вибір, який приніс їй не тільки спасіння тіла.

— Можливо, у вас були проблеми в сім'ї?

— Ні, знову ні. В мене дорослий син, чудовий чоловік. Я попросила його написати листа, що він мене не відпускає до Бога. Ми з ним прожили гарне життя, виростили сина. Дякую йому, що він з розумінням поставився до мого прохання.

Я почала замислюватися над життям у цьому світі — у ньому стільки черствості, несправедливості, гонитви за грошима, багатством. Потім було видіння, і 14 жовтня, на Покрову Богородиці, приїхала в монастир. Усе це було несподівано і для матушки Пелагії, бо я вже приїжджала сюди, вона мене знала.

— Ви переконали, що ваші наміри серйозні?

— Так. Мене зарахували в послушниці обителі.

— Вас поселили у келію?

— Так. Ігуменія сама завела мене до неї. У келії були голі стіни, бо монастир ще не відбудовано. Я сказала їй, що хотіла б, щоб тут були білі шпалери. На те матушка засміялася: «Слова «хочу» не повинно бути в нас». Однак зважила на моє побажання.

— У монастирі діють суворі правила. Наприклад, без благословіння ігуменії всі черниці уникали спілкування зі мною. Як вам там жилося?

— Відчувала спокій душі, радість на серці від спілкування молитвою з Богом, Богородицею, що весь світ зі своїми дрібними проблемами і проблемками десь за монастирськими стінами...

— Вас усе там задовольняло?

— Я сприйняла це як реальність. Хоча, чесно кажучи, було іноді нелегко нести послух. Це лише зовні здається, що монашки тільки моляться. Та й це, повірте, не так просто. О 24-й годині починається служба. Потім молитва о 6-й годині 30 хвилин ранку. Спочатку не висипалася — так це було важко. Але як могла прилягти, хоч це і дозволялося, якщо інші сестри працюють! Робота у Божому домі мені, як і монашкам, приносила задоволення. Кожне завдання ігуменії виконувала з легким серцем, окрилена, з якимсь духовним піднесенням. До 1997 року тут були оббиті стіни (черниці поселились у монастирі, історія якого починається з середини XVII століття, у 1995 році. — **Авт.**). А як усе змінилося за п'ять років —постав величавий храм в ім'я великомученика Георгія Побєдоносця, облаштовані невеличкі церковки, келії, інші монастирські приміщення. І більшість робіт виконано тендітними руками монашок, послушниць, а також паломниками.

— А хто був спонсором усієї відбудови? На мою думку, в монастир вкладено не один мільйон гривень...

— Цього не знаю. Проте коли монастир у 1997 році очолила матушка Пелагия і сюди доставили чудотворну ікону «Аз єсмь с вами и никтоже на вы», благодійники — часті в ньому гості. Та й пожертви щоденних паломників є.

Свято-Георгієвський монастир

— Який ви несли послух?

— Спочатку матушка ігуменія поставила мене церковницею, чим дуже спантеличила. Адже я зовсім не знала, як підготувати церкву до служби. Потім я робила все, що мені накажуть. Працювала у дворі, по господарству.

— Була можливість дивитися телевізор?

— Що ви, в монастирі жодних телевізійних новин. Немає і радіо. Є бібліотека. Я стала її активною читачкою. На все відкривала очі. Найбільше вразило, що у давні часи у монастирі йшли княгині, князі. Цим, як на мою думку, вони демонстрували світу, що можуть жити і отак, без нічого, без світських розваг і достатку.

— Ольга Василівна не мала жодної особистої власності?

— Одяг послушниці, білизну. Все інше — спільне.

— Ваші здібності як фінансиста, економіста не знадобилися в обителі?

— Думаєте я там була одна з вищою освітою? Коли проходив перепис населення, здивувалася, що майже всі сестри говорили про закінчення вузу. Є у монастирі професійний лікар, свої інженер-хімік, бухгалтер. Одна з матушок, наприклад, закінчила консерваторію. Вона так чудово грає на фортепіано! А як прекрасно співає хор сестер! Це такі неповторні голоси, що пронизують душу божественним настроєм, піднімають дух до небес.

— І в кожної був свій шлях до монастиря?

— Ви ж прочитали їхні сповіді. Скільки там шукань — дехто і баптистом був, і католиком, і містицизмом захоплювався. А в кінцевому підсумку — пізнання православ'я, Данівський Свято-Георгієвський монастир, духовна наснага від служби Богу.

Заготівля зелені на зиму

— Ольго Василівно, там справді відбуваються дива, про які розповідається у двох книжечках? За час вашого перебування в обителі щось подібне бачили?

— О, то все правда... Я теж була свідком незвичайного. 19 жовтня один паломник приніс у монастир ікону, на якій зображений Микола Чудотворець з апостолом Фомою. Її передали у собор. І ось ми глянули в календар релігійних свят і завмерли: 19 жовтня — день апостола Фоми! Запитуємо в паломника, чи знав він про згадане? Ні, і не підозрював про це. Тобто ікона з'явилась у святому місці не випадково, поза волею людей, за небесним велінням. А де тільки не була головна ікона монастиря «Аз єсмь с вами и никтоже на вы» перед тим, як потрапити у відроджуваний монастир!

— Може, ви не витримали суворого побуту черниць?

— Я б так не сказала. Просто, як на мене, у кожної людини є своя доля. З часом ви отримаєте відповідь на це запитання. Зазначу лише, що хоча з весни живу і не в обителі, але за її правилами. Вони прості — не думати нічого поганого про ближніх своїх, не осуджувати їх навіть поглядом, не говорити нічого зайвого, пустослівного. Треба міркувати, як твоє слово, діла вплинуть на інших. Згрішив словом — вибачся, помолись.

— Ви молитеся, як у монастирі?

— Менше, бо в «Чернігівобленерго», куди я повернулася працювати, все-таки інший режим роботи. Я прокидаюсь о 5-й годині 30 хвилин, 45 хвилин молюся. Годину присвячую молитвам увечері. Вихідними йду у Троїцький собор або П'ятницьку церкву.

— Вас не відлякує те, що перший належить Московському патріархату, а друга — Київському?

— Вони належать Богу, а те, що православні конфесії роз'єднані — це непорозуміння нашого часу.

— Тепер не на керівній роботі?

— Вона не керівна, але необхідна. Колеги з розумінням поставилися до мого повернення. До речі, подруги приїжджали у монастир, хотіли забрати з нього. Для них все це було великою несподіванкою. Нині я організую музей «Чернігівобленерго», а також прагну укласти кілька книжечок про чернігівських святих, П'ятницьку церкву. Остання — візитна картка нашого міста. Древній храм має неповторне архітектурне вирішення. Я просто зачарована ним. Водночас вважаю, що про П'ятницьку церкву ще нема серйозної розвідки. Ось тому стараюся впорядкувати всі написані матеріали про неї. Це сьогодні мої головні справи.

— Сім'я раділа вашому поверненню?

— Звичайно! Кличуть мене у перший день удома до телевізора. Сідаю, дивлюся новини. Верховна Рада обговорює бюджет, пенсійне законодавство. Я посміхнулася: Господи, та я ж з цими новинами пішла у монастир! Нічого нового! Світ такий суєтний, банальний!

— Не хочете повернутися в монастир?

— На це запитання я скажу , що ні ви, ні я не знаємо, що з нами трапиться через 5 хвилин. Ви згодні зі мною?

— Важко вам заперечити.

— І я так думаю. Все у волі Бога.

— Ви сьогодні така сама, як до життя в обителі?

— Ні, інша. Хочу , щоб люди жили між собою, як черниці у монастирі. Тоді у світі було б більше любові, доброти, довіри одне до одного. Ми не знали б горя і зла. Погляньмо на себе: хто ми, для чого прийшли на цю землю? За якими статками женемося? Чи думаємо про душу? Людина повинна знати, що не гроші головне в житті.

...Ольга Василівна попросила, щоб я перед тим, як почати писати матеріал, попросив благословіння в Бога, у Богородиці. Каюсь — увімкнувши комп'ютера, забув про це. Поки думав, з чого ж почати нотатки про монастир, несподівано екран згас. Я не написав жодного слова, а монітор перегорів! Лише через два дні, на позиченому моніторі, попросивши благословіння, наче на одному подиху написав... Можливо, це збіг обставин? Чи в усьому цьому нічого випадкового не було?

Сергій ПАВЛЕНКО.
Чернігівська область.
Фото автора.

Церква, яку збудував Гуцалюк

Гульськ — село велике, більш як 1300 мешканців. Та Івана Захаровича ***(на знімку)*** *тут знають усі. Навіть діти відразу розказували, як пройти до нього — зовсім в інший кінець села. По-перше, Гуцалюків тут більше немає. Іван Захарович народився на Черкащині. Але батьки переїхали сюди, в Новоград-Волинський район, давно, ще в 1936 році, коли йому було тільки чотири, тож вважає себе корінним мешканцем Гульська. А по-друге, і це головне, саме завдяки Гуцалюку окрасою села стала нова церква.*

Усе життя він працював у колгоспі. Спочатку на тракторному стані, потім 20 років очолював комплексну рільничу бригаду. А як вийшов на пенсію, громада довірила йому бути церковним старостою. Бо односельці знали його організаторські здібності. Мету ж вони поставили дуже складну: спорудити в селі церкву. Будувати почали в 1994 році. Згадайте, тоді ще лютувала гіперінфляція, гроші на очах знецінювалися. Та Іван Захарович і проект зумів підібрати такий, що гарно вписався в сільський пейзаж, і будівництво організувати. Довіряючи Гуцалюку, люди щедро жертвували на святу справу.

Це починання допомогло об'єднати жителів. Адже в Гульську мало не кожен третій — то переселенець із Ноздрища Народицького району. Деякий час після переїзду ці люди відчували себе «тимчасовими», спершу навіть сільського цвинтаря не визнавали, і тих, хто тут помирав, возили хоронити у свою рідну другу зону. Там, у Ноздрищі, в них була церква, а тут — ні, бо ще під час війни її зруйнували.

А взялися споруджувати нову через півстоліття потому. Чимало робіт виконали власними силами. Але таких мулярів, які могли б звести церковні стіни, в селі не було. Виручили іванофранківці, які працювали тут на чорнобильських об'єктах. Після місячної вахти не їхали відпочивати, а зводили церкву. Високо цінує Іван Захарович допомогу, що її надав тодішній керівник господарства Леонід Осипчук.

— Тепер залишилося тільки закінчити розпис купола, потім запросимо на освячення єпископа Житомирського і Новоград-Волинського Гурія, — сказав І. Гуцалюк. А ще він з гордістю повідомив, що на вихідні до нього часто приїжджає з міста внучка Іринка, і вони йдуть до церкви разом.

Олексій КАВУН.
Житомирська область.
Фото автора.

КАЛЕНДАР

Та, що врятувала «Мадам Баттерфляй»

У центрі Львова є старий кам'яний будинок, в якому сьогодні співатимуть на честь господині — красивої, з ледь рудуватим волоссям жінки з зеленими очима. Дім належав колись великій Соломії Крушельницькій. Сьогодні 120 літ з дня її народження.

Можливо, про неї сьогодні згадають і ще в одному домі, далеко від Львова, в Італії, де жив композитор Джакомо Пуччіні. В його робочому кабінеті все лишилося так, як за життя композитора: над письмовим столом — лише одна фотографія. Соломії Крушельницької. В травні 1904 року італійська преса захоплено писала: «Українка врятувала «Мадам Баттерфляй!» А за кілька місяців перед тим опера провалилася в «Ла Скала» — це майже автоматично означало смертний присуд. І ось за роль узялася Крушельницька. Завдяки їй повернення опери на сцену було тріумфальним. Пуччіні до смерті пам'ятав про це.

Вона взагалі любила красиві й щедрі жести, це було ніби часткою її щедрого таланту. Приміром, 1909 року, коли Польща відзначала своєрідне національне свято — 500-ту виставу опери Монюшка «Галька», Соломія зробила один із таких жестів. Перша виконавиця ролі Гальки — Валерія Ростковська на той час була вже 75-літньою й мешкала в притулку для бідних. Крушельницька розшукала її там і запросила до своєї ложі на ювілейну виставу. Преса (навіть ревнива до Крушельницької преса польська), знову-таки з захопленням, писала про зворушливу зустріч двох зірок — тієї, що згасла, й тієї, що сяяла.

А сяяла вона справді на весь світ, навіть тепер, в епоху «розкручених» телебаченням естрадних зірок, таку славу уявити важко. Скажімо, коли Аргентина святкувала століття своєї незалежності, виконати з цієї нагоди національний гімн аргентинці запросили не когось, а саме Соломію Крушельницьку. Після цього якось зайвою (хоч і цілком справедливою) здається констатація, що ця співачка, лірико-драматичне сопрано, своєю творчістю мала великий вплив на розвиток вокального й оперного мистецтва в усьому світі.

...Вона виросла в Білій, поблизу Тернополя, в сім'ї сільського священика. Вчилась у Львові, дебютувала в тутешній опері весною 1893 року. Її почула тут італійська співачка Джемма Беллінчоні, порекомендувала вчитись в Італії. Батько взяв позику в банку, й Соломія поїхала до Мілана. Ще навчаючись там, стала європейською знаменитістю. Пізніше, коли вона залишила сцену і займалась концертуванням, співала пісні сімома європейськими мовами. Восьмою — українською —неодмінно завершувала кожен концерт. Якось її запросили співати до палацу російського імператора. «На каком языке были эти последние песни?» — спитав цар. «То мова мого народу!» — відповіла вона.

...1906 року співачка гастролювала в неаполітанському театрі й перервала гастролі — після виверження Везувію атмосфера в місті зіпсувалася й лікар заборонив співати. Театр подав до суду за розірваний контракт. Соломію захищав адвокат Чезаре Річчоні. Згодом вона вийшла за нього заміж. Він купив для неї триповерхову віллу у Віареджо.

Загалом вона прожила в Італії сорок років. Після смерті чоловіка приїхала до Львова, а назад виїхати вже не змогла — це була осінь 1939 року. Викладала в консерваторії й жила в будинку, де колись усі три поверхи належали їй, а тепер тут — на другому поверсі — її меморіальний музей. Сьогодні в цьому домі співатимуть — на честь господині, красивої, з ледь рудуватим волоссям жінки з зеленими очима, якої нема з нами вже цілих півстоліття і чия слава залишилася неперевершеною.

На знімку: Соломія Крушельницька в ролі Баттерфляй.

Віктор ГРИНЕВИЧ.

СЕЛО

Цей цілющий, цілющий мед

Його вважають панацеєю — ліками від усіх болячок. Японці підняли в країні рівень тривалості життя, а також вилікувались від страшних наслідків ядерних бомбардувань передусім завдяки вживанню продуктів бджільництва. Там кожному школяреві безплатно (!) дають їсти мед і маточне молочко, за рахунок яких дитячий організм отримує необхідну кількість мікроелементів і поживних, біологічно активних речовин. Це «за бугром», а в Україні, обпаленій Чорнобилем, кожен має щороку споживати не менше двох кілограмів обніжок — квіткового пилку. А його припадає трохи більше... кількох грамів.

Солодкий край

На Полтавщині налічується майже 100 тисяч бджолиних сімей. Тут ще діють і товариства пасічників. Полтавські бджолярі підтримують тісні контакти зі своїми колегами у країні, а також фахівцями галузі США, Югославії. Співпрацюють і з Інститутом бджільництва ім. Петра Прокоповича (Київ) та його Гадяцькою філією, Гадяцькими школою бджільництва та восковощинним заводом, Полтавським аграрним технікумом, де готують зміну, ВАТ «Нектар».

Де він береться?

Зібравши з квіток нектар, бджола відносить його у вулик. Там молоді бджоли його «пережовують», щоб видалити зайву вологу, при цьому збагачуючи зі своїх залоз ферментами, органічними кислотами. Потім нектар розфасовують у воскові чарунки стільників, де він дозріває і перетворюється на мед. Щоб зібрати 1 кг меду, бджоли роблять до 65 тисяч вильотів, відвідуючи 45—65 мільйонів квіток. За сезон одна робоча бджола, а живе вона 50—60 днів, здатна зібрати меду не більше однієї столової ложки.

По суті жнива у бджолярів уже завершилися. І хоч окремі пасічники не раз діставали з комор медогонки, все-таки результати невтішні. Меду у вулики бджоли наносили лише по 20—25 кг, а то й по 8—10, тоді як за минулі роки ця цифра була вдвічі більша (50—70 кг). І перша причина — несприятливі погодні умови. А ось друга, найістотніша — на Полтавщині різко зменшено посіви медоносних культур, таких, як люцерна, еспарсет, конюшина, буркун, фацелія, гречка. Мало того, деякі новоспечені землевласники за кочівлю пасіки на угіддя... вимагають оплату. Тоді як у всьому цивілізованому світі навпаки: «такса» за запилення гектара цитрусових у США — 40—50 доларів.

Для прикладу такі цифри: дві бджолосім'ї при запилюванні гектара гречки збільшують її урожайність на 70 відсотків, конюшини — на 100 відсотків, люцерни — аж у 32 рази! Щоправда, збільшено посіви соняшнику, але мед з нього не такий корисний, як з акації, липи, які «згоріли» під час цвітіння від спеки. Саме тому ціни на продукцію бджільництва трохи підвищилися.

Бачили очі, що брали

Мед фальсифікують не лише на Україні. У світі є 40 (!) методик визначення підробок — додають у нього і борошно, і крохмаль, і патоку, і крейду, і желатин. Тому найпевніший спосіб, щоб не ошукали, знайти справжнього пасічника і стати його постійним клієнтом.

Натуральний мед однорідний у стільниках чи в посудині, у холодну пору року кристалізований, з приємним, але не різким запахом, не розшарований, зверху без зрідженого сиропу. Мед слід куштувати дерев'яними ложечками або паличками, але не натще, запиваючи кожну порцію водою, щоб відчути смак наступного різновиду. Якщо мед дере горло, тобто відчуття солодкості десь далеко, то це — справжній продукт. Якщо ж пощипує кінчик язика, то, можливо, у мед потрапили хімічні елементи, які використовуються для боротьби з хворобами бджіл. Треба пам'ятати про це, бо бджоли, як і люди, також занедужують. І часто-густо їх лікують їх саме хімією.

Готують «мед» для продажу і з цукрового сиропу, додаючи різні домішки. Такий продукт не лише не корисний, а навіть небезпечний. Виявляють його так: у склянку гарячого молока опускають ложку меду і якщо він зсядеться, то — сурогат, бо натуральний мед розчиняється. Не слід купувати мед зі сторонніми запахами, дуже рідкий або дуже закристалізований, каламутний. Власне, той, що викликає якусь підозру. Тоді необхідно звернутися в лабораторію якості та сертифікації продукції, яка є на кожному базарі.

Який він буває?

Залежно від того, з чого зібраний: квітковий, падевий, цукровий, а також із фруктів і плодів. Натуральними є лише квітковий і падевий.

Квітковий мед — висококалорійний дієтичний продукт, який складається здебільшого з глюкози і сахарози. Він легко засвоюється й надзвичайно корисний для організму.

Падевий мед бджоли добувають із солодких виділень рослин, листяної тлі; він значно відрізняється від квіткового меду за хімічним складом. У нас зазвичай його використовують у переробній, зокрема кондитерській, промисловості. У натуральному вигляді вживати не рекомендовано.

Ненатуральні меди — із цукрового сиропу, яким згодовують бджіл, щоб одержати більший вал, а також ті, що комахи збирають, за відсутності головного медозбору, з ягід малини, винограду, вишень, яблук, груш. Продукт низькоякісний.

У «медовій» столиці ціна більш-менш пристойного меду коливається від 9 до 11 гривень за кілограм. Не поспішайте його купувати при дорозі, на стихійних базарчиках, за рекламним оголошенням, в непевних осіб. Краще дошукуйтеся справжніх пасічників або фірмових магазинів. До речі, одна, приміром, літрова, банка вміщує 1,4—1,6 кг меду.

Вибираючи мед, віддавайте перевагу більш важкому. Його цілющі властивості залежать від букету квітів і трав, отож зупиняйте свій вибір на поліфлорному, а цкристий набагато корисніший від рідкого.

Мед надзвичайно поціновується в медицині. Ще три з половиною тисячі років тому єгиптяни втирали у шкіру голови при облисінні суміш з меду й подрібнених у порошок зубів віслюка, а цариця Клеопатра використовувала мед як косметичний засіб. У стародавній Русі-Україні довгожителями були ті люди, які розшукували дикий мед — вони не страждали на хвороби суглобів і серця. Бажаючи комусь здоров'я, наші пращури так і казали: «Хай ужалить тебе бджола!». Мед вживають для лікування шлунка і кишечника, нервової і серцево-судинної системи, простуди й нежиті. При бронхітах рекомендовано медовий компрес, при ангінах — пити тепле молоко з медом і маслом, нежиті — закапувати в ніс сік цибулі з медом...

Продукти бджільництва — обніжки, прополіс, маточкове молочко, віск, бджолина отрута — при правильному застосуванні здатні вилікувати від багатьох недуг без побічних наслідків. Якщо пожувати шматочок прополісу, то вже в першу хвилину він виділить сім видів природних антибіотиків, серед яких знайдеться саме той, що допоможе вашому організму в даний час. Маточкове молочко здатне робити чудеса з чоловічою потенцією. Зрозуміло, в бік її посилення. Отрута — досить ефективне знеболююче. Але потрібно напевне знати, чи сприймає ваш організм продукти бджільництва, щоб не спричинити алергії.

І ми там були, мед-вино пили

Як у казковому сні: аби уявити себе за княжим столом. Таким, яким шанували київські, галицькі, сіверські правителі своїх гостей. Вино, пиво, медівка — рікою! Все готується виключно з меду. Від довготривалого зберігання напої набували неперевершеного аромату. Ще в минулому столітті медівку випускали пивзаводи. Та й нині доброго пива без якісного меду не зварити. Проте медові напої витіснили горілки-вина. А відшукати справжнього медового майстра — ціла проблема. Всяк вигадує своє, та це саме той випадок, коли медом напій не зіпсуєш, хоча старовинні рецепти безнадійно втрачені. Мед варто їсти й пити цілорічно. Додаючи у компоти, варення, квас, желе, морс, фіточаї, здобу, з ягодами — калиною, малиною, суницею тощо, цілющими травами і чимось міцнішим.

Шкода, що всім цим ласувати поки що можуть одиниці. Й не тому, що продукт справді дорогий, а насамперед тому, що його масове виробництво не налагоджене.

Нас порятує бджола

На переконання директорки Гадяцької філії Інституту бджільництва ім. Петра Прокоповича знаної у світі вченої Антоніни Черкасової, продукти бджільництва воістину безцінний запас нашої країни, потерпілої від Чорнобильської трагедії. Адже спеціальні продукти харчування лікувально-профілактичної дії у вигляді сумішей меду з різними добавками, в тому числі й фітотерапевтичними, мають низку унікальних і досить корисних властивостей: виводять з організму важкі метали, токсини, радіонукліди, поліпшують обмінні процеси, активізують імунну систему, гальмують старіння клітин, підвищують працездатність і продовжують життя людини.

Але знову ж таки, як часто у нас це буває, ми просто не помічаємо того, що лежить у нас під ногами. Уявіть собі, що в усіх розвинених країнах на мед, інші продукти бджільництва встановлено науково обґрунтовані норми споживання, і якщо їх бракує, цей дефіцит поповнюється за рахунок імпорту. Справді, ми ще не така багата країна, аби купляти мед за океаном. Та в цьому, власне, й потреби особливої немає, оскільки наш край має не лише давні традиції, а й хороші перспективи відродження галузі. Ми можемо сповна забезпечити вітчизняні потреби й налагодити їх продаж за кордон.

Як його розпізнати?

Липовий — світложовтий або світло-бурштиновий, кристалізується в дрібні зерна, схожі на смалець.

Гречаний — від темно-жовтого до темнокоричневого, кристалізація, як у липового.

Соняшниковий — світло-золотистий, великозерниста маса, яка швидко твердіє, навіть може стати монолітною.

З акації — біло-зелений, довго (1—2 роки) може не кристалізуватися.

З еспарсету — чисто білий, сальна маса.

Травневого меду в наших краях практично не буває через нестійкі погодні умови. Зазвичай це — підтримувальний для бджолосім'ї медозбір, якого ніхто із справжніх пасічників не понесе на базар. Так що не ловіться на гачок. Це — «липа».

До речі, в прадавні часи це була стабільна стаття доходів. Але необхідно насамперед зацікавити пасічників заготовляти не тільки мед, а й продукти бджільництва, щоб вони напевне знали, що товар обов'язково куплять і це буде вигідний бізнес. Тоді справою державної ваги перейматимуться не любителі, а справжні професіонали. І маленька бджола допоможе врятувати нашу велику країну.

Григорій ГРИНЬ.

Полтавська область.

Фото Юрія ВЕНГЕРЕША.

P. S. У нашій родині по чоловічій лінії завжди були пасічники. Мені особисто любов до цих божих комах прищепив нині вже покійний дідусь Роман Якович, а йому — його батько. І так вглиб віків... Дід відійшов за межу в 85 років. Рано, бо зазнав 11-річних поневірянь по сталінських таборах як «ворог народу», але попри всі тортури вистояв. Реабілітували його ще за життя, хоча долю, як і здоров'я, система скалічила. Останні вісімнадцять літ прожив з однією ниркою. За його непохитним переконанням, залишався живим дякуючи Богу і бджолам. Свій багатий досвід почав передавати мені ще тоді, коли я під стіл пішки ходив. Міське життя й напружена журналістська робота не дають змоги сповна віддаватися улюбленій родинній пристрасті, але кілька вуликів із бджолиними сім'ями таки доглядаю на батьківській садибі в диканському селі...

РЕЦЕПТИ ВІЧНОЇ МОЛОДОСТІ

Медова ванна: 60—100 г меду розчинити в 0,5 л теплої води і налити у ванну. Цілющі ферменти, вітаміни, мінеральні речовини, амінокислоти, бактерицидні й ароматичні речовини, які входять до складу меду, всмоктуються через шкіру, роблять її еластичною, діють через кров загальнозміцнююче, знімають нервову напругу.

Проти грипу: до чашечки теплого молока додати дві ложечки меду та на кінчику ножа масла. Напій вживати кілька разів на день.

Імунний: змішати 500 г кефіру, 1/2 ложечки меду, 2 ложечки вівсяних пластівців та 1 яєчний жовток. Помішуючи, додати сік з одного лимона, поки пластівці не розмокнуть. Рекомендується після виснажливої хвороби або перед чи після підвищеного психічного навантаження.

Засновник школи вітчизняного бджільництва Петро Прокопович вважав, що бджолярство «являє собою найблагородніше заняття для мислячих людей». З давніх-давен велося, що пасіка — то найсвятіше місце. І на кожній з них визначали ритуальний куточок, який називався кивотом. Його розміщували при вході, поміж вуликами. На цьому найпочеснішому місці закопували стовпа й прибивали дошку, на якій вивішували зображення покровителів бджільництва святих Зосима та Саватія. Тут висівали квіти, стояла свячена вода, а на великі свята запалювали свічки чи лампадку...

На бобах

Щедрий урожай, а левова частка агропідприємств підраховує збитки

ПІДСУМКИ

На засіданні Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин інформація, висловлена з трибуни першим заступником глави Вінницької облдержадміністрації Георгієм Заболотним, прозвучала як перестoрога. За його словами, у 2000 році врожай в області визрів не дуже рясний — за підсумками року сільгосппідприємства області вийшли в середньому на 14 відсотків рентабельності. Торік пощастило: «коровай» видався більший, а рентабельність агроформувань знизилася до п'яти відсотків. Нинішньої осені в області зібрали майже 2,5 мільйона тонн зерна, наче у кращі радянські часи, але сільгосппідприємства будуть у суцільних мінусах.

На його думку, ситуація катастрофічна: в регіоні триває збирання цукрових буряків на площі 130 тисяч гектарів. На 100 тисячах га дозріла кукурудза. Глибокої оранки потребують 150 тисяч га. Всього для проведення комплексу осінньо-польових робіт на Вінниччині, за підрахунками, потрібно 360 мільйонів гривень. А в 22 відділеннях банків вдалося нашкребти 47 мільйонів. Кредитів, повідомив він, банки не дають — заставити селянам нема чого. Тому, аби довести врожаювання до логічного завершення, в господарствах масово вирізають худобу: і в індивідуальному секторі, і в колишніх колгоспах. Зростання цін на зерно — все це розмови. Програму селекції й насінництва профінансовано в області на нуль, ті кошти, що уряд пообіцяв господарникам доплачувати за здану великовагову худобу, пішли на погашення минулорічних боргів.

На тлі цієї інформації доповідь держсекретаря Мінагрополітики Сергія Мельника про значні успіхи врожаювання-2002 у світлі аграрної реформи на селі губилася. Загальнодержавний коровай видався щедрий, про що він і поінформував. Зібрано понад 36,7 мільйона тонн зерна, сім областей намолотили більш як по 2 мільйони тонн. До досягнень, які, звісно, народилися не без допомоги міністерства, держсекретар відніс і те, що вдалося відремонтувати 22 тисячі зернозбиральних «Донів» та «Нив» і що бензину та дизпалива в країні достатньо. Усі ж негаразди, йдеться в інформації Кабміну, здебільшого через недофінансування. Навіть на цільові програми і заходи Мінагрополітики кошти Мінфін виділяє «вкрай незадовільно». Ситуація з фінансуванням, мовляв, «дискредитує започатковану політику підтримки сільгоспвиробника». Приміром, та сама заборгованість аграрникам за зданий молодняк великої рогатої худоби високовагових кондицій у загальнодержавному масштабі сягнула 25 мільйонів гривень; аграрному сектору за станом на 1 вересня виділено на 130 мільйонів гривень менше, ніж заплановано. А тут ще й пропозиція зменшити видатки на потреби галузі в Держбюджеті-2003 на 17 відсотків...

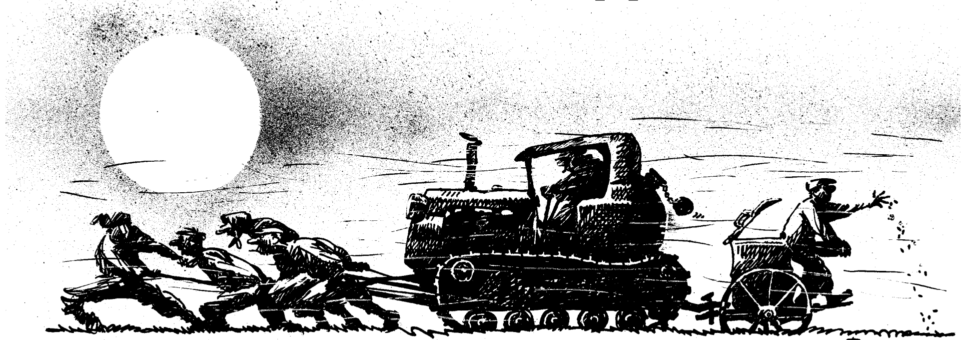
Аргументи чиновників Мінагрополітики, схоже, здалися народним обранцям від комітету вагомими. Розглядаючи хід виконання урядом постанови Верховної Ради «Про інформацію Кабінету Міністрів України про стан підготовки до збирання врожаю у 2002 році», вони довгенько підшукували формулювання для оцінки. Врешті визначилися. Замість звичного «задовільно» чи «незадовільно» роботу уряду було визнано недостатньою.

Галина КВІТКА.

Великий хліб знову обертається великою бідою

Державно-комерційний рекет у дії

КОМЕНТАР

Мал. Василя ВОЗНЮКА.

Рясний урожай щонайменше став проблемою для тих, хто його виростив і зібрав. У багатьох сільгоспформуваннях не можуть навіть повернути гроші, витрачені на пальне, насіння та добрива. Здавалося, все має бути з точністю до навпаки. Адже з високих трибун аграрні лідери повідомляють про врожайні успіхи. Мовляв, засіки батьківщини тріщать по швах. Повідомляють і про валютну перспективу для нашої держави, яка проглядається за межами країни. Очікується, що через негоду світове виробництво зерна впаде приблизно на 15 відсотків. Однак на селі ця перспектива навряд чи кого-небудь зігріває. А під словом «держава» слід читати: комерційні структури, що так полюбляють «зелень», в основному посередницькі, а інколи й просто кримінальні. Формулювання «засіки батьківщини» давно стало красивою образністю для обивателя.

Насправді процесом товарообороту, а отже, і формуванням цін на ринку зерна, давно, з благословення державних мужів, які визначають аграрну політику, ті самі структури й керують. На недавньому засіданні Комітету ВР з питань аграрної політики та земельних відносин називали навіть цифру: трейдерові за його ратну працю з кожної тонни експортованої пшениці перепадає щонайменше п'ятдесят доларів. Але успіхи трейдерів жодним чином не стосуються хліборобів. Умови, які диктують на селі перекупники, обурливо прості: або продавай зерно нижче собівартості, або сиди на ньому, як дурень на золоті. Є, звісно, перспектива притримати зібране, як і повчають селян у Міністерстві агрополітики. Певно, в господарствах, що процвітають, так і зроблять: продадуть зерна мінімум, щоб віддати борги, розрахуватися за кредити, решта очікуватиме на кращі часи. Вони, звичайно, настануть. Але не раніше, ніж основна частина хлібного валу перетече задешево до рук «закупівельників», які орієнтуються на зовнішній ринок. Отоді й стане тим структурам вигідно «виставити» на пшеницю реальну ціну. Зерном, що тут-таки подорожчає на українському ринку, цікавитимуться не тільки за кордоном. Частина його стане сировиною для випікання вітчизняних короваїв. Адже, дивна річ: нині держава не в змозі закупити пшеницю, навіть не за біржовою ціною, а за базарною ціною — 250 гривень за тонну — безпосередньо у виробників. А навесні несподівано з'ясовується, що для забезпечення продовольчої безпеки окремо взятих регіонів не вистачає певної кількості стратегічного продукту. Тоді для врятування ситуації кошти віднайдуться. Навіть бюджетні. На виручку, зрозуміло, приходять зернові компанії. І мало хто переймається, що гроші, віддані посередникам, навряд чи підуть на потреби сільгоспвиробництва.

Певна річ, нинішній ціновий обвал, що підкосив сільгоспвиробника, можна списати, як це полюбляють повторювати в Мінагрополітики, на нерозвиненість зернового ринку та недосвідченість його учасників. Проте на одні й ті самі граблі ми наступаємо другий рік поспіль. Постає запитання: невже це вона і є, аграрна політика? Адже, крім спасибі, столичному чиновникові від звичайного сільгосппідприємства навряд чи що перепаде. Бізнес-структура — зовсім інша річ...

Що в умовах зернової експропріації роблять господарства-середнячки (їх, треба зазначити, більшість), яким потрібно розрахуватися за взяті, часто в кредит, матеріально-технічні ресурси, зібрати пізні зернові, буряки, посіяти озимі, провести глибоку оранку. Вони, безперечно, сподівалися продати пшеницю дорожче. Однак, як і торік, їм доводиться збувати за невигідними цінами не лише вирощене, а й «скидати» поголів'я великої рогатої худоби. Таке «рентабельне» виробництво примушує багатьох керівників агроформувань замислитися: чи варта справа заходу. Можна припустити, що посівні площі під озимі помітно скоротяться. Те саме насіння, що ляже в землю, не отримає сповна добрив та засобів захисту від хвороб і шкідників. А коли ще й негода...

Схоже, країні й наступного року слід чекати зернових катаклізмів. Імовірно, то вже інші проблеми — скорочення виробництва.

Валерій ДРУЖЕНКО.

КОНКУРС

«Кожний рік»

Каждый год почти одно и то же:
Как уборка злаков наступает,
Бизнесмен в стране вылазит из кожи —
На горючку цены поднимает.
Почему он поступает так-то,
Вам не скажут наши лицемеры.
А изношенный комбайн и трактор
Ее жрет вон безо всякой меры.
Крестьянин пассивно протестует.
Президент страны разводит руки:
Это рынок цены нам диктует —
От него и радости, и муки.
От него уборка урожая
Вылетает в круглую копейку.
И продукты тоже дорожают...
Кто ж при сем костит судьбу-индейку?
Хлебороб, конечно, проклинает.
А вот те, что вкруг него-то вьются,
По конторам «бабки» подбивают
И над дурнем внутренне смеются!

Степан ОРЧАНСЬКИЙ.
Дніпропетровська область.

АКТУАЛЬНО

Учителі порозбігалися... на пенсію

Кадровий голод відчувають загальноосвітні школи Олександрівського району на Кіровоградщині. За словами начальника відділу освіти райдержадміністрації Федора Шаповала, напередодні нового навчального року значна частина досвідчених вчителів (віком 40—45 років) побажала піти на пенсію за вислугою років. До цього їх спонукає низька заробітна плата та соціальна незахищеність.

Нині в загальноосвітніх школах району не вистачає вчителів математики, англійської та німецької мов, біології, хімії. Деінде навіть уроки музики проводити нікому.

Олег БОНДАР.

Фатальна помилка «буряківника»

Співробітники Ніжинського міськвідділу управління СБУ порушили кримінальну справу проти керівника сільгосптовариства О., який «позичив» у коморі 153 кілограми сортового насіння цукрових буряків вартістю 7000 гривень і висіяв його на полі фермерського господарства своєї дружини. Як повідомили у прес-групі управління СБУ в Чернігівській області, нечистому на руку посадовцю пред'явлено обвинувачення у скоєнні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 84 Кримінального кодексу.

Сергій ПАВЛЕНКО.

Великокучурівська дружина

У багатьох буковинських селах, щоб протистояти злочинності та зазіханню на особисте майно жителів, створюють загони самооборони. Найбільше їх у Сторожинецькому районі. У селі Великий Кучурів, приміром, очолює загін колишній правоохоронець, майор у відставці Василь Сушинський. Сільрада подбала про зарплату для нього — із свого бюджету. Всіх інших членів формування заохотила матеріально — придбала для них легковика. Чергують громадські правоохоронці із синьо-жовтими нарукавними пов'язками і в разі чого діють у рамках прийнятого сільрадою статуту.

Чим же займаються «самооборонці»? Затримують хуліганів і дебоширів, угамовують сімейні скандали, ловлять злодюг. Сільрада залучає їх також до владнання земельних суперечок. А їх у цьому селі достатньо.

— Але ж цим мав би займатися штатний дільничний інспектор міліції, — поцікавився у голови сільради Мірчі Беженаря.

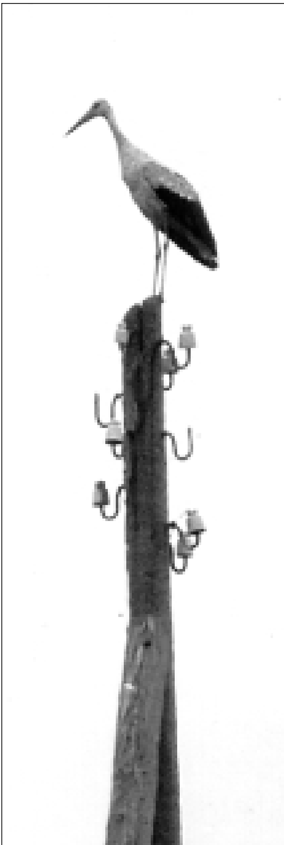
— На жаль, наш дільничний обслуговує одразу кілька сіл — Кам'яну, Михальчу, Дубове, Спаську, Тисівці, Снячів, Годилів. На оперативний виклик годі сподіватися. Тому ми й вирішили обходитися власними силами. Адже село — велике, в ньому мешкають сім з половиною тисяч осіб. Утримувати громадський порядок у таких населених пунктах непросто, але з допомогою загону самооборони нам це вдається.

Василь БАБУХ.

ФОТОПОГЛЯД

Бузько

Якісь бездушні (інакше і не скажеш про тих земляків моїх із села Карпоків, що в Козелецькому районі на Чернігівщині) розорили гніздо лелек. Дитинчата впали на землю, а враз осиротілі батьки знялися й полетіли геть із села...

Фото автора.

Минув час, і він з'явився. Сів якось увечері на стовп біля моєї хати і щемливо заклекотав: «Кле-клекле!..» Кличе та й кличе. Так тривало днів зо п'ять. Потім з'явилася вона — його вірна подруга (десь була-літала, оплакувала, мабуть, дитинчат). Сіла на сусідній, метрів за сорок від свого лелеки, стовп і теж тихенько-сумно заклекотала.

Вони й нині клекочуть. Щовечора. Сидять ось так одне проти одного на стовпах і клекочуть. Про своє. А може, і про наше життя. Адже недарма кажуть, що людські долі часом схожі на лелечі...

Олекса ВАЩЕНКО,
журналіст.

Міхаель Янсен: «Зміни закону

Понад рік німецький фонд «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» виплачує гроші колишнім примусовим працівникам. Зрозуміло, що будь-якої суми було б недостатньо, щоб компенсувати біль, відчай та страждання людей, які потрапили до нацистської м'ясорубки. І все-таки після тривалих переговорів представників постраждалих країн її було визначено. З огляду на неї, нині відбувається перший етап виплат. Хтось уже надіслав до фонду вдячного листа, хтось побоюється, що не дочекається їх, є такі, котрі вважають, що їх віднесено не до тієї категорії постраждалих, а хтось усе ще шукає документальні підтвердження своєї праці в Німеччині.

В особливому ряду — представники Міжнародного союзу колишніх неповнолітніх в'язнів фашизму та десяти національних організацій жертв нацизму України, країн СНД і Балтії. У відкритих листах, що було надруковано в українській пресі, вони закликають Німеччину внести зміни і доповнення до закону про компенсації, вважаючи, що він несправедливий, і заявляють, що намагалися відстояти права жертв нацизму під час переговорів, але їхнього голосу не було почуто.

У зв'язку з цим постали запитання, на які кореспондент «Голосу України» попросила відповісти голову директорату німецького фонду «Пам'ять, відповідальність і майбутнє» доктора Міхаеля Янсена.

— Пане Янсене, розкажіть, будь ласка, який стан справ із виплатами? Скільки колишніх примусових працівників їх отримали і яка це сума?

— Протягом року ми виплатили 1,8 млрд. євро — 970 тисячам осіб у 73 країнах світу. У вересні гроші отримають ще 40 тисяч адресатів. Із цієї кількості 274 тисячі становлять українці. Вони отримали 327 млн. євро. Вважаємо, що це добрий баланс. Звичайно, ми розуміємо, що для людей, які чекають на ці гроші, працюємо недостатньо швидко. Ми намагаємося прискорити процес і для цього підтримуємо активні стосунки з національними фондами, зокрема, і з українським. З Україною у нас найбільше проблем, що цілком зрозуміло: найбільша кількість отримувачів компенсацій мешкають там — 550—600 тисяч. Проблема в тому, що всі заяви і документи треба перевірити. Адже на виплати претендують не лише ті громадяни, яким за законом належить компенсація, а й ті, які за цим законом не можуть на неї претендувати. Розумію, що вони розчаровані, що не підпадають під цей закон, але ми зобов'язані виконувати його неухильно, щоб згодом не було претензій, що гроші виплачено «не тим отримувачам».

— Чи постають проблеми у процесі виплат? Якщо так, то які?

— Якщо документи підтверджено, то проблем для отримання грошей немає. Національний банк, з яким у нас підписано угоду, працює чітко, ми йому довіряємо. Його голова пан Стельмах повідомив, що 80% колишніх примусових робітників, які мешкають у містах, бажають, щоб гроші перераховували на їхні рахунки в банки, а 20% — хочуть отримати їх на руки. 80% сільських мешканців беруть гроші готівкою і 20% —просять перераховувати на їхні рахунки в банках. Скарг на те, що з виплатами в такому разі були проблеми, досі не надходило.

— Одні кажуть, що поетапну систему виплат було запроваджено для кращого контролю за ними, другі — що у німецького фонду бракує для цього коштів. А як насправді?

— Усі наші дії підпорядковано закону про фонд. Він передбачає, що виплати мають проводитися у два етапи. Для кожної країни міжурядовими угодами визначено суму і терміни виплат. Проблема, як я вже сказав, полягає в опрацюванні документів, а не у відсутності грошей. В Україні їх отримали 270 тисяч осіб, але ж документи ще на понад 300 тисяч належить опрацювати. Це такий великий обсяг роботи, що його важко навіть уявити.

— Чимало колишніх примусових робітників скаржаться, що ці етапи можуть затягнутися на декілька років і що багатьом не дожити до дня отримання грошей. Чи є для них часові рамки?

— Ми розуміємо, що в людей уривається терпець і вони хочуть отримати гроші швидше. І не лише в Україні. У Німеччині багато громадських організацій теж вимагають зробити це якнайшвидше і без бюрократичної тяганини. З другого боку, ми маємо проводити суворий облік і контроль за виплатами. Без втрати часу зробити це неможливо. Тому ми дуже просимо колишніх примусових робітників, які ще не отримали виплати, розуміти нашу роботу. Звичайно, часові рамки встановлено, але ми намагаємося опрацьовувати документи якнайшвидше.

— До речі, про документи. У німецькій пресі повідомлялося, що 40 колишніх примусових працівників не мають підтверджувальних документів, про що вони пишуть також і в редакцію. Причина: документи не збереглися чи згоріли разом з архівами під час бомбардувань. Але якщо згоріли чи не збереглися, то вже не знайдуться. Чи винувата в цьому людина, яка примусово працювала в Німеччині? Який тут вихід?

— Тоді в неї залишається єдина можливість: згадати про цей період своєї долі якнайдокладніше, якнайдостеменніше і якнайобгрунтованіше. У такому разі дуже важливі навіть деталі. Наприклад, людина жила у Дрездені, їздила трамваєм, який мав певний номер, від зупинки, яка називалась ось так, до зупинки такої, де було розташовано завод, який виробляв ось таку конкретну продукцію. Тобто людина має пригадати точно, наскільки це можливо, імена, дати, назви, прізвища людей, з якими працювала, назву місцевості або міста. Одне слово, все, що можна тут на місці перевірити чи підтвердити. Цього буде достатньо, щоб вона отримала компенсацію. Зрозуміло, що чимало забулося, але не може бути такого, щоб людина взагалі нічого не пам'ятала. Звичайно, такі свідчення складніше розглядати, перевіряти і підтверджувати, але це все-таки можливо. Чи їй допоможуть свідки, які працювали разом із нею. Ми розішлемо відповідне розпорядження партнерським організаціям, і українській зокрема, про приймання таких свідчень. Хоча, за нашими даними, 5—10% документів можна все-таки розшукати і в архівах.

— В українській пресі було надруковано листа представників організацій жертв нацизму України, країн СНД і Балтії, в якому йдеться про несправедливість німецького закону про виплати щодо кількох категорій постраждалих від нацистів. Ідеться, зокрема, також про те, що вони не приймають і не сприймають рішення Німеччини про відмову жертв нацизму від подальших претензій, про те, що закон не передбачає виплати компенсацій колишнім примусовим сільськогосподарським працівникам, дітям у віці до 12 років, але які працювали, а також народженим у неволі та в'язням так званих місцевих концентраційних таборів. Чому гроші сплачуються у два етапи і цей момент відсувається для спадкоємців? Вони не згодні з тим, що нинішні виплати називаються компенсаційними, і вважають їх за одноразову гуманітарну допомогу, тому заявляють, що фонд працює у закритому режимі для організацій жертв. Вони також заявляють, що не мають інформації про те, як використовуються відсотки від коштів, належних до виплати німецьким фондом. Окрім того, їхніх представників немає у наглядовій раді фонду. Вони стверджують, що порушували ці та інші питання на переговорах, але їхнього голосу не було почуто, і вимагають внести зміни і доповнення до закону про виплати. Що ви могли б сказати з цього приводу і якою мірою можлива зміна закону про виплати?

— Взагалі, ці питання не до нас як виконавців закону, а до законодавців. Ми керуємося законом, прийнятим після обговорення на міжнародних переговорах, які тривали більш як два роки. Представники постраждалих країн брали в них участь і мали можливість висловитися. Суму компенсацій для кожної країни з самого початку визначено з урахуванням кількості постраждалих, яку було названо урядовцями. Зокрема, український національний фонд назвав 500 тисяч осіб, для яких було визначено суму 1,7 млрд. марок. Ці цифри з'явилися у результаті міжнародних переговорів, в яких брала участь також і Україна. Маю підкреслити, що спочатку під час створення законів було записано, що компенсації отримують в'язні концен-

Фото Юрія ВЕНГЕРЕША.

МЕДИЦИНА

Ой ви очі, мої очі...

В Одесі під час науково-практичної конференції «Органи зору і діабет» йшлося про попередження і лікування небезпечних наслідків цукрового діабету, що призводять не тільки до значної втрати зору, а й, нерідко, до цілковитої сліпоти (така доля чекає мало не кожного п'ятого діабетика). На Одещині хворіють на цукровий діабет 54 тисячі осіб, у країні — близько мільйона (це тільки зареєстрованих). І хоча ще три роки тому розроблено національну програму «Цукровий діабет», особливих зрушень не видно.

В Україні поки що немає жодного центру діабетичної ретинопатії (діабетичного ураження очей, що призводить до сліпоти), де можна було б зробити ретельне обстеження і попередити хворобу чи ефективно її лікувати. Водночас у всіх розвинених країнах, зауважила директор Міжнародної діабетичної мережі Ханна Единхольм, яка взяла участь у конференції, таких центрів кілька. Згадана організація готова допомогти Одесі в постачанні сучасного оснащення для такого закладу. Для цього, проте, необхідні чималі кошти — близько 2 млн. доларів. Потрібна участь держави, регіону, міста, потрібні спонсори.

Директор науково-дослідного інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова Іван Логай вважає, що в керованому ним інституті є матеріальна база і фахівці, які вже сьогодні можуть здійснювати повноцінну профілактику ретинопатії. Отож центр з профілактики діабетичних ускладнень найкраще сформувати через тісну співпрацю інституту з іншими медичними закладами і відповідними управлінськими структурами. Втім, це не виключає потреби придбання найсучаснішого медичного устаткування, навчання і фахового вдосконалення медперсоналу. І, звісно, не тільки для Одеси.

Георгій ВОРОТНЮК.

 Одеса.

ТЕОРЕМИ БУТТЯ

Удовиний

Важко самотній жінці на селі без чоловічих рук... Особливо, коли здоров'я не таке, як було років п'ять—десять тому. Але, як і тоді, хочеться тримати поросятко, корову, гусей, курей. Голова болить, як з тим упоратися. Нема спочинку — бо все господарство просить їсти, підганяє, піднімає з ліжка, відганяє від хвороби. Та дещо самій не під силу — викосити траву, розрубати пеньки на дрова, викинути гній з хлівчика. У сусіда — жінка-«бригадир», у нього й своїх «нарядів» та клопотів вистачає з п'ятої ранку до дев'ятої вечора. Та й не буде він за ту п'ятірку чи десятку, чарку самогонки гнути спину. Нема стимулу і бажання! Не допросишся!

...Добре, що є Валентин! Безвідмовний і завжди очікуваний у вдовиній хаті. Що не попросиш —зробить. Харчами не перебірливий.

— Уже п'ять років без хазяїна, — каже Катерина Олександрівна Василик.— Важко самій. Як щось треба зробити — до Валентина. Він у мене цього року і гілки дерев обрізав, і хвірточку нову, і двері у погріб зробив, дрова рубав. Траву пообіцяв скосити — то я вже його виглядаю.

Одна біда Валентина — любить випити, похмелитися. Але якби не це, його безхитрісний простацький спосіб життя від заробітку до заробітку, чи мали б удови, одинокі сільські жінки у Вороньках поміч?

Ми приїхали до нього в обід. Валентин ще спав після вчорашнього. Дружина Тетяна розповіла про своє горісне життя. Вона працює підмінною дояркою. Грошей ні на що не вистачає. Мають шість дітей.

— А де ж вони?

— Сашко уже у тюрмі. Попросили його перевезти мак. А в електричці міліція з перевіркою. П'ять років дали, бідному...

— Кажуть, і дочку вашу цього року судили.

— Украла, дурна, тут на дачі у людей каструлі.

— У вас своїх немає?

— Та ні, на металолом. Щоб здати алюміній.

— Де вона зараз?

— Дали Аллі відстрочку. Тепер живе у дочки Іри у Києві. Буде там ходити у дев'ятий клас.

— Хто ж залишився з вами?

— Юлечка.

— Наче ж ще когось не згадали...

— А, Катюшу. Вона у Кобижчі живе у старшої дочки Наташі. Учиться гарненько. А тут їй немає умов.

Про чоловіка розповіла все по правді , як є:

— Весною була у нього біла гарячка. Уже думали, що пропаде. Страх який був! У лікарні, слава Богу, відходили. Поставили на ноги. Не пив два місяці. А тоді знову не втримався. Бо тут те, друге. Він у селі нарозхват. Уже вранці вдови у вікно стукають: поможи викосити, поможи вирубати. А наробиться, як дурний, що йому треба, аби зняти втому?

На подвір'ї не видно заготовлених на зиму дров.

— А чим же ви опалюєте будинок?

— Чим прийдеться... Вийдеш — назбираєш сухих гілок у саду.

— То дров не заготовляєте?

— Ні.

— І брикету не купляєте?

— За які гроші?..

Нарешті вийшов з хати Валентин. Познайомившись, пожалівся: не дали йому паю, хоч працював багато років у колгоспі, а з 1993-го по 1996 рік — у лікарні слюсарем. Тепер заробляє за наймом у селі. Роботи так багато, що й ніколи дома щось до пуття зробити.

— Буває, що й не встигаю всіх обслужити,—розповідає.— Як насядуть — хіба встигнеш усе переробити? А їм треба ще і ще. Е, ні, кажу, пождіть, ось схожу до баби Гальки Стельмашихи, а тоді вже зроблю вам ваше діло.

— Собі сіна не косите?

— Два роки, як корови не маємо...

Нашу розмову перер-

Було записано, що компенсації отримують в'язні концентраційних таборів і громадяни, примусово вивезені на роботу до Німеччини

про виплати неможливі»

траційних таборів і громадяни, примусово вивезені на роботу до Німеччини. У законі є пояснювальне застереження, отримання компенсацій також іншими категоріями жертв. У цьому разі рішення приймають партнерські організації. Але сума залишається такою, як було визначено законом.

Я розумію засмученість людей, які також примусово працювали під час війни в місцевих концентраційних таборах і, звичайно ж, зазнали приниження і страждань. Але все-таки вони перебували вдома і були в кращих умовах, ніж в'язні концентраційних таборів у Німеччині. І звичайно ж, з ними, як і з працівниками промислових підприємств, не можна порівнювати сільськогосподарських працівників, які безперечно також постраждали. Та все-таки міра виміру цих страждань є. Такими міркуваннями під час прийняття закону і керувалися законодавці. Але й ці категорії жертв, підкреслюю, через відкриту статтю в законі можуть отримати компенсацію.

Стосовно представництва у фонді. Членом директорату є голова українського національного фонду, що зумовлено урядами обох країн, а також законом про фонд. Але якщо уряд України запропонує для участі в раді ще й представників громадських організацій, то ми цю пропозицію розглянемо.

Щодо розподілу відсотків від коштів для компенсації маю повідомити, що у цьому питанні ми теж керуємося законом, в якому йдеться про те, що ці гроші спочатку збираються на рахунках, а потім перераховуватимуться примусовим робітникам, коли вже буде повніша картина, що виплачено, а кому ще треба платити. Але у цьому питанні є пріоритет, про який також усім відомо. Є партнерська Міжнародна організація з міграції, якій було виділено зовсім мало грошей, оскільки невідомо, хто ще в різних куточках світу може претендувати на компенсацію. Вже нині зрозуміло, що тих грошей недостатньо. Але те, яку суму їм додатково буде виділено, вирішить директорат фонду, в якому є представники від усіх постраждалих країн.

Ще одна стаття витрат грошей, що накопичилися з відсотків, — реалізація проектів, спрямованих на виховування молоді. Ми запрошуємо до Німеччини колишніх примусових робітників і вони розповідають німецьким школярам і студентам про те, що пережили. Вважаємо, що це дуже важливо, адже забуття неприпустиме. До речі, ми запрошуємо до участі в цих проектах і наші партнерські організації.

Те, що ми трохи відсунули виплати спадкоємцям, пояснюється просто: існує самі колишні примусові працівники вже не можуть чекати на ці гроші, то спадкоємці померлих ще можуть зачекати. До того ж для оформлення цих документів також потрібен час.

Я не приймаю закидів щодо закритості німецького фонду не лише для організацій жертв нацизму, а й для будь-кого. Ми постійно повідомляємо партнерським організаціям про стан справ, що не є таємницею і для громадських організацій, проводимо прес-конференції, інформацію про які вміщуємо на нашій сторінці в Інтернеті, як і всю іншу. І ми завжди відкриті для преси.

А от з приводу змін і доповнень до закону, то я погано уявляю, як це можливо, якщо майже мільйон колишніх примусових працівників уже отримали компенсацію. Навіть одна незначна зміна спричинить зміну всього закону. На мій погляд, це нереально.

— Серед отримувачів компенсацій є дуже старі та хворі люди, які неспроможні сплатити за ліки і яким не вистачає на їжу. Я чула, що ви створили для таких людей фонд екстремальної допомоги…

— Нещодавно в Києві побувала співробітниця німецького фонду, яка зустрілася з представниками громадських організацій жертв нацизму. Вони обговорили проблеми такої допомоги. Йдеться про проекти щодо надання медичної допомоги. Ми співпрацюємо з міжнародною організацією допомоги в екстремальних ситуаціях «Карітас», яка теж може взяти участь у цьому проекті. Але я маю заявити, що німецький фонд неспроможний розв'язати всі соціальні питання, що існують у вашій країні. Це ілюзія, що ми можемо розв'язати соціальні проблеми, які мають частковий стосунок до примусової праці та належать до інших чинників. Не можна вважати, що німецький фонд розв'яже соціальні проблеми кожного, це було б занадто великим очікуванням від нас. Я дозволяю собі це сказати, оскільки знаю про стан справ в Україні. Хоча б з листів колишніх примусових працівників, яких фонд отримав 15 тисяч, зі скаргами, що містять не лише прохання про допомогу в розшуку документів чи розв'язанні питань отримання компенсацій.

Інтерв'ю взяла **Валентина ПИСАНСЬКА.**
Берлін.

Від автора: складне відчуття залишилося після інтерв'ю з головою директорату німецького фонду. Це образа — від розуміння того, що наших людей справді обділено, про що йдеться у відкритому листі представників організацій жертв нацизму, і що їм справді перепали копійки за роки каторжної праці та принижень. Але це ще й інше почуття — прикрості від невикористаних можливостей. Від того, що люди, які мали б відстояти інтереси колишніх примусових працівників, не зуміли цього зробити. З різних причин. Зокрема, й з причини незрозумілих амбіцій. Адже вже на початку переговорів про виплату компенсацій було зрозуміло, що інтереси основних постраждалих відсуваються на другий план. А на одних з переговорів у Нью-Йорку, як розповідали самі представники громадських організацій жертв фашизму, їм було майже вказано на двері у відповідь на їхні цілком законні вимоги приблизно так: якщо будете такими незговірливими, то ці питання вирішимо й без вас.

І що ж наші представники громадських організацій жертв нацизму — здійняли скандал з цього приводу в закордонній чи в українській пресі? Передивившись газети за два роки, неважко переконатися в тому, як великі й маленькі начальники, причетні до цієї історії, а також ті, хто біля корита фонду, надимали щоки: «З приводу пропозицій української сторони Бундестаг приймає рішення», «На пропозицію депутата Шарова обговорювалося питання на засіданні комісії Бундестагу» тощо. Та й автор цих рядків ще пам'ятає, як її намагалися вичитувати, пояснюючи, що обговорення і пропозиції німецького закону про виплати неприпустимі, а понад те — критика, яка шкодить здоров'ю... людей похилого віку — отримувачів компенсації. І ніде жодного слова про те, що «нас слухали, та не чули». Навіщо ж нині бити в барабани і звинувачувати німецький фонд, який насправді є лише виконавцем прийнятого два роки тому закону про виплати?..

наймит

вав тракторист, який приїхав картоплекопалкою у город Дубін. Велика частина городу — у нескошених бур'янах, неприбрана для роботи техніки. На наше запитання відповідь була проста:

— Устигнемо!

— А як же розраховуватись з ним будете?

— А я сапала йому город, — сказала дружина.

Коли прощались, я запитав Юлю, чи купили їй зошити, портфеля до школи. Дівчинка, вагаючись, запевнила, що у неї все є. Пожалів — пробував дати їй гроші. Відмовилась:

— У мене є!

Мати теж запротестувала:

— Та ви що, думаєте, у нас грошей нема? Та я ось вам покажу...

Повела у будинок, де з двох сховів («від чоловіка») при мені витягла кілька 20-гривневих папірців.

— Бачите, — посміхнулася винувато, — ми при грошах...

У домі, веранді — бідно, чорно, незатишно.

— Телевізор дивитесь?— запитую чоловіка.

— Нема.

— А газети передплачуєте?

Це запитання залишилося без відповіді із загадковою посмішкою співбесідника. На його обличчі читалася щиросердна добродушність і водночас проста відкритість, а в очах — відстороненість, віддаленість від цього світу. Суворі сільські реалії, велика сім'я, непотрібність на постійній роботі, схоже, позбавили Валентина бажання якось впертіше боротися за своє місце серед людей і виробили своєрідний імунітет — привчили до нетверезого погляду на дійсність, яка у такий спосіб видається не такою похмурою і безрадісною.

...Майже у кожному селі Придесення так само по троє-п'ятеро, а то й більше чоловіків, яких громадська думка засуджує, але водночас на їхні плечіліг у нинішніх умовах нелегкий тягар реальної соціальної допомоги вдовам, одиноким.

Сергій ПАВЛЕНКО.
Вороньки Чернігівської області.

На знімках: Тетяна Дубіна з дочкою Юлією; Валентин.

Фото автора.

У НОМЕР

Не пройшла «Культура». «Журналіст» також

Те, що усім нам в Україні потрібна своя національна, високодуховна телепродукція, переконана, певно, більшість наших громадян-телеглядачів. Виняток хіба що становлять ті, кому до вподоби жахи, насильство і дикість, яка рясно маячить на екранах телевізорів. Таким залишається лише поспівчувати. Отож, аби виправити таке становище, студія «Укртелефільм» у серпні 2000 року на, як мовиться, голому ентузіазмі і за рахунок власних можливостей почала розробляти концепцію таких культурологічних програм. У березні 2001-го вона отримала могутню підтримку — доручення Президента України про утворення державного телеканалу «Культура» на базі своєї студії. Практика виставила силу-силенну бар'єрів і складнощів, які не так легко подолати. Над усуненням їх і мізкували вчора члени колегії Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України.

У результаті вирішено: продовжити активну роботу над утворенням такого каналу, а поки що підтримати співпрацю «Укртелефільму» і Національної телекомпанії щодо підготовки цільових фільмів і програм з питань духовності і культури, яких на рахунку студії уже майже 200.

Не «пройшла» і державна програма «Журналіст», повторне обговорення якої також відбулося на цьому засіданні колегії. Намічено після доопрацювання окремих питань, винести її на остаточне обговорення в листопаді нинішнього року.

Яків ГАЛЬЧЕНКО.

Викликайте «01» вчасно

Як повідомляє Державний департамент пожежної безпеки МВС України, на сьогодні в нашій країні склався критичний стан з попередження, гасіння пожеж та їх наслідками у державі. На превеликий жаль, однією з найголовніших причин, що завадить швидкому та ефективному пожежогасінню, є несвоєчасне повідомлення підрозділів пожежної охорони про пожежу. Фактично щодоби з-за цієї причини збитки від пожеж зростають. Пожежні підрозділи прибувають до місця виклику, коли пожежа набуває великих розмірів, внаслідок чого вони більш тривалий час її ліквідовують. Проблемнішою в таких випадках є ситуація на селі, коли пожежна частина може знаходитися від епіцентру пожежі за десятки кілометрів.

За публікацією в нашій газеті статті Георгія Воротнюка «Запалала хата єгеря» («ГУ» за14.08.02 року № 147), як повідомляє Держпожежбезпеки, проведено перевірку, якою встановлено, що у приватному будинку, де пожежа виникла о третій годині, господарі разом із сусідами намагалися загасити її самотужки, незважаючи на те, що у сусідів був телефон. Повідомлення до пожежної частини надійшло тільки близько п`ятої. При цьому пожежна частина розташована за 16 кілометрів від села, де сталося лихо.

Невблаганна статистика свідчить, що на пожежі людина гине в перші 5—8 хвилин, і, як правило, не від вогню, а від отруєння продуктами горіння. І ліквідувати пожежу легше і з меншими збитками можна тоді, коли пожежників викликано негайно. Тому велику роль відіграє те, через який час з моменту виявлення пожежі було викликано пожежні підрозділи.

Отже, Держпожежбезпеки нагадує, що своєчасне повідомлення підрозділів державної пожежної охорони про пожежі, аварії, катастрофи та стихійні лиха сприятиме наданню вчасної допомоги та уникненню зайвих збитків та жертв.

До речі, за вісім місяців 2002 року в Україні зареєстровано 40763 пожежі та загоряння, виявлено 2149 загиблих на місці пожежі, з них 86 дітей. Щоденно в Україні виникало 170 пожеж та загорянь. Кожного дня внаслідок пожеж гинуло 8 і діставало травми 5 осіб, гинуло 3 голови худоби, вогнем знищувалось 59 будівель та 7 одиниць техніки.

Марина КОВАЛЬЧУК.

За формулою Рєзнікова

Це був, звичайно, подарунок — стояти на березі Азовського моря і бачити на власні очі стільки безперешкодного водного простору. Так багато бачити ніби й не дано людському оку. Для мене, що вибрався із метушні кам'яних лабіринтів міських вулиць, це почуття, яке важко передати словами. Його можна порівняти хіба що з тим, яке переживаєш, досягнувши гірської вершини.

Багато могли б розповісти ці безмежні води. Але вони, як усі, хто багато може розповісти, мовчазні. Та й не кожному дано їх почути.

Начальник Бердянського морського торгового порту ***Анатолій РЄЗНІКОВ*** *пильно приглядається до мене: чи доходить? Доходить, Анатолію Антоновичу, доходить. І я розумію, чому вам не байдуже, що буде з портом не лише завтра, а й після нас.*

Зручне місце для порту знайшов на узбережжі Бердянської затоки посланник графа Воронцова капітан II-го рангу Кривицький. Щоправда, він шукав місця для пристані... І її було споруджено тут 1827 року. Це звідси відправляли хліб із Таврії за кордон. Мабуть, було що відправляти. Уже через чотири роки на місці пристані відбулося відкриття нового порту. До речі, його першим начальником був контр-адмірал П. Шмідт.

— Анатолію Антоновичу, а нині вантажопотоки зерна не вичерпалися? — поцікавився я.

— Ще в липні відправили чотири судна із зерном нового врожаю, на підході п'яте. Тисяч 30 тонн переробили. Звичайно, ми переробляємо не лише зерно, а й металобрухт, кокс, вугілля, нафтопродукти, добрива... Наш порт — високомеханізоване транспортне підприємство: один пасажирський і десять вантажних причалів, понад 30 портальних кранів вантажопідйомністю різного призначення, тепловози, мала механізація. Для обслуговування транспортних суден, які прибувають у порт, є свій флот. Ми можемо переробити будь-які вантажі окрім специфічних, що потребують спеціальних комплексів переробляння.

Кожна третя гривня — портова

Нині Бердянський морський торговий порт — один із найбільших в Україні. В нього заходять судна під прапорами практично всіх країн світу. Недаремно його називають морськими воротами Запорізької області. За словами А. Рєзнікова, майже кожну третю гривню до бюджету Бердянська відраховують портовики.

Кажуть, постоявши біля воріт і поспостерігавши, що ввозять і що вивозять через них, неважко визначити, як і чим живуть в самому будинку. Із Бердянського порту за кордон нині йде, переважно, сировина. Готова продукція часто на місяць а то й більше осідає на портових складах. І все-таки колектив з кожним роком нарощує обсяги вантажопереробки. Наприклад, якщо 1995 року через порт пройшло всього 924,1 тис. тонн вантажів, то 2000-го — 2 млн. 232 тис. тонн.

— Минулого року ми переробили трохи менше — 2 мільйони 183 тисячі тонн, — зазначив А. Рєзніков. — Та вже нинішнього значно перевищили торішні показники.

— Отже, є що перевозити?

— Звичайно, обсяги наших вантажоперероблок залежать від темпів економічного розвитку, — погодився Анатолій Антонович, — але ті чи інші вантажопотоки можуть і обминути наш порт...

В Україні 19 морських портів. Конкурувати з ними непросто. В Азовському морі прохідне осідання суден не перевищує 8 метрів. І ми, скажімо, судно вантажопідйомністю 50 тисяч тонн не можемо завантажити в себе повністю. А собівартість перевезення вантажів на великих суднах, як відомо, нижча, ніж на малих. Тому відправникові вантажу часто вигідніше скористатися великотоннажними суднами. Тому він і віддає перевагу портам Чорного моря. Відіграє роль ставка фрахту. Хоча доречно було б ураховувати й розміри портових тарифів з перероблення вантажів, і її швидкість, і, звичайно ж, вартість доставки вантажів у порт залізничним транспортом. Економіка...

Так, нині керівник будь-якого рангу зобов'язаний бути не просто професіоналом у своїй справі, а й розумітися на економіці, до того ж, володіти, як нині кажуть, інформацією.

Професіоналізму Рєзнікову не позичати — понад 40 років відпрацював у портах острова Шпіцберген, Маріуполя і Бердянська. Щоправда, була в нього, так би мовити, вимушена перерва.

— Це коли мене тут виганяли... — скупо пояснив Анатолій Антонович. — Сім судів пройшов, включаючи Верховний. Відновили. Ні, я, звичайно, не останній шматок хліба доїдав. Прикро було. Бо дуже добре уявляв, куди заведуть підприємство, якому я віддав понад 15 років життя.

Ласий шматочок і якомога дешевше

Бердянський морський торговий порт — ласий шматочок для тих, хто хотів би його приватизувати. Особливо багато бажаючих виявилося прибрати до своїх рук рентабельне підприємство, коли вартість його основних фондів було оцінено всього в... 40 млн. грн. Річ у тому, що раніше практично все портове обладнання купували за кордоном і ставили на баланс підприємства за міфічним курсом — 64 коп. за 1 долар. От і вийшло, що балансова вартість портового крану — 180 тис. грн., хоча ціна його на світовому ринку — 2,5 млн. доларів.

— Ми вже визначили справедливу балансову вартість основних коштів нашого порту, — заспокоїв мене Рєзніков, — наблизили її до реальної. Тепер розмови про необхідність приватизації порту дещо вщухли. Проте бажаючих тут погосподарювати менше не стало. От і ставлять палиці в колеса... Не знаю, чого вони цим можуть домогтися, але ініційовані ними одна за одною перевірки підприємства відволікають від основної роботи. А в порту працює понад дві тисячі людей. Його ефективна робота — не лише нормальні відрахування до державного та місцевого бюджетів, а й добробут цих людей, їх родин.

У нас нині середньомісячна зарплата майже 1000 гривень, а докери отримують по 1300—1500 гривень. Поруч з портом — своя поліклініка, їдальні. Є в нас і своя база відпочинку, гуртожитки, дитячий садок. Нашим ветеранам (залежно від стажу) щоквартально виплачуємо от 80 до 240 гривень. У нас кожний зацікавлений у процвітанні порту.

Я тут формулу одну вивів... Нині її застосовують у кожному нашому підрозділі. Сенс її в тому, що заздалегідь плануємо прибуток, потрібний порту. Потім від доходів віднімаємо цей прибуток, матеріальні витрати, амортизацію, податки, які сплачує порт. Все, що залишається без доходів, ділимо на коефіцієнт, який враховує, що від зарплати ми перераховуємо до бюджету. Одне слово, в результаті маємо фонд оплати праці. Із нього виплачуємо за окладами, тарифами, ставками, нарядами... А решта йде на премії, інші заохочувальні виплати. У цій формулі працівники порту можуть практично впливати на два показники — на доходи і видатки. Але тим самим істотно збільшують фонд споживання.

Не берусь судити, наскільки формула Рєзнікова вписується в економічні закони, але вона діє. Валова інтенсивність вантажних робіт у порту за цей рік (порівняно з таким само періодом минулого) збільшилася у півтора разу, а рентабельність — майже вдвічі. Продуктивність збільшилася на 4,1 відсотка. На 5,5 відсотка зросли доходи порту і становлять уже майже 60 млн. грн.

— За рахунок чого? — запитав я в Анатолія Антоновича. — На нове, продуктивніше обладнання розжилися?

— За останні десять років ми придбали лише два крани, — з гіркотою зазначив начальник порту. — Купили принагідно в Рені, який переживає не кращі часи. Крани стали нам у 650 тисяч доларів. Нові коштують щонайменше 4 мільйони. Таких можливостей ми, як і багато інших вітчизняних портів, нині не маємо. Та техніка — це половина справи. Багато залежить від людей, їхньої самовіддачі, професіоналізму. Приміром, деякі порти, що мають техніку не гіршу, ніж у нас, не можуть налагодити переробку того самого металобрухту, досягти тієї продуктивності, котра стала нормою в нашому порту. Ми маємо великий досвід, навички. На окремі судна завантажуємо по 4 і більше тисяч тонн металобрухту на добу.

Нині Бердянський порт працює цілодобово, без святкових і вихідних днів. Однак це не означає, що він працює так завжди. Бувають дні, коли порт практично простоює — немає вантажів.

— Багато вантажів можна залучити з районів Росії, прилеглих до басейну Волги та країн Каспійського моря, з якими ми зв'язані Волго-Донським каналом, — переконаний А. Рєзніков. — З цією метою на території нашого порту потрібно створити вільну економічну зону. Для цього не треба жодних витрат, має бути лише юридичний акт. Нашу ініціативу свого часу підтримав Президент України. Але ми тоді так і не вийшли зі своєю пропозицією до Кабміну. Вся ця колотнеча з моїм звільненням... Лише в лютому минулого року зі мною було укладено контракт. Наперекір мені і на шкоду справі — на один рік. Потім продовжили ще на рік. А хто ж буде всерйоз розмовляти з тимчасовим начальником порту?

Не можна втратити те, чого немає

— А тепер Кабмін ухвалив рішення про мораторій (до 1 січня 2005 року) на розгляд пропозицій щодо створення вільних економічних зон, — нагадав Анатолію Антоновичу.

— Створення вільної економічної зони на території Бердянського порту вигідно, насамперед, державі, — заперечив він. — Адже загалом ми жодних пільг не вимагаємо. Завдяки його унікальному розташуванню протягом шести місяців сюди можна доставляти вантажі річковими суднами і, обходячи митну територію України, вивозити ці вантажі в пункти призначення морським шляхом чи навпаки.

Справді, обминаючи митну територію України, вантажі не оподатковуватимуться митними зборами. На перший погляд може здатися, що держава втрачає при цьому значні суми митних зборів. Однак... По-перше, не можна втратити те, чого немає. (Збори можна втратити, коли є вантажі.) А по-друге, державі нічого й робити не доведеться, бо ці вантажі не проходитимуть територією України. А вільна економічна зона в нашому порту дасть додаткові робочі місця безробітним, зарплату, забезпечить нові надходження до бюджету, Пенсійного фонду. До того ж чималі. За рахунок збільшення обсягів транзитних вантажопотоків значно збільшиться інтенсивність роботи нашого порту. Бердянський порт — держпідприємство — отримуватиме додаткові кошти. І практично жодних ресурсів при цьому ми не витрачаємо. Ось чому мене не полишає надія на створення вільної економічної зони Бердянська. І ми над цим працюватимемо. Якщо не я, то хтось інший на моєму місці...

Так вважає Рєзніков. Мені, відверто кажучи, сподобалося, як він мислить, його позиція. Він позбавлений комплексу власної винятковості. Рєзніков у загальному ряду. До речі, велике вміння — відчувати себе в загальному ряду.

Олександр АБЛІЦОВ.
Запорізька область.

УВАГА!

Редакція відкриває юридичну клініку

(Початок на 1-й стор.).

Кожної акції до нас зверталися не менш як двісті наших передплатників. Але, на жаль, отримати безкоштовну юридичну допомогу могли не всі бажаючі. Умови, звернення до редакції у встановлені терміни та передплату нашого видання на певний період часу виконали не всі.

Юридична клініка створюється саме для надання безплатної юридичної допомоги не тільки передплатникам «Голосу України», а й малозабезпеченим, пенсіонерам, ветеранам війни та праці, інвалідам, іншим громадянам. При цьому передплачувати газету «Голос України» не обов'язково. Але переважне право на юридичну допомогу матимуть, звісно, передплатники нашої газети, і цього разу без обмежень терміном передплати на газету.

Надаватимуть юридичну допомогу разом із працівниками юридичного відділу редакції викладачі та студенти старших курсів Київського національного економічного університету. Юридичні консультації, розробка проектів договорів та інших документів, складання позовних, апеляційних та касаційних заяв до суду, заяв, клопотань і скарг до органів державної влади і місцевого самоврядування — ось неповний перелік послуг юридичної клініки.

Для отримання допомоги потрібно мати документ (його копію), який посвідчує те, що заявник є передплатником газети на 2003 рік або малозабезпеченою особою (наприклад, пенсійне посвідчення або посвідчення ветерана праці, інваліда тощо).

Також повідомляємо, що публікації в «Голосі України» звернень чи інших матеріалів, проведення журналістських розслідувань, безпосередня участь у судових процесах за заявами осіб, що звернулися до клініки, здійснюватимуться лише за наявності відповідних можливостей працівників юридичної клініки.

Звертайтеся за адресою: Київ, вул. П. Нестерова, 4, редакція газети «Голос України».

На всі ноги мастак!

ФОТО З АЛЬБОМУ

Ні, все-таки не всі щасливі сім'ї схожі одна на одну. Якби Люба Скаленко, жінка, якій ніби треба співчувати, почала скаржитися на свою нелегку долю, ми б зрозуміли. Але вона заперечувала, що їй тяжко живеться. А очі випромінювали стільки добра й любові, що нічого не залишалося, як радіти і заздрити цій жінці. Хоча швидше, мабуть, її чоловікові Віктору.

Річ у тім, що Віктор Скаленко — безрукий. Від народження. Ще як він та Люба побралися, місцеві журналісти вперше написали про «незвичайне» подружжя. І стверджували, наче мати Віктора до його народження чимось прогнівила Бога, от і покарана вона за якийсь гріх. А Любі тепер усе життя доведеться спокутувати чужу провину. Тільки ось Віктор не схильний був хоч у чомусь засуджувати матір, та й Люба не хотіла нічийого співчуття. Вона вела мову лише про те, що коли їй та її чоловікові випало нести такий тяжкий хрест, головне, щоб вони разом тепер не завинили перед собою і Богом. Саме тоді вони і образилися на журналістів, і з того часу нікому нічого не дозволяли про себе писати.

— Відтоді багато що змінилося, — розповідає Віктор Володимирович. — Ми залишили, точніше — продали, свою квартиру в місті і придбали собі ось цей будиночок у селі...

Справді, Скаленків я розшукав тепер за три десятки кілометрів від обласного центру в селі зі світлою назвою Зоря. Саме сюди вони перебралися тому, що поряд і Чумаки, звідки родом Віктор, і Макіївка, де досі мешкають Любині батьки. Та й жити в місті стало дуже сутужно, майже неможливо.

Віктор працював нічним сторожем на найближчому від домівки підприємстві. Та від його послуг через деякий час категорично відмовилися, а пенсії не вистачало навіть розрахуватися за квартиру. Про те, скільки платили Любі-медсестрі, не варто навіть казати. А тут ще й практично усі пільги для таких, як Віктор, скасували. На трьох дітей (донька вчиться у профтехучилищі і двоє синів-школярів) матеріальна допомога дуже маленька. А Люба за те, що доглядає за чоловіком-інвалідом, отримує 5 гривень 60 копійок на місяць.

У селі Зоря родина Скаленків обробляє город, на якому все вирощує сама. Тримають також курей, гусей, свиней. Щось продали — тепер є чим за газ заплатити, є за що одягти дітей. Була у Віктора Володимировича мрія — отримати земельний пай. Це була б для нього вагома підмога. Але не дали, сказали, що законом не передбачено.

— Певно, що закони треба поважати, — коментує від себе кума Скаленків Тетяна Хомутова, котра саме навідалася до них у гості. — Але ж у нас із розпаюванням землі добряче накрутили, і виходить так, що для живих та здорових, молодих і дужих робити винятки попри закони можна, а для Віктора і його сім'ї — зась.

Добре, що Віктор вдачею не з песимістів. Зі сльозами на очах його ніхто й ніколи не бачив. Не занепадати духом, не впадати у розпач — ось його девіз. Змалку звик робити усе, що роблять здорові люди, і обов'язково не гірше від них. Для нього сьогодні забити цвях або перепиляти дошку, полагодити холодильник чи нагодувати поросят, скопати город, прополоти грядки або ж накосити трави —не труднощі. Віктор їздить на велосипеді, водить автомобіль...

— Прикро тільки, що права водія не дають, — щиро зітхає. — А мені дайте точку опори, тобто можливість надійно впертися, і я справді світ переверну — з чим завгодно впораюся. Правда, лівша — лівою ногою без сторонньої допомоги змайструю все, що потрібно в домашньому господарстві. Хоч тепер сини підросли, і мені набагато легше.

На власні очі довелося бачити, як Віктор Скаленко самотужки порається і в помешканні, і на присадибній ділянці, і в курнику та хліві. Це щось дивовижне: постійно забував, що у нього немає рук. Так і хотілося вигукнути, що чоловік, даруйте, на всі ноги мастак. Воістину лівша! Та найголовніше, що дало знайомство з подружжям Скаленків, полягає в іншому: у цій сім'ї найнадійнішою точкою опори для Віктора стала його дружина Люба, а вже завдяки цьому і він міг домогтися того, що не під силу багатьом здоровим — зробити свою родину посправжньому щасливою.

Микола НЕЧИПОРЕНКО.
Дніпропетровська область.

Фото Юрія БОЛОВІНА.

ЗА ЛИСТОМ ЧИТАЧА

Сміття із хати...

Хочу одразу застерегти читачів, що ми не оскаржуємо ухвали Верховного Суду України. Отож якщо надходять скарги на те, як вирішив він ту чи іншу справу, ми могли б із спокійною совістю відправляти їх в архів. Але один лист із Корецького району (село не називаю з етичних міркувань) зацікавив не так юридичною проблемою, як моральною: адже в ньому йдеться про сімейний конфлікт, який вилився у те, що дочка судиться з батьком за хату. Сам факт розбрату між найріднішими людьми спонукав спробувати розібратися у витоках конфлікту...

Біда роз'єднала

Родина Ж-ків ніколи не давала приводу для пліток, бо були працьовитими, скромними, хазяйновитими. Глава сімейства Олексій Опанасович у місцевому колгоспі чесно і добросовісно пропрацював сорок три роки механізатором, із них віджнивував на комбайні вісімнадцять сезонів. Щоправда, втратив слух. Ніколи ніхто у селі не бачив його нетверезим, не чув лайливих слів, бо був він віруючою людиною.

Подружжя ростило трьох дітей, які згодом розлетілися, наче птахи, з рідного гнізда. При батьках залишилася наймолодша Галина. Але 25 жовтня 1991 року у сім'ю прийшло горе — померла дружина Олексія Опанасовича Марія Андріївна. Галина взяла на себе мамині клопоти по господарству. Не оцінюватимемо, як вдало робила це, хоча батько категоричний у своєму листі щодо її здібностей як господині. Чоловіка можна зрозуміти: як би не старалась Галина, вона все одно не змогла б рівноцінно замінити маму. А може, батько прискіпувався до доньки, щоб у такий спосіб виправдати перед людьми своє рішення одружитися вдруге? У душу не заглянеш...

Після смерті матері почалися непорозуміння між батьком і донькою, проявився егоїзм в обох. Олексій Опанасович вимагав беззастережної уваги до себе з боку Галини, дорікаючи тим, що вона часто відлучається до сестри в Балаклію Харківської області, залишаючи його самого. Отоді б батьку замислитись над тим, що Галині на той час виповнилось двадцять сім років, — вік для дівчини критичний, щоб влаштувати своє сімейне життя...

Не кращим порадником стали для Галини ревнощі й егоїзм, коли батько вирішив одружитися вдруге, щоб на схилі літ не залежати від дітей, мати з ким поспілкуватися, бо самотність у будь-які роки — тягар.

На жаль, на той час не знайшлося авторитетної для обох людини, яка змогла б переконати доньку і батька облишити взаємні докори, а ще — зрозуміти, почути одне одного, бо кожен йшов до щастя своєю стежиною...

Тож Олексій Опанасович вчинив по-своєму: одружився вдруге і перейшов жити в помешкання дружини та її матері. А Галина залишилась у батьківській хаті. Але не надовго, бо на Харківщині чекав її суджений, до якого вона й подалась. Олексій Опанасович з дружиною повернулися у свою домівку, щоб не залишати без господаря. Вона, та хата, згодом стала яблуком розбрату між батьком та донькою.

А вдома не чекали

Правду кажуть: якби знав, де впадеш, то й соломи підстелив би. Так і в Галини щось не склалось у сімейному житті. Доля привела її 8 вересня 2000 року в рідне село. І не одну, а з дитиною. Подалась, було, жінка до батьківської хати, але там її поверненню ніхто не зрадів.

Галина, щоб мати з дитиною власний куток, заявила про свої претензії на половину хати, мотивуючи це тим, що після смерті матері вона прийняла від неї спадщину (інші діти свої права на спадщину на заявляли). Схоже, Галину дратувало ще й те, що в будинку, який разом зводили свого часу її батьки, тепер господарює зовсім чужа для неї жінка. Знову ревнощі ?..

Олексій Опанасович категорично відмовився прихистити доньку з онуком, мотивуючи тим, що вона й копійки не доклала до цієї хати.

Крапку у цих чварах поставив Корецький районний суд, який визнав за Галиною право на половину житлового будинку та господарських споруд. І цю ухвалу підтвердили суди вищих інстанцій — Рівненський обласний апеляційний суд та Судова палата з цивільних справ Верховного Суду України, куди Олексій Опанасович звертався з апеляційними скаргами. Але чоловік не задоволений ухвалами судів, вважає себе обділеним і продовжує попри свій поважний вік оббивати пороги різних інстанцій, хоча й закон не на його боці.

Про чорну кішку

Коли побувала в селі, де мешкає Олексій Опанасович, навмисне не зустрічалася з ним — свою точку зору він виклав на шести сторінках листа до редакції. Хотілося почути думки односельців. Загалом у селі поважають Олексія Опанасовича, але причиною конфлікту вважають його другу дружину, їй відводять роль чорної кішки, яка раз по раз перебігає дорогу між донькою та її батьком, часто провокує конфлікти між ними. Адже коли була жива Марія Андріївна, у хаті вистачало місця усім, при тому, що сім'я була втричі більша. Чесно кажучи, люди не хочуть втручатися у цей сімейний конфлікт, пам'ятаючи народну мудрість про те, що муж і жона — одна сатана... Хоча й цей вислів не дуже доречний до Олексія Опанасовича і його другої дружини, бо вони — люди віруючі. То як же із заповідями про милосердя, необхідність прощати ближньому, а тим паче дітям, навіть якщо вони були в чомусь неправі?

Симпатії односельців на боці Галини, яка з чотирирічною дитиною змушена наймати квартиру в селі. До того ж жінка, якій не вдалось працевлаштуватись, щоб вижити і прогодувати дитину, погоджується на будь-яку, навіть найважчу роботу. Цікаво, чи щемить усе-таки у дідуся Олексія серце від того, що його онук без даху над головою?

Ухвала суду — на користь Галини. Тільки чи зможуть виконати її судовиконавці? Адже Олексій Опанасович налаштований категорично відстоювати свою, як він вважає, власність. Та й чи зуміють примиритися після цього в одній хаті дві сім'ї? Бо та чорна кішечка, впевнена, виставляє пазурі. Галина теж не мовчатиме. То де вихід? Його підказав один з односельців: "Відшкодувати Галині вартість за половину будинку, а вона за ці гроші могла б купити собі й дитині хоч якусь хатинку в селі."

Олександра ЮРКОВА.
Рівненська область.

А у нас краще... сидіти

Київський слідчий ізолятор. У народі просто Лук'янівка. Всього в Україні таких установ 32. У них під вартою утримують майже 45 тисяч громадян, у справі яких триває слідство. Камери столичного СІЗО розраховано на 3219 осіб.

Нещодавно столичну Лук'янівку разом зі своїм російським колегою Олегом Мироновим відвідала Уповноважений з прав людини ВР України Ніна Карпачова. Російський омбудсман зазначив, що умови утримання в слідчому ізоляторі наших громадян набагато кращі за умови, в яких утримуються його співвітчизники, що скоїли правопорушення.

Усього в Лук'янівці 350 камер. За нормами нашої пенітенціарної системи, кожен в'язень має право на 2,5 метра «камерної» площі. Але через переповненість цієї норми не завжди дотримуються і в нас. Перенаселеність — проблема місць позбавлення волі, які підпорядковані і МВС, і Департаменту з питань виконання покарань. І розв'язати її здатна лише реформа судової системи та ще — поліпшення умов нашого життя на волі. Жити стане ліпше — красти будуть менше. Адже головний контингент Лук'янівки сидить за крадіжки...

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

ОГОЛОШЕННЯ

Уважаемые акционеры Акционерного Восточно-Украинского Банка "Грант"!

12 ноября 2002 года в 16:00 состоится общее собрание акционеров банка по адресу: г. Харьков, проспект Ленина, 9, (ОАО "Укргидропроект", актовый зал, 5-й этаж). Регистрация акционеров производится с 15:00 до 16:00.

Повестка дня:

1. О внесении изменений в устав банка.

Телефон для справок: 14-09-52.

Правление банка "Грант".

Закрите акціонерне товариство «Агроінвест—Поділля»

повідомляє, що загальні збори акціонерів, які мали відбутися 01 жовтня 2002 року переносяться на 10.00 годину 26 грудня 2002 року за адресою: Хмельницька область, м. Городок, пров. Молочноконсервний, № 1.

Довідки за телефонами: (03851) 3-11-71 3-03-94.

Для участі у зборах необхідно мати при собі документ, що засвідчує особу акціонера чи його представника, доручення на право участі у зборах (для представників юридичних чи фізичних осіб).

Порядок денний:

1. Звіт правління за минулий період.
2. Вибори голови правління.
3. Різне.

Господарський суд Кіровоградської області (м. Кіровоград, вул. Луначарського, 29) за заявою Маловисківської міжрайонної державної податкової інспекції у Кіровоградській області порушив справу № 14/3 про банкрутство ВАТ «Маловисківський цукровий завод» (м. Мала Виска, вул. Кондратюка, 10, 26200, код 00372061, р/р 2600231129 в Маловисківському відділенні Ощадного банку України).

Розпорядник майна — Івченко Валерій Наумович, ліцензія № 000298. Претензії кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Приватне підприємство **«Атлантіс»**, ідентифікаційний код 32049450, реорганізується в товариство з обмеженою відповідальністю з іноземною інвестицією «Атлантіс»

Господарський суд Полтавської області (36000, м. Полтава, вул. Зигіна, 1) порушив справу № 10/317 про банкрутство Відкритого акціонерного товариства «Кременчуцький завод залізобетонних шпал» (39618, Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Мічуріна, 90, р/р 26002347152001 КБ «Приватбанк», МФО 331531, код 00282464).

Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Іваненко Юрія Миколайовича (ліцензія Серія АА № 047595 від 9.07.2001 р.) 39626, м. Кременчук, вул. Миру, 31, кв. 106).

Претензії кредиторів приймаються протягом місяця з дня публікації оголошення.

Господарський суд Донецької області (83048), м. Донецьк, вул. Артема,157 ухвалою від 23.07.02 р. порушив провадження по справі №3/134Б банкрутство СТОВ ім. Кірова (87200, Донецкая область, Старобешівський район, смт. Старобешеве, вул. Чкалова 70, код ОКПО 00695114).

Розпорядником майна призначено Саєнка О. О. ліцензія № 250260.

Претензії приймаються протягом місяця з дня публікації оголошення.

Господарським судом Дніпропетровської області (49600, м. Дніпропетровськ, вул. Куйбишева,1а) по справі № Б24/265/01 20 грудня 2001 р. визнано банкрутом СВК «Колос» (53020, Дніпропетровська область, Криворізький район, с. Лозуватка, р/р 260062225 у КФ АППБ «Аваль», МФО 306748, код ЄДРПОУ 04528287) і відкрита ліквідаційна процедура.

Ліквідатором призначена Міхайліді Тетяна Володимирівна, ліцензія арбітражного керуючого № 249940 (50000, м. Кривий Ріг, вул. К. Лібкнехта,7) тел.(0564) 28-30-51 (р.) E-mail: tat@lami. com. ua.

Хозяйственный суд Донецкой области по делу № 16/10 Б постановлением от 27.12.01 г. признал КСП им. маршала Москаленко (85330, Донецкая обл., Красноармейский р-н, с. Гришино; ОКПО 00695255) банкротом и открыл ликвидационную процедуру. Ликвидатор Козловская Диана Валерьевна, лицензия № 249634, адрес: 83086, г. Донецк, ул. Первомайская, 12, т. 345-11-44.

Правління сільськогосподарського відкритого акціонерного товариства «Агрокомбінат «Калита»

повідомляє Вас, що перші загальні збори акціонерів відбудуться 14 листопада 2002 року об 11.00 за адресою: Київська область, Броварський район, смт. Калита, Актовий зал адміністративного будинку СВАТ «Агрокомбінат «Калита».

Порядок денний:

1. Звіт Правління про діяльність СВАТ «Агрокомбінат «Калита» за період з 06.04.2000 року по 31.12.2001 року. Висновок Ревізійної комісії щодо річного звіту та балансу СВАТ «Агрокомбінат «Калита».
2. Звіт Спостережної Ради СВАТ «Агрокомбінат «Калита» про діяльність за період з 06.04.2000 року по 31.12.2001 року.
3. Звіт Ревізійної комісії СВАТ «Агрокомбінат «Калита» про діяльність за період з 06.04.2000 року по 31.12.2001 року.
4. Про прибуток та порядок покриття збитків СВАТ «Агрокомбінат «Калита» за період з 06.04.2000 року по 31.12.2001 року.
5. Про зміни та доповнення до Статуту СВАТ «Агрокомбінат «Калита».
6. Про склад Спостережної Ради СВАТ «Агрокомбінат «Калита».
7. Про склад Ревізійної комісії СВАТ «Агрокомбінат «Калита».
8. Про склад Правління СВАТ «Агрокомбінат «Калита».
9. Про основні напрями діяльності СВАТ «Агрокомбінат «Калита» на період до 2006 року та нормативи розподілу прибутку, що буде отриманий.
10. Про ведення реєстру власників іменних цінних паперів СВАТ «Агрокомбінат «Калита».

Реєстрація акціонерів (їх представників), які прибули для участі у зборах, буде відбуватися з 09.30 до 10.30 за місцем проведення зборів.

Для реєстрації акціонерам необхідно мати при собі паспорт, а представникам акціонерів — паспорт та документ, що засвідчує їх повноваження.

Ознайомитися з документами щодо порядку денного зборів можна у правлінні СВАТ «Агрокомбінат «Калита», починаючи з 4 листопада 2002 року.

Правління ЗАТ «Реєстр—Акціонер»

повідомляє про проведення чергових загальних зборів акціонерів, що відбудуться 12 листопада 2002 року о 10-й годині за адресою: 84610, Донецька обл., м. Горлівка, вул. Горлівської дивізії, 10. Реєстрація акціонерів: з 8.30 — 9.00.

Для участі у зборах потрібно мати паспорт або інший документ, що посвідчує особу.

Порядок денний:

1. Звіт про фінансово-господарську діяльність підприємства у 2001 році.
2. Про розмір виплати дивідендів по акціям ЗАТ «Реєстр—Акціонер» за підсумками роботи у 2001 році.

Ознайомитися з документами, що виносяться на затвердження зборів, можна за адресою: 84610, Донецька обл., м. Горлівка, вул. Горлівської дивізії, 10, ЗАТ «Реєстр—Акціонер».

Правління ЗАТ «Реєстр—Акціонер».

Господарським судом Дніпропетровської області (49600, м. Дніпропетровськ, вул. Куйбишева,1а) по справі № Б24/269/01 20 грудня 2001 р. визнано банкрутом СВК «Фрунзе» (53070, Дніпропетровська область, Широківський район, смт. Широке, вул. Спортивна,1, р/р 260042229 у КФ АППБ «Аваль», МФО 306748, код ЄДРПОУ 03740973) і відкрита ліквідаційна процедура.

Ліквідатором призначена Міхайліді Тетяна Володимирівна, ліцензія арбітражного керуючого № 249940 (50000, м. Кривий Ріг, вул. К. Лібкнехта,7) тел.(0564) 28-30-51 (р.) E-mail: tat@lami.com.ua.

Відбудеться аукціон по продажу господарського двору **ВАТ *«Широківський райагрохім»***, розташованого за адресою: Дніпропетровська область Широківський район, смт. Широке, вул. Радгоспна,36/б.

До складу належить: побутові приміщення, склад, нарядна, крита стоянка для автотранспорту, гараж, пункт ПТО, котельня, огорожа, ворота.

Площа приміщень 2550 кв. м., площа території 18500 кв. м. Початкова ціна 63000 грн. Гарантійний внесок 6300 грн.

Приймається на розрахунковий рахунок ВАТ «Широківський райагрохім» № 260042038 КФ АППБ «Аваль» МФО 306748

Для участі в аукціоні необхідно подати заявку і зробити гарантійний внесок. Кінцевий термін прийому заявок 22 жовтня 2002 р. Аукціон відбудеться 26 жовтня 2002 р. в 12.00 за адресою: Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Співдружності,70/40. По закінченню аукціону складається протокол. Організатор торгів ТОВ «Бласта», м. Кривий Ріг, вул. Співдружності,70/40, телефон 8(0564) 400651, 400652.

Постановами Господарського суду м. Києва (01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького,44-в) визнано банкрутами наступні підприємства:

1. Постанова № 15-77-б від 20.08.2002 р. про визнання банкрутом ПП «Фрост-СВ» (інд. код 31031662, м. Київ, вул. Дегтярівська,51, р/р 260073404, МФО 300205) та відкрито ліквідаційну процедуру.
2. Постанова № 15-91-б від 27.08.2002 р. про визнання банкрутом СП ТОВ «Олеся» (інд. код 20047412, м. Київ, пр-кт Перемоги,20, р/р 26007301241424, МФО 322250) та відкрито ліквідаційну процедуру.

Заяви кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Ліквідатором вищевказаних підприємств призначено ДПІ у Шевченківському районі м. Києва (адреса: 04107, м. Київ, вул. Боговутівська,26, тел.246-94-86).

Правление ЗАО «Кондитерская фабрика «Харьковчанка»

сообщает о проведении очередного собрания акционеров, которое состоится 9 ноября 2002 года в 11.00 по адресу: г. Харьков, ул. Котлова,83, ДК «Железнодорожников»

Регистрация акционеров проводится с 8.30 до 10.30 с предъявлением документов: паспорт и сертификат на акции.

Повестка дня.

1. Отчет правления о финансово-хозяйственной деятельности ЗАО «Кондитерская фабрика» «Харьковчанка» за 2001 год.
2. Отчет Ревизионной комиссии ЗАО «Кондитерская фабрика «Харьковчанка» о своей деятельности за 2001 год и утверждение годового баланса за 2001 год.
3. О прибылях на 2001 год. Утверждение порядка распределения прибыли за 2001 год.
4. Отчет Наблюдательного совета ЗАО «Кондитерская фабрика «Харьковчанка» о своей деятельности за 2001 год.
5. Об изменении в персональном составе органов общества.

Господарським судом Дніпропетровської області (49600, м. Дніпропетровськ, вул. Куйбишева,1а) порушено справу № Б26/123/02, про банкрутство товариства з обмеженою відповідальністю науково-виробничої фірми «Циркон» (49005, м. Дніпропетровськ, вул. Академіка Чекмарева,3, п/р № 26008105501001 в КБ «ПРИВАТБАНК» МФО 305299, код ЗКПО 13426462).

Розпорядником майна призначено Мішина Валерія Петровича, м. Дніпродзержинськ, ліцензія АА № 047984.

Претензії кредиторів приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Господарський суд Полтавської області (36000, м. Полтава, вул. Зигіна,1) порушив провадження у справі № 10/315 про банкрутство Товариства з обмеженою відповідальністю «Решетилівський комбікормовий завод» (38413, Полтавська обл., Решетилівський р-н, с. Жовтневе, код ЄДРПОУ 00687422, р/р 26002100163220 в Полтавській філії АППБ «Аваль», МФО 331605). Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Лінкевича Олега Миколайовича (01021, м. Київ, вул. Кловський узвіз,9/2, офіс 69, ліцензія АА № 249875 від 22.10.2001 р.). Заяви кредиторів та осіб бажаючих взяти участь в санації боржника приймаються протягом місяця з дня опублікування оголошення.

Акціонерний банк "Факторіал-Банк"

повідомляє, що 10 листопада 2002 р. об 11-й годині за адресою: м. Харків, вул. Римарська, 32 (Актовий зал, 3-й поверх) відбудуться загальні збори акціонерів

Порядок денний:

1. Затвердження змін у складі Ради банку.
2. Припинення діяльності безбалансових філій АБ "Факторіал-Банк" з одночасним створенням на їх базі безбалансових відділень.

Реєстрація акціонерів (представників акціонерів) відбудеться в день проведення зборів з 10.00 до 11.00. Для реєстрації акціонерам необхідно мати при собі паспорт.

Правління АБ "Факторіал-Банк"

Правление **АОО «Краснодонский карьер»** извещает акционеров о начале производства в деле о банкротстве предприятия.

Справки по телефону: 94400, Краснодон, АОО «Краснодонский карьер», тел. факс 064-35-2-46-53.

Господарський суд Черкаської області (18005, м. Черкаси, бул. Шевченко, 307) порушив справу № 08/807 про визнання банкрутом СТОВ «Матвіївське» с. Матвіївка Чигиринського району, Черкаської області, р/ рахунок 26009301525 в Чигиринському відділенні № 3199 Ощадбанку, МФО 354734, код 03793739.

Претензії кредиторів та заяви санаторів приймаються протягом місяця з дня публікації оголошення.

Товариство з обмеженою відповідальністю «Промислово-інвестиційна група «УКРРУДСЕРВІС», зареєстроване Печерською районною державною адміністрацією у місті Києві 23.02.2001 р. за № 28232 (01014, м. Київ, вул. Струтинського,6, код за ЄДРПОУ — 31306406) повідомляє про свою ліквідацію.

Претензії кредиторів приймаються протягом двох місяців з дня публікації оголошення.

Господарський суд Житомирської області (м. Житомир, вул. М. Бердичівська,25) порушив справу № 1/77 «Б» про банкрутство Державного підприємства «Аеропорт Житомир» (м. Житомир, вул. Авіаторів,9; розрахунковий рахунок 26007301173349 в ЦВ ПІБ м. Житомир, МФО 311056, код ЄДРПОУ 18014149, свідоцтво про державну реєстрацію № 477-ЖОЮ від 21.12.01 р.) з метою проведення процедури санації підприємства, майно якого належить державі.

Розпорядник майна — Григор'єва Наталія Олександрівна (ліцензія № 250072 від 07.12.2001 р.).

Господарський суд м. Києва (01030, м.Київ, вул. Б. Хмельницького, 44-б) порушив справу № 15-64-б про банкрутство Товариства з обмеженою відповідальністю «Баярд» (02160, м. Київ, пр-т Возз'єднання, 7-а, код ЄДРПОУ 19067633, р/р 260081658 в АППБ «Аваль» МФО 300335). Розпорядником майна призначено арбітражного керуючого Лісніченко Єлизавету Сергіївну, ліцензія № 23-60/2692 від 19.11.2001 р.

Письмові заяви кредиторів та санаторів направляти в місячний строк з дня публікації до Господарського суду м. Києва.

Привіт з «полуденного краю»

ВІДЛУННЯ ЛІТА

За попередніми розрахунками, цього року в Криму оздоровиться два мільйони дітей. Із них 4250 — у ДОК (дитячому оздоровчому комплексі) «Берегове», розташованому в одному з найкращих куточків Південного берега Криму. Комплекс належить ТОВ «Південніпівнічморсервіс» відкритого акціонерного товариства «Севастопольський морський завод».

Ще в 2000 році Міністерство курортів і туризму Кримської автономії вперше проводило республіканський конкурс серед дитячих таборів, баз відпочинку «Кримська перлина». Із 257 претендентів у номінації «Кращий дитячий оздоровчий комплекс» переможцем визнано ДОК «Берегове» — за організацію відпочинку дітей не нижче європейського рівня обслуговування.

Усі наступні роки переможці не «спочивали на лаврах слави». Шукали нові, найчастіше нетрадиційні форми відпочинку дітей і дорослих. А для цього тільки за останні три роки в реконструкцію комплексу було вкладено не менш як три мільйони гривень. І тільки цього року, згідно з економічними прогнозами, база розраховує вперше отримати не менш як 100 тисяч гривень прибутку.

Дорога в дитинство

Дорога в ДОК «Берегове» починається з широкої ялтинської траси, що притулилася біля підніжжя головної гряди Кримських гір, крутими схилами яких, неначе скелелази, повзуть нагору сосни. М'який клімат, рослинний світ мають дивовижну схожість зі Середземномор'ям. Саме ці місця були однаково улюблені і Пушкіним, і Горьким. Поет називав Крим «полуденним краєм». Тримаючися за хвіст мула, він піднімався крутою стежкою на гірське плато, щоб обійняти поглядом невидимі знизу горизонти. Олексій Максимович частенько відпочивав на дачі «Тесселі», що розташувала неподалік і сховалася під покровом дивовижного рослинного світу біля самого моря.

У «Берегового» — своя історія. На початку минулого століття тут шумів листям фруктовий сад, в якому росли дерева та кущі з усіх континентів земної кулі. Величезне листя філіппінської шовковиці, більше схоже на лопухи, і сьогодні зеленіє на крутих схилах території табору. Ліванський кедр, гранат, кактуси, пірамідальний кипарис, лавр, самшит і багато інших рослин-чужоземців не загубилися в хащах низькорослого прибережного Кримського лісу. Ще в середині тридцятих років Віссаріон Сталін подарував ці 50 гектарів землі Морському заводу. Всі роки тут відпочивали заводчани та їхні діти. «Берегове» пережило війну. В 60-ті на честь космонавта Володимира Комарова на базі комплексу створюється два табори: «Комарова-1» (для підлітків) і «Комарова-2» (для малюків). Саме ця — друга назва —і прижилася в розмовній мові всіх поколінь дітей, які відпочивали тут. Як особливу данину любові до табору, діти, не змовляючись, заснували свою, ніде не позначену націю — «комаровці». В липні минулого року багато з них приїхало на його 65-річчя.

Чи є межа бажань у туристичного бізнесу?

Усупереч усім обставинам, комплекс уцілів у період перебудови. Хоча і його не обминули ві, що пронеслися над півостровом, потрясіння, пережиті базами відпочинку, пансіонатами та дитячими таборами. До того ж база належала найбільшому підприємству військово-промислового комплексу, яке внаслідок конверсії опинилося без засобів існування. Якихось шість років тому про дивне місце ніхто не згадував. А табір, усупереч економічним труднощам, як і раніше, жив для дітей.

У 1999 році керівництво комплексу в особі Віктора Фурсова (нині генерального директора ТОВ «Південніпівнічморсервіс») прийняло майже авантюрне рішення. Під кредит, узятий у банку, було вирішено реконструювати старі корпуси барачного типу на 40 місць на нові сучасні котеджі з номерами на три-чотири особи та всіма зручностями. Ця затія влітку 2000 року мало не перетворила підприємство на банкрота з усіма наслідками, що випливали. Одна солідна київська компанія за тиждень до відкриття літнього сезону відмовилася від 600 заздалегідь замовлених під «чесне слово» місць для дітей! Діти благополучніших росіян після виходу закону Російської Федерації, що забороняв відраховувати бюджетні кошти на відпочинок за межі держави, також не приїхали на першу зміну. Ніхто не хотів вірити, що в нас можна організувати відпочинок дітей «на рівні». Отримавши «добрий» урок виживання в нашому доморощеному бізнесі, ніхто з керівництва комплексом не опустив рук. Навпаки, почалися пошуки нових форм організації дитячого відпочинку.

У першому корпусі бази запропонували організувати свою літню резиденцію Київській Британській спеціалізованій школі. «Англійська під сонцем» перетворилася сьогодні з експерименту на постійну програму навчання для 600 дітей столиці. Три роки тому народилася й ідея організації сімейного відпочинку. Саме тоді на «вільних» гектарах землі почали зводити комфортабельні котеджі та «зруби» для дорослих. І тепер у 14 затишних будиночках, харчуючись у ресторані, можуть відпочивати тата і мами. А по сусідству в ДОТ (дитячому оздоровчому таборі) — їхні «квіти життя».

«Диваки ці дорослі»

— розмірковувала я про себе, гортаючи величезну купу анкет з дитячими одкровеннями. Анкета — не данина моді, а бажання дорослих зрозуміти дітей і врахувати їхні зауваження. Як з'ясувалося, «подобаються» дітям не тільки море, затишок і чистота в їхніх кімнатах. (Цього року для «комаровців» придбали нові ліжка, тумбочки, шафи, постільну білизну). Подобається дітям і сама організація їхнього дозвілля. Хочу зазначити, що тут не почали «доценту руйнувати» (даруйте за таке різке порівняння) увесь попередній, доперебудовний багаторічний педагогічний досвід в організації дитячого відпочинку. Сон (нічний і денний), купання по годинах у морі, гарне харчування — ці недоторканні правила ніхто й ніколи не порушує. Ігри, розваги відбуваються за заздалегідь добре продуманим планом. Адже кожна з п'яти змін у «Береговому» має свою назву: спортивна, театральна, морська... Екскурсії по визначним пам' яткам Криму організовують за бажанням дітей.

Особливу увагу керівництво табору приділяє добору вожатих. Для цього у вузах, з якими укладено договори, проводять спеціальний конкурсний відбір в умінні співати, танцювати, бути надзвичайним вигадником дитячих витівок і просто приємною в спілкуванні людиною. В ньому бере участь молодь від 18 до 22 років. З нею, як довела життєва практика, діти найчастіше «знаходять спільну мову». Окрім традиційного Харківського університету, свої кадри цього року прислали Івано-Франківськ, Мелітополь і, звісно, Севастопольський технічний університет. «Технарі» — справжнісінькі заводії в таборі. Начальник «Комарова-1» — Наталя Синявська, яка 26 років прожила в дитячому середовищі, із захопленням розповідала, як у День підприємця діти разом з вожатими збирали порожні фляги, сміття і здавали до спеціальних магазинів, де отримували гроші. За так звані синявки, названі на її честь, можна було, наприклад, відвідати «перукарню». Не випадково у тих самих анкетах діти, не зіпсовані дорослим лицемірством, можливо, наївно, але по-дитячому щиро особливу любов висловлювали своїм сорока вожатим!

Керівництво Російської нафтової компанії цього року заснувало грошовий приз для «Для кращого загонового вожатого». Посланці північного краю після багаторічної перерви нинішньої весни самостійно перевірили умови відпочинку на ПБК — 60 дітей віком від 8 до 16 років у супроводі дорослих приїхали відпочивати до «Берегового» з неблизького краю нафтовиків. На другому поверсі дев'ятого корпусу в комфортабельних з усіма зручностями номерах і жили маленькі мешканці Тюмені.

Бездарних дітей немає

У дерев'яному одноповерховому будиночку-теремку, що повис, немов пташине гніздо, над крутим схилом, багато років дружно співіснують бібліотека, гуртки прикладного мистецтва і суднобудівний. Восьмирічний Владик з Дніпропетровська, прикусивши кінчик язика, стоячи на високій табуретці-підставці, старанно майстрував на верстаці свій кораблик. Тут-таки на полицях стояли під «вітрилами» маленькі яхточки — витвори дитячих рук.

Понад 20 років Едуард Хмелевський, керівник гуртка випалювання, разом з дружиною навчає дітей переносити сюжети на дерев'яні дощечки. Кримські пейзажі, сторінки із казок — одне слово, дитячі фантазії, втілені в десятки літ картин і картинок, залишених вихованцями «на добру згадку».

«Неталановитих дітей немає, — доводив мені Едуард Васильович, розкладаючи на білому столі цілий вернісаж дитячих виробів, — треба тільки вміти достукатися до дитячої душі».

Наталя АЛЕКСАНДРОВА.

Південний берег Криму — Севастополь.

P. S. ***Південне сонце висіло високо над горизонтом, коли наш мікроавтобус, петляючи, біг угору — до траси. У заростях лісу несамовито тріщали цикади — супутники спеки. До самого обрію виблискувало відкрите море. Позаду залишалося «Берегове», кипариси, що підпирали південне небо, і гірський вартовий — диво природи «Сплячий камінний лицар». Згідно з легендою, він оберігав спокій цього райського куточка на землі.***

Зовсім небагато залишилося до закінчення літнього сезону 2002 року в Криму. В «Береговому» він триватиме до жовтня. А наступного року стане до ладу й зимовий корпус. Чи буде він популярний у відпочивальників —це неабияк залежить від тих послуг, які зможе надати ДОК «Берегове».

Феномен «Карпат»

РЕКРЕАЦІЯ

Знав австрійський граф Шенборн, котрий володів колись цими землями, де вибрати місце для будівництва одного зі своїх палаців. Саме тут, у долині ріки Латориці, в урочищі Берегвар, на висоті майже 300 метрів над рівнем моря, облюбував він справді з унікальним кліматом місцину, і в 1891 році спорудив замок. Унікальним — бо тут і повітря наповнене лісовим озоном та фітонцидами, і вода лікувальна, і озеро, і тиск атмосферний без різких перепадів, і гори навколо від холодних вітрів захищають. Смерекові, дубові, букові та грабові ліси — ці лабораторії кисню, збагатив він екзотами із земель далеких, заклавши парк, що займає майже 50 гектарів. Понад сто видів дерев і кущів почуваються тут не гірше, ніж на своїй батьківщині: катальпа, канадська ялина, рожевий бук, італійська гліцинія, сріблястий клен, оцтове дерево, сакура, самшит і ще десятки екзотів. Використовувався палац здебільшого для мисливських ловів та приймання іменитих гостей. А наприкінці сорокових років двадцятого століття замок графа став оздоровницею. Виросли тут і нові корпуси. З-поміж закарпатських санаторіїв, що, використовуючи цілющу властивість мінеральних вод, спеціалізуються здебільшого на лікуванні захворювань кишково-шлункового тракту та опорно-рухового апарату, вона теж унікальна, бо лише тут повертають здоров'я тим, хто страждає на серцево-судинні захворювання.

— Санаторій «Карпати», — каже головний лікар оздоровниці заслужений лікар України Павло Сіксай, — цілковитий аналог знаменитих кисловодських. У зв'язку з цим пригадую один випадок. Ще за часів Союзу до санаторію зателефонували з Москви, з міністерства оборони. Прийміть, мовляв, на лікування офіцера з дружньої угорської армії — він постійно проходив курс оздоровлення у Кисловодську, а тепер довідався, що такий само санаторій є поруч, на Закарпатті. По закінченні лікування наш гість підтвердив: у «Карпатах» навіть краще, ніж на Кавказі.

— Але ж серцево-судинні недуги лікують і в Любині Великому на Львівщині, і в Хмельнику на Вінниччині, і на курортах Одеси та Криму,— кажу.

— Проте такого мікроклімату та чудодійних мінеральних вод — кремнієвих і відомих полянських, там немає. Саме тому «Карпати» отримали статус кліматологічного курорту кардіологічного напряму. Найважливішим чинником успішного лікування серцевих захворювань вважаю саме сприятливий клімат. Та й поруч ні фабрик, ні заводів, ні інших підприємств зі шкідливими викидами нема. Таке місце подарувала природа, а все інше створене людськими руками. Лікувальний та спальний корпуси тепер з усіма зручностями і комфортом. Нині можемо прийняти одночасно п'ятсот хворих. Діагностична та лікувальна бази, клінічна та біохімічна лабораторії оснащені, і це не перебільшення, найсучаснішою апаратурою. Кремнієві ванни, магнітотерапія, лазерна терапія, фітотерапія, озокеритолікування, масажі, лікувально-плавальний басейн, піші та кінні прогулянки — ось далеко не весь перелік тих послуг, які отримують наші пацієнти. Відкрито в «Карпатах» і кардіореабілітаційне відділення — для доліковування хворих, котрі перенесли інфаркт міокарда. Спочатку воно було розраховане на 15 місць, згодом збільшилося до 30, а тепер — до 60 . Тісно співпрацюємо з відомими київськими науковцями-кардіологами.

Спеціалізується санаторій на лікуванні хронічної ішемічної хвороби серця, атеросклеротичного кардіосклерозу, гіпертонічної хвороби, ревматичних вад серця, церебрального атеросклерозу, неврозів, нейроциркуляторної дистонії. А три роки тому обладнали відділення для лікування вагітних жінок із серцево-судинними захворюваннями, порушеннями обміну речовин, цукровим діабетом, хронічними захворюваннями нирок, органів дихання.

— Спонукало відкрити це відділення те, що ще чотири роки тому на Закарпатті із 17 тисяч породіль 75 відсотків мали пологи з найрізноманітнішими патологіями, — розповідає Павло Гейзович. — Щорічно ми приймаємо майже півтисячі таких пацієнток. Путівки вони отримують за рахунок фонду соціального страхування. Тож п'ятсот майбутніх матерів, пройшовши в нас курс лікування, застраховані від пологових ускладнень. А це — гарантія того, що й діти народяться здоровими. В результаті трагічні випадки під час пологів зведено в краї до нуля, а смертність дітей найнижча в державі. До слова, в Україні є лише п'ять таких відділень. Ми були четвертими. Відділення теж оснащене найсучаснішим обладнанням. І все-таки найважливішим чинником, наголошую ще раз, є сприятливий клімат.

— А ліки?

— Без них, звісно, не обійтися, але призначаємо їх найнеобхідніший мінімум, прагнучи компенсувати це життєдайними фізичними та природними чинниками. І, безперечно, турботою та увагою з боку персоналу й високим професіоналізмом під час надання оздоровчих процедур.

— За додаткову плату, звичайно ж?

— Ні. Платні в нас тільки сауна і плавальний басейн. Усі інші процедури — і діагностичні, і лікувальні, в тому числі й масаж, входять у вартість путівки. Не секрет, що не кожен може дозволити собі придбати путівку щороку, бо коштує вона для більшості не одну місячну зарплату (до подорожчання призвело й те, що путівки обкладають двадцятивідсотковим податком на додану вартість, що і я, і мої колеги вважаємо абсурдом). Щоб людина, придбавши путівку, змогла пройти повний комплекс оздоровлення, практикуємо й лікування супутніх захворювань, у тому числі й кишково-шлункового тракту — гастритів, холециститів, панкреатитів, колітів, а також порушень обміну речовин — ожиріння, цукровий діабет. Ще донедавна за таку процедуру, як кишкові зрошення, пацієнти платили 12 гривень. Нині вона в «Карпатах» безплатна. Маємо й чудовий бювет з мінеральною водою «Поляна квасова». Її доставляємо з джерела неподалік і вона зберігає усі свої цілющі властивості. А мінеральна вода «Карпати», джерело якої на території санаторію, відновлює роботу нирок, очищає організм від солей та шлаків. Дуже зручна оздоровниця й щодо транспортного сполучення. Поруч, за якихось триста метрів, — залізнична станція «Санаторій «Карпати», на такій самій відстані й автотраса Київ—Чоп.

— Про те, що санаторій «Карпати» популярний на теренах України, говорити не доводиться. А чи приймаєте гостей із зарубіжжя?

— Так. Приїздять до нас із Польщі, Словаччини, Угорщини, Німеччини, навіть з Ізраїлю та США. Зазвичай, це ті, в котрих на Закарпатті є родичі — від них вони довідуються про наш санаторій.

— І мають можливість порівняти — як у них і як у нас. Тож які відгуки?

— Щонайкращі. Якщо рівень медицини загалом там вищий, то ми в санаторному лікуванні задніх не пасемо. Швидше навпаки. Недарма ж Україна входить до Всесвітньої федерації гідротерапії та кліматотерапії, а голова правління ЗАТ «Укрпрофоздоровниця», народний депутат України Михайло Лобода є віце-президентом федерації. І факт цей досить промовисто свідчить про рівень кліматологічного лікування в Україні та наш імідж у світі.

— Знаю, що недавно у складі української делегації лікарів-курортологів ви відвідали подібні оздоровниці Андорри, Іспанії та Франції. І які враження привезли звідти?

— Безперечно, побутові умови там кращі, але за кожну процедуру в них треба платити солідні гроші. А лікар навідує свого пацієнта раз-двічі на тиждень. Наші медики опікуються своїми пацієнтами щоденно. Останнім часом і ми прагнемо забезпечити комфортні умови. Проте одномісні двокімнатні номери люкс не кожному по кишені, хоча порівняно із закордонними вони набагато дешевші.

— Павле Гейзовичу, вже роками, особливо у так зване міжсезоння, ваш санаторій вибирають учасники найрізноманітніших міжнародних форумів і конференцій, що проходять на Закарпатті. Це теж не випадково?

— Для цього є кілька підстав. Маємо просторий і зручний конференц-зал, чудову їдальню та зал ресторанного типу, перукарню, косметичний салон, танцювальний зал. Та й унікальна паркова зона —прекрасне місце для зняття напруженості. А щодо міжсезоння, то його, по суті, не мало б бути. Для лікування всі сезони підходять.

Іван ГУДЗОВАТИЙ.

Мукачівський район Закарпатської області.

СПОРТ

■ *Бокс*

Вдалий дебют

Новонароджена організація NBP, якою опікується Національна ліга професіонального боксу України (президент — Михайло Зав'ялов), провела свій прем'єрний турнір на арені столичного цирку. Перший млинець виявився не гливкий. По-перше, на рингу змагалися відомі майстри, які вже встигли стати улюбленцями публіки. По-друге, до програми входили титульні бої.

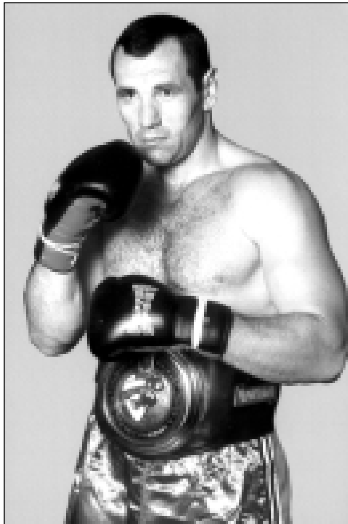
Отже, можна привітати президента NBP Вадима Бухкалова, віце-президента, чемпіонку світу та Європи, заслуженого майстра спорту Аліну Шатернікову та їхніх колег з успішним дебютом.

До речі, з добрим настроєм і хорошими враженнями залишають столицю України представниця європейської федерації професіонального боксу Мар'яна Борисова (Болгарія), відомі промоутери — Френк Мелоні (Велика Британія), котрий дванадцять років працював з Ленноксом Льюїсом, бельгієць Філіп Фондю, а ще — авторитетні арбітри Жан Луї Леглан (Франція) та Ван дер Віль (Бельгія).

Справді, подивитися було що. І, так би мовити, розігрів чудовий, і головні бої яскраві. Репутацію нокаутуючих кулаків підтвердили кияни — інтерконтинентальний чемпіон IBC Андрій Куватов (69 кг) та чемпіон світу WBF (серед дорослих) і WBC (серед юніорів) Олександр Ветух (66 кг). Перший у другому раунді технічним нокаутом виграв у киянина Володимира Бережнєва. А Ветух зробив свою справу у стартовому раунді, виступаючи проти земляка — Володимира Тишковського.

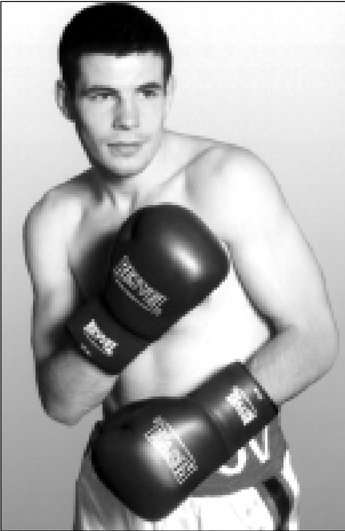
Свою міць продемонстрував наш гість із Грузії Георгій Канделакі (суперважка категорія), котрий у першому раунді нокаутував Еріка Фреча (США).

Кияни Вадим Сафонов та Андрій Кульпицький билися за пояс чемпіона України. Розв'язка настала у третьому раунді. Кульпицький не витримав граду ударів суперника. Незаперечну перемогу здобув Сафонов, якому пророкують велике майбутнє.

Кульмінацією свята став поєдинок за звання інтерконтинентального чемпіона IBC у суперважкій категорії між Володимиром Вірчисом (Україна, Київ) та Томасом Вільямсом (США, Вашингтон). Для перемоги українцеві вистачило 50 секунд — нокаут!

— Усе було на доброму рівні, — каже Михайло Зав'ялов. — Гадаю, глядачі отримали справжню насолоду від побаченого. Я особисто — противник усіляких концертних програм. Однак якщо вже їх організовувати, то артистів варто запрошувати елітних...

— Михайле Михайловичу, а те, що бої завершувалися надто вже швидко, бува, не свідчення слабкості суперників у переможців?

— Безперечно, для вболівальників приємніші тривалі бої. І щоб в останніх раундах неодмінно перемагали наші. Такого не буває. А Куватов і Ветух і за кордоном не панькаються з візаві, виграють у перших раундах. Те саме можна сказати про відмінного майстра Георгія Канделакі, який перебуває на чільних позиціях у багатьох рейтингах. Скажу, що великий авторитет у боксерському світі має і Томас Вільямс. Він змагався з багатьма представниками еліти, зокрема, Руїзом та Грантом. Але Вірчис — «потужна машина», сьогодні він у розквіті.

Добірку підготував **Віктор БРАНИЦЬКИЙ.**

На знімках: герої вечора — Володимир Вірчис та Вадим Сафонов.

СПОРТ

Ловися, рибко, велика і маленька...

Відкрита першість Одеси зі спортивного лову риби відбулася на Барабойському водосховищі, «заселеному» коропами. У змаганнях взяли участь не тільки одесити, а й рибалки-спортсмени деяких областей України — загалом 21 команда. Діяли за суворими європейськими правилами: ловили коропів тільки на рослинні наживки, на обумовлену кількість гачків, упійману рибину після обміру знову відпускали до водоймища. Особливо пощастило посланцям Криму — команда регіону посіла перше місце, а Сімферополя — третє. Другими стали одесити. Переможці одержали фірмові вудки і рибальське спорядження. А львів'ян відзначено за найбільшу впійману рибину (короп вагою 4,8 кілограма) — вони одержали японський підвісний двигун до човна.

Георгій ВОРОТНЮК.

Одеса.

ФУТБОЛ

«Оболонь» — негостинний господар

Футбол. Чемпіонат України. Вища ліга. 10-й тур.

«Карпати» — «Кривбас». 0:0. 3 200 глядачів.

«Оболонь» — «Динамо». 1:1. 8 000. Голи: Продан, 8 —Леко, 12.

«Поліграфтехніка» — «Шахтар». 0:1 3 200. Бєлік, 45+1.

«Металург» М — «Таврія». 2:0. 9 000. Бабич, 19, Аникеєв, 90+2.

«Чорноморець» — «Арсенал». 1:3. 5 600. Балабанов, 90+2 — Чернов, 18, Полтавець, 50, Коновалов, 88.

«Дніпро» — «Металіст». 2:0. 10 000. Костишин, 67, Ротань, 81.

Матч «Металург» Д — «Металург» Зп відбудеться сьогодні.

	В	Н	П	М	О
Дніпро	8	2	0	17—4	26
Арсенал	8	1	1	26—8	25
Шахтар	7	2	1	17—9	23
Динамо	6	2	1	24—7	20
Металург Д	6	1	2	15—7	19
Волинь	6	0	4	12—14	18
Металург М	3	3	4	12—11	12
Карпати	2	4	3	8—12	10
Ворскла	3	0	7	7—20	9
Оболонь	2	3	5	10—14	9
Металіст	2	3	5	6—14	9
Таврія	2	2	6	12—18	8
Металург Зп	2	2	5	6—12	8
Кривбас	1	5	4	7—11	8
Поліграфтехніка	1	5	4	8—15	8
Чорноморець	1	1	8	5—16	4

Лідером залишився «Дніпро». Продовжив переможну серію «Арсенал», який наступає на п'яти дніпропетровцям. До речі, в наступному турі ці клуби зустрінуться між собою в неділю у столиці.

Важку перемогу в Олександрії здобув «Шахтар». А от тріумфатор старту в Лізі чемпіонів — «Динамо», здавалося, не матиме проблеми з «Оболонню». Однак «пивовари» показали норов. Вони забили швидкий гол (він нагадав результативний удар Шацьких у поєдинку проти «Ньюкасла»).

Щоправда, динамівці не забарилися відігратися. Ефектним потужним ударом це зробив Йєрко Леко.

— Зрозуміло, що успішному виступу проти «Ньюкасла» динамівцям віддали багато сил. Тому їм важко було налаштуватися на гру проти нас, — сказав наставник «Оболоні» **Петро СЛОБОДЯН**. — Результатом дуже задоволений. Мої підопічні — молодці.

Олексій МИХАЙЛИЧЕНКО сказав, що у двох словах оцінити матч неможливо.

— На відміну від поєдинку з «Ньюкаслом», наша команда цього разу установки на гру не виконала. Ми не забарилися відіграти швидкий гол, пропущений унаслідок помилок і плутанини. Однак стрункої гри в обороні й атаці у нас не вийшло. Але нема часу для розмов. Попереду — наступний матч Ліги чемпіонів у Турині.

До речі, «Ювентус» у черговому турі чемпіонату Італії в гостях виграв у клубу «Емполі» — 2:0. А сьогодні о 21.35 на Першому національному каналі розпочнеться пряма трансляція матчу Ліги чемпіонів з Турина: «Ювентус» — «Динамо». Побажаймо динамівцям успіху і хорошого результату!

***

Першість країни. Перша ліга. 10-й тур. «Арсенал» — «Система-Борекс». 0:0. «Красилів» — «Вінниця». 0:0. «Спартак» — ЦСКА. 1:1. «Сокіл» — «Борисфен». 0:0. «Закарпаття» — «Карпати-2». 3:2. «Полісся» — «Шахтар-2». 1:1. «Прикарпаття» — «Миколаїв». 1:3. «Сталь» — «Зірка». 2:0. «Нафтовик» — «Динамо-2». 1:1.

«Сталь» — 24 очки, «Динамо-2», «Нафтовик», «Зірка» — по 20, «Миколаїв» — 18, «Закарпаття» — 17, «Вінниця» — 16, «Борисфен» — 15, «Шахтар-2» — 14, «Красилів» — 13, «Карпати-2», «Полісся» — по 12, «Арсенал» — 10, «Прикарпаття» — 9, «Сокіл» — 8, ЦСКА — 6, «Спартак», «Система-Борекс» — по 5.

СВЯТА

«Присягаю тобі, Полтаво!»

Ці слова з гімну тисячолітнього міста минулих вихідних звучали по всій Полтаві, яка відзначала День міста й 59-ту річницю визволення від фашистських загарбників. Полтавці підготували до свята гідні дарунки, розмаїту культурно-розважальну програму. Мітинг-реквієм біля Меморіалу Солдатської Слави ще раз дав можливість кожному виразніше відчути свій нерозривний зв'язок з хвилюючою і багатою історією краю, скласти данину поваги великим і мудрим пращурам, які охороняли і примножували для нинішніх поколінь нашу священну землю. Урочисті заходи з нагоди чергової річниці визволення від фашистських загарбників пройшли в усіх містах і переважній більшості сіл Полтавщини.

Григорій ГРИНЬ.

Полтавська область.

«Ой Хотине, славний граде...»

Фото Петра ГОНЧАРА (УНІАН).

1000-літній ювілей міста Хотина святкували минулої суботи тисячі буковинців та гостей довкола старовинної фортеці, що височіє на крутому наддністрянському схилі. Славну біографію має цей «град над Дністром», як називали його літописці. Немеркнучою славою вкрили себе тут полки українського гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного. Після цього почався занепад могутньої колись Османської імперії.

У торжествах з нагоди 1000-ліття взяв участь Президент України Леонід Данилович Кучма. Разом з ним прибули заступник Голови Верховної Ради України Олександр Зінченко, космонавт, уродженець Хотинщини Леонід Каденюк та деякі народні депутати. Гості були присутні на святковому молебні в Свято-Миколаївській церкві і урочистому мітингу та концерті митців. Київські та чернівецькі артисти відновили картини знаменитої Хотинської битви, стріляли бутафорські гармати, по Дністру плавали козацькі чайки.

Тисячолітній Хотин до свята омолодився, прикрасився новими будівлями, відремонтованими дорогами. Невпізнанною стала й знаменита Хотинська фортеця. Тут добре попрацювали реставратори. У фортечному комплексі відкрито обширну музейну експозицію, виставку творів місцевих митців. Біля входу до цитаделі мандрівників зустрічатиме величний пам'ятник героєві Хотинської битви славному гетьману Петру Сагайдачному.

Василь БАБУХ.

Чернівецька область.

ФОТОФАКТ

Напередодні Дня винахідника і раціоналізатора відбулася науково-практична конференція «Проблеми розвитку винахідницької та раціоналізаторської роботи в Україні». Під час конференції грамотами Верховної Ради та Міністерства освіти й науки було відзначено провідних винахідників і раціоналізаторів країни та фахівців у галузі інтелектуальної власності.

На знімку: голова департаменту інтелектуальної власності Микола Паладій вручає грамоту співробітниці Укрпатенту Ользі Міненко.

Фото Володимира ТАРАСОВА (Укрінформ).

«Служіть, не підслуговуючи...»

У Львові завершився IX форум книговидавців

Слово — зброя бойова і все-таки миротворча. Такий лейтмотив політичної частини форуму, в якому окрім видавців, поліграфістів і книготорговельних організацій взяли участь відомі політики. Відбулася дискусія «Українська книга: як подолати кризу» з участю голови Держкомінформу Івана Чижа, академіка Мирослава Поповича, народних депутатів. У центрі уваги видавців — проект закону про державну підтримку книговидання, з якого «випала» дуже важлива ланка — розповсюдження книги, і тому вона не доходить до сільського читача.

Іван Чиж зустрівся з керівниками друкованих і електронних ЗМІ області. Це була планова регіональна зустріч, але атмосфера форуму, політична ситуація наклали свій відбиток на обговорення проблем свободи слова і виживання малої преси, засновниками якої є місцеві органи влади. Йшлося про взаємини преси і влади. Журналіст завжди в опозиції до влади, але «опозиційність» нерідко обертається порушеннями норм права, моралі, закону про рекламу. Отож важливо знайти грань, наголошували учасники дискусії.

Оксана ТЕЛЕНЧІ.

(Докладніше про форум видавців читайте в найближчих номерах газети).

Голос України

ГАЗЕТА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Редактор номера Світлана ПИСАРЕНКО.

Головний редактор Анатолій ГОРЛОВ.

Свідоцтво про реєстрацію періодичного друкованого видання— КВ № 1 від 26.05.1994 р.

Газета виходить 5 разів на тиждень (крім неділі й понеділка) українською і російською мовами.

Передплатні індекси: для індивідуальних передплатників — 40224, для підприємств і організацій — 60955. Загальний тираж 159000.

Ціна договірна

Комбінат друку видавництва «Преса України». 03047, Київ-47, проспект Перемоги, 50. Фотоформи виготовлено в КЦ редакції газети «Голос України»
Зам. 0311174. **1 2 3 4 5 6 7 8 9 0**

Газета виходить з 1 січня 1991 року.

Адреса редакції: 03047, Київ-47, вул. Нестерова, 4.
ТЕЛЕФОНИ: для довідок — 441-84-92;
телефакс — 224-72-54;
відділ реклами — 449-72-53, 441-89-34, 441-89-44;
телефакс — 449-85-62.

E-mail: mail@golos.com.ua — загальний
reklama@golos.com.ua — відділ реклами
let@golos.com.ua — відділ листів
foto@golos.com.ua — відділ ілюстрацій
Internet: http://uamedia.visti.net/golos